us
ARD.
mats
maes
4.

CARDINALIS MARCA
hoc monumentum,
quod hic loco Tituli
ponitur, Leodij in cho-
ro S. Lamperti ex
orichalto deau=
rato ſibi
P. C.
IIII. PARS
ANTIQUITATUM ROMANARUM
Siue II. Tomus,
Inſcriptionum & Monumentorum, quæ
Romæ in ſaxis & marmoribus viſuntur
Autore
I. I. Boiſsardo Veſuntino omnia ſtudioſe
conquiſita & excepta,
Artifice vero
Theodoro de Bry Leod. recens in ære efficta, et
foras datâ. Francf. Anno M. D. IIC.

IN EFFIGIEM

IANI IACOBI BOISSARDI VESVNTINI, PETRVS LEPIDVS METENSIS, Regiorum negotiorum summus Procurator apud Mediomatrices, Virdunenses, & Tullianos.

Hospes, qui vagus in scientiarum
Hortis expatiaris, vt Mineruæ
Doctas ingenium excolas per artes,
Quem tu conspicis heic breui tabella

(:) Expres-

Expressum Bryii arte penicilli,
Ille est Sequanici ad Dubis fluenta
Boissardo genitus parente vates,
Phœbo & Castaliis Deis amatus.
Ille est qui facili stylo & colore
Vrbes OEnotriæ, & situs locorum,
Portus, valla, pharos, lacus, cauernas,
Montes & fluuios scaturientes,
Diuersosque habitus manu erudita
Descripsit, statuasque, imaginesque,
Et prisci monumenta cuncta secli,
Impensisque laboribusque magnis,
Publicam vtilitatem vt adiuuaret,
Solers edidit artifex, typisque
AEuiterni operis Theodorici
Libro hoc proposuit tibi intuenda.
Tu de te meritis bene has repende
Grates, vt studium vtriusque vultu
Sereno excipias, probesque. Virtus
Jllorum expedit vnicum hoc, nec vltra.

EFFIGIES

EFFIGIES THEODORI DE BRY LEODIEN. CRYPTICI NOBILISSIMI.

THEODORVS DE BRY LEODIENSIS. ANNO ÆTATIS SVÆ LXIX, A° CHRI. 1597.

DOMINE doce me ita reliquos vitæ meæ dies transigere vt in vera pietate vitam & moriar

NVL SANS SOVCY
DE BRY.

RTE Theodorj, Boißardi Marte, renaſci
Barbaries urbem vidit ut Auſoniam:
Mox utrique novum raucis opus horrida verbis
Nunciat, & verbis addit acerba minas.

Instat uterq; tamen: maiores urbis uterq;
Quàm propriæ curas utilitatis habet.
Nil igitur cum nec verbis nec bestia sanis
Importuna minis ponderis esse videt:
Chiragram ciet ex Orco, diramq; podagram,
Ultriceśq; sacros mittit in artifices.
Hic operas inter medias nil tale merenti
Hæc utriq; pedes tundit, at illa manus.
Quid faciant? interruptos hærere labores
Actaq; tot sculpi cœpta iacere, nefas.
Pergit uterq;: reviviscunt monumenta Quiritum,
Amborumq; piâ Roma resurgit ope.
Dumq; foràs prodire vetant tormenta podagræ,
Fortius has operas urget uterq; domi.
Sic nostro, sic venturis mens dedita seclis
Virtutis tantum pendet ab arbitrio.
Perge Bryi: laus perge novem Boissarde sororum:
Pergite & invitâ viuite barbarie.
Vester honos, operæ vestræ laudesq; manebunt,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

Henr. Petreus Hardesianus U. I. D. Principalis
Brunsuigius Consiliarius, Vuolffenbutteli.

AD EOSDEM

TEVCRIDES ANNÆVS PRIVATVS.

AT tibi quæ pridem fuerat solertia, quiq;
Mentis erat dudū vigor & vegetabile robur
Ecquid cessit iners? vel adhuc Theodore molesti
Te tophi infestant & tristis & ægra senecta?
Dij melius! nec enim tantis vis vlla nocebit
Ausibus impune, siquidem Natura vicissim
Insurgens, sese maioribus asserit orsis,
Vt faceres ferresq; senex distortus & æger,
Quos iuuenis nunquam posses sperare labores.
Ipse etenim Antipodas Nabathæaq; prodere regna,
Occiduumq; salum pictis innare carinis
Dum satagis; vel dum patrio bene consulis orbi,
Illustres statuens animas in imagine viua,
Antipodas inter famâ iuuenescis & arte,
Et bene promeritus patrio clarescis in orbe.
Quin veterū monumenta parans & busta resingens
Romulidûm, ipse tibi monumenta æterna relinquis,
Et pulchra meritum reddis te laude beatum,
Donec Romulidæ monumenta fatentur auorum.
Hæc igitur si cura seni, si vita senectæ est,
Haud equidem inuideo senium, crudamve podagrā,
Ocia quæ geniumq; tuis conatibus addunt.
Quin adeo insolitum robur iuueniliaq; ausa,
Nunc vltrò ambobus læti gratabor amicis.
Et Boissarde tibi, tibiq; ô Theodore Bryeo:
Quos studium, & merita, & spacijs propioribus ætas
Coniunctos nodis tophorum innexit inultis.
Ambo boni senio, fortunatiq; podagra,
Felicesq; operum atq; operarum laude beati
Viuite cum priscis, cum nostris viuite seclis.
Viuite cum patrio, cum ignoto viuite mundo:
Sit mentis vigor infractus, sint læta senectæ
Tempora, sit studium simul & vegetabile robur
Exemplo natis & qui nascentur ab illis.

FINIS.

ILLV-

ILLVSTRI AC GENEROSO VIRO HERMANNO A GHOER, BAroni de *Pesche, Domino Villartij, Andrimontij, Brohainæ, &c.*

IANVS IACOBVS BOISSARDVS VESVNTINVS.

OMANAS Inſcriptiones ſtatim à principio viſum eſt, non temere in duos diſtribuere tomos: ne ſi vno comprehenderentur volumine, liber in nimiam euaderet craſſitudinem. Propterea quòd neceſſe ſit ſingula in vna folij paginâ typis excudere, quòd præli impreſſionem charta non poſſit ferre duplicẽ. At cùm vterque tomus potuiſſet debuiſſetque coniungi, ac ſimul emitti in lucem, vtpote qui contineant monumenta vnius vrbis, placuit tamen Theodoro de Bry, Typographo vigilantiſſimo & ſolertiſſimo vtrumque ſeparatim publicare, vt ſumptus qui faciendi ſunt commodiùs tolerare, & ex libri primi venditione ad editionem ſecundi paratior & inſtructior venire poſſit. Eius conſilio & voluntati neutiquam volui refragari, ne vir bonus damnum aliquod ex officioſa beneuolentia, qua me complectitur, caperet. Opus ſanè aggreſſus eſt hoc volens, vtpote qui perpetuo, & indefatigabili deſiderio adiuuandi publicam vtilitatem feratur, & promouendi ſtudia eorum qui venerandæ Antiquitatis admirãtur reliquias, diuerſis in regionibus Europæ à priſcis ſæculis ſummo Dei beneficio relictas. In hac re grandes faciendæ ſunt impenſæ: & quæ facultates hominis opulenti requirant, præter tot annorum labores, quibus ſenex licet, alacris tamen reliquum tempus ætatis impendit. Is enim marmorum, quibus inſcriptiones antiquæ, quas olim collegi, continẽtur, figuras, tabulas, & epitaphia laminis cælauit aheneis, tanta induſtria, tam concinna picturæ delineatione, vt doctiſſimis quibuſque ars illius mirificè probetur, iucundaq; delectatione paſſim excipiatur. Et tantum laudis ipſi ſculptori, quantùm auctori tri-

)(buant

buant omnes bonarum artium sectatores: cùm hac diligentia suum nomen ad posteritatem cum celebri fama transmittat. Hæc egregiè gestis meritò rependitur compensatio, inuidia etiam non resistente, vt inter bonos bonorum nomen & memoria stabiliatur & floreat. Et ideo qui sapiunt, benè audire malunt quàm ditescere. Quæ, obsecro, diuitiæ possunt cum bona fama conferri? Vita enim ingloria locupletum (quamuis abundè bona fortunæ accumulauerint, & felici possessione quæsitarum opum se beatos existiment) morti non absimilis iudicari debet: nisi ad posteros aliquod testimonium relinquant benè anteactæ vitæ. Opes amittuntur cum vita, fama illustris virtute quæsita permanet æterna. Vera possessio virtus est, cuius laus omnis in actione consistit. At hæc actio non ad se, sed ad alios translata consideratur, vt iuuet, & prosit, & proximi promoueat vtilitatem. Non nobis ipsis nati sumus, sed patriæ, cognatis, & amicis. Meritò igitur eos honoramus, qui se huic vitæ ita comparant, vt omnes eius partes primò ad pietatem, & Dei cultum conferant: deinde, quantùm fieri potest, hominibus commodent, & patriæ suam operam impendant, vnusquisque in suo statu & conditione ad quam vocatus est. Cui plus gratiæ à Deo luminum collatum est, eius obligatio est maior. Talentum nobis commissum fideliter exercere iubemur: ne ingrati videamur, acceptoque à Deo beneficio indigni & iudicio obnoxij. Id seriò dum perpenderet Bryius, intelligatque non solùm tibi, sed literatis omnibus primum librum harum inscriptionum adprobari, operi feliciter inchoato secundam partem adijcit, quæ tibi dicatur, vir generose, tanquam illi cui labores mei conatusque omnes consecrari debent. Prosequar itaque in hoc volumine quæ supersunt eodem ordine, quo in priori cœperam. Et recensebo continua serie illa quæ videntur in Vrbe, tam priuatis quàm publicis in locis. Non quidem omnia (nam magno animi mei dolore plusquàm dimidia pars mearum lucubrationum deploranda iactura perijt) Sed quæ singulari Diuinæ bonitatis fauore & beneficio erepta sunt ex illo meorum librorum miserando naufragio: ex quo vix emersit breuis hæc portiuncula superstes, ex tam laboriosis

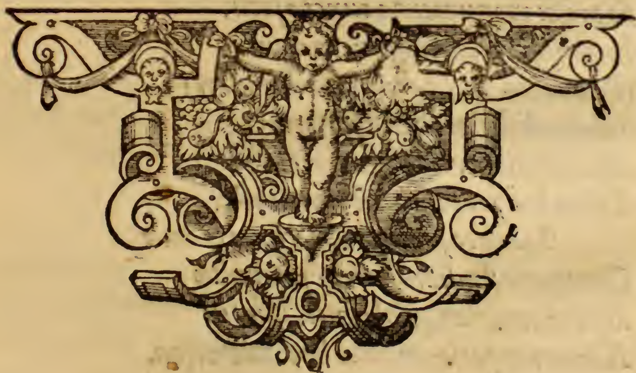
boriosis

boriosis & diutinis collectionibus, quas prius in vnum congesseram: quibusque olim totam fere iuuentam impenderam, longis terra marique peregrinationibus susceptis. Quia tamen Deo Opt. Max. (sine cuius prouidentia nihil in humana vita contingit) ita visum est, vt sine fructu tam longum studium, & curæ vigiles euanuerint, quicquid mihi accidit ita expedire credo, damnumque irreparabile quod accepi, toleranter & patienter fero. Cùm potissimùm amissorum iacturam ex aliqua parte suppleant amicorum auxilia: qui diuersis è locis ad me miserunt plurima notatu digna, quæ ipsi obseruarunt, & designarunt. Inter quos est Iulius Roscius, sanctæ Mariæ Transtyberinæ Canonicus vir doctus, antiquitatumq; studiosissimus. Is mihi communicauit librum manuscriptum, quo plurima continentur obseruatione dignissima: sed quæ vt plurimùm ita sunt transcripta, vt ijs certus locus non semper adsignetur, vt sciri possit, qua in vrbis parte reperiantur. Excepta enim sunt diuerso tempore, & diuersis in locis à varijs auctoribus, & in vnum volumen redacta sine ordine: & pleraque non satis exactè correcta, vt fieri solet in marmoribus situ & iniuria temporum exesis, mutilatis, & confractis. Norunt omnes, qui circa hæc studia operam aliquam impenderunt, quàm difficilè sit etiam expertissimo, sensum scriptionis in plerisque elicere. Quæ Romæ sunt, duobus his voluminibus complexus sum, libro peculiari Deo dante, comprehendam nonnulla quæ in Italia, in ora Illyrici, in Stiria, Germania & Gallia collegi. Quibus etiam adiungam recentiorum aliquot literatorum, & illustrium virorum sepulchra: vt Pontani, Decij, Actij, Dantis, Ficini, & aliorum, qui scriptis celebres vbique gentium habentur: Ex ijs non dubito, quin docti cum multo fructu singularem accepturi sint delectationem. Quòd si mihi superessent cætera, quæ in hoc genere simul olim congesseram, potuissem ex his separatim integrum volumen conficere. Tanta cura & diligentia exceperam omnia doctorum virorum monumenta, quæ Ticini, Patauij, Pisis, Senis, Florentiæ, Volaterris, Perusij, Romæ, Neapoli, reliquisque celebrioribus Italiæ vrbibus extant, vt nihil me obmisisse ar-

bitrarer, quod doctis placiturum putarem. Sunt enim Itali, fueruntque ſemper, erga literatos homines ita affecti, vt eorum memoriam quibuſcunque poſſunt rationibus ad poſteritatem propagare ſtudeant. Potiſſimùm celebribus monumentis, in quibus præter exquiſita marmora, nullis ſumptibus parcunt, vt eiuſmodi ſepulchra manu operaque artificum illuſtrentur: certatimque id fit ab òptimatibus, qui in rebus publicis primas obtinent partes. Vt in ſepulchris Marſilij Ficini, Ioti, Scalcialupi factum videmus Florentiæ, Piſis in Philippo Decio, & Matthęo Curtio. Quamuis Decium certum eſt, ſibi viuo monumentum inſigne præparaſſe, ne poſteris crederet, vt inſcriptio docet. Nam vt plurimùm illuſtres illi & literati viri Italiæ, genere nobili ſunt orti: Stemmata enim, & nobilitatis ſuæ gloriam alia re ſuperari non poſſe, præterquàm ſcientiarum cognitione credunt. Ideò non eſt mirum, ſi ex proprijs facultatibus ſepulchra ſibi fieri curent ſumptuoſa, & locis publicis erecta: propenſa in eorum memoriam beneuolentia ciuium, & fauore Principum: qui ſimul ſuum nomen illuſtrant, dum ſumptus aliquos faciunt in his ædificijs conſtruendis. Magnus ille Dux Hetruriæ, Coſmus Medices, plus famæ ſibi apud poſteros conciliauit, quòd doctiſſimos quoſque viros luculentis ſtipendijs ad ſe accerſiuerit: quòd bibliothecas illas duas tam inſtructas libris manuſcriptis Florentiæ excitauerit: quòd Architechtos, ſculptores, pictores, mathematicos & reliquos artifices, (quorum artes ingenio & iudicio tractantur) fauore & liberalitate promouerit, quàm ex tam ampla dominatione Hetruriæ, quæ illi nomen Ducis Magni acquiſiuit: &, ſi meritis digna merces rependeretur, Pontificum, Imperatorum, Principumque omnium vnanimo conſenſu Rex debuerat vocari. Cùm igitur ex multis collectionibus mihi pauca reſtent, ne portiunculæ illæ exiles ſuperſtites excidant & pereant, eas publico ſpectaculo proponere ſatius eſſe duxi, quàm incuria ſupprimi. Siquis meum ſtudium probabit, & quæ in eo deſiderabuntur emendet, augeat, & illuſtret, illi gratias agam, optimèque de me meritum fatebor: mihique gratulabor, quòd tam laudabili ſupplemento

exiguum

exiguum principium promouerit, illique cedam libenter, si quid exactius in medium attulerit. Viam enim aperuisse alijs ad benè agendum, gloriosum semper censeri debet. Qui plura, qui meliora, qui iucundiora fuerit meditatus, illi vltro concedam palmam meritam, & quicquid laudis ex mea industria mereri iudicabor: suauissimumque mihi semper erit, illorum dignitati meum officium, & obsequium vltro submittere, & me illis, in quibus vincent, postponere. Tu verò, vir clarissime, breues has reliquias placida, vt solitus es, fronte suscipe cum auctore, qui se tuo nomini in perpetuum colendo volens dedicauit & deuouit. Vale felicissimè.

PETRVS LEPIDVS METENSIS, REGIORVM NEGOTIORVM SVMMVS PROCVRATOR APVD MEDIOMAtricos, Virdunenses, & Tullienses, in effigiem Iani Iacobi Boissardi.

HOSPES, *qui vagus in scientiarum*
Hortis exspatiaris, vt Mineruæ
Doctas ingenium excolas per artes,
Quem tu conspicis heic breui tabella
Expressum Bryii arte penicilli,
Ille est Sequanici ad Dubis fluenta
Boissardo genitus parente vates,
Phœbo & Castaliis Deis amatus.
Ille est qui facili stylo, & colore
Vrbes Oenotriæ, & situs locorum,
Portus, valla, Pharos, lacus, cauernas,
Montes, & fluuios scaturientes,
Diuersosq; habitus manu erudita
Descripsit, statuasque, imaginesque,
Et prisci monumenta cuncta sæcli,
Impensisq; laboribusque magnis:
(Publicam vtilitatem vt adiuuaret)
Solers edidit artifex, typisque
Æuiterni operis Theoderici
Libro hoc proposuit tibi intuenda.
Tu de te meritis benè has repende
Grates, vt studium vtriusque vultu
Sereno excipias, probesque. Virtus
Illorum expetit vnicum hoc: nec vltra.

IN SE-

IN SECVNDVM VOLVMEN ANTIQVITATVM I. IACOBI BOISSARDI VESVNtini carmen ſcriptum à VETVRIO, LEONTIO, TARENTINO.

OBſeſſa & capta eſt à Gallo milite Roma:
Et iam Tarpeias victor habebat opes.
Exul in integrum quem reſtituiſſe, Camille,
Te, licet ingratam, Iuſta per arma ferunt.
Preſſerat hanc Pœnis iterum ferus Hannibal armis,
Sed Fabio rurſus vindice ſalua fuit.
Dictus vterq́ quoque eſt ſeruatæ conditor Vrbis:
Quod licuit venia, magne Quirine, tua.
Illa eadem eſt æquata ſolo; latèq́ ruinas
Vidimus indigno procubuiſſe ſitu.
Quam dum magnanimo Boiſſardus ſuſcitat auſu,
Illamq́ antiquis excitat è tumulis.
Reſtauratoris poterit cognomine dici:
Vel potiùs quartus conditor Vrbis erit.

LÆLII CLEOPASSI HYDRVNTINI IN eaſdem antiquitates.

MAgno deſine, Roma, gloriari,
Quo ſtruis tibi conditore laudem.
Priſci mœnia Romuli, quis vſquam
Ad hæc tempora conferenda credat?
Fato cùm tibi natus eſt ſecundo
Auctor, pulueribus tuas ruinas
Qui rurſum exerit, & tuum nitorem
Purgat ruderibus, ſituq́ turpi.
Nec, quod antè fuit, breui coërcet
Fines aggere mœnium tuorum,
Non tantùm Latii per arcta rura;
Sed quodcunq́ patet polis ſub altis
Regnandum populis ſolum, occupandum
Indulget tibi, datq́ poßidendum.

Non per vim penetrare erit necesse
Ad tutos glacie sua Triones:
Nec Germania Cæsares tyrannos
Armatis legionibus repellet.
Passis excipiere vbique palmis,
Et plausu populi. Tibique Gotthi,
Et trux Vandalicæ manus cohortis,
Olim infesta, odium vetus remittet.
Florebis, rediuiua Roma: Sed fatere id
Boissardi ingenio redisse lumen.

DOMITII FAINI VERONENSIS, IN EASDEM.

AEternam quisquis cecinit te, Roma, futuram,
Ille habuit Clario pectora plena Deo.
Non tamen hanc dixit, posuit quam Romulus Vrbem,
Quæ nimis angustis finibus arcta fuit:
Et quam tempus edax subuertit: namque caduca
Illa prius fuerat condita materia.
Hanc intellexit, totum quæ sparsa per orbem,
Boissardi æternis viueret aucta libris.

POMPONII RICII NOLANI.

OCciderat, longoque situ fœdata iacebat
Roma, atque obscuris condita erat tenebris.
Hanc ita tu reddis prisco, Boissarde, decori,
Maior vt antiquo restituatur honos.
At tibi nec desunt merito tua præmia. Namque
Restauras Romæ nomina: Roma tibi.

ALARDI QVINTVLI NARNIENSIS.

QVid facis, ô nostri pars pectoris intima? scandes
Sidera, mortali non adeunda pede?
Tarpeias olim instaurauit Iuppiter arces,
Quas Fati iusto tempore dextra ruit.

Tentabis ne audax Fato contrarius ire?
Plusque tibi credes, quàm licuisse Ioui?
Collige relliquias Dominæ inter rudera Romæ:
Id licet; estq; operi posta suprema manus.
Proh superi! vobis rediuiua Palatia surgunt;
Et Latij maior, quàm fuit antè, decor.
Ecce iterum prisci emergunt tibi, Romule, muri:
Scandere concessum est quos sine cæde Remo.
Ecce iterum, totum fama quæ compleat orbem,
Altera Boissardi Roma reuixit ope.

HENRICVS FABRICIVS TABERNOMONTANVS MED. D. ET SCHOLÆ ORNBACensis Rector, in easdem inscriptiones antiquas.

VT vidi veterum monumenta operosa virorum,
Antiquitates Italas,
Expleri mentem nequij, Boissarde, tuendo
Tuum perelegans opus.
O quantùm priscæ debent tibi rudera Romæ
Tuo rediuiua munere!
O quantùm debent Heroum busta maligno
Exesa tantùm non situ.
Horum imis Manes gaudent, mihi crede, sepulchris,
Tibique gratias agunt.
Et benè de nobis illa regione remotis,
Meretur hic tuus labor.
Quos Apœninum, quos æquas nubibus Alpes
Posthac piget perrepere.
Qui dubijs renuunt caput obiectare periclis,
Quæ terra & vndis obuiant.
Qui sumptus horrent, via quos longißima plures
Opinione postulat.
Quos malè habent Latii mores, Latiæque puellæ
Nudæ papillarum tenus.
Hic Italis oris visu dignißima liber:
Sumptu, via, periculis,

Et castis oculis, & nullo crimine morum
Suæ bonus spectet domi.
At te, plus vno dignißime viuere sæclo
Boissarde, protegat Deus.
Vt quondam liceat tibi nobis edere plures
Industriæ fructus tuæ.

IOANNIS MYLII MARPVRGENSIS, IN EASDEM.

Magnificas meruit statuas, operosaq; templa
Phœbæius Æsculapius.
Hippolytum quòd equis excussum, animamq; halantem
Largo cruoris flumine
Restituit priscæ docto medicamine vitæ,
Animamq; membris reddidit.
Tu labefactatæ dum toto corpore Romæ
Annis cadauer obsitum
Ad vitam reuocas, aui non dentibus vnquam
Æruginosi obnoxiam,
Quas dignas laudes pro tali munere Roma
Prodet futuris sæculis.
Scilicet illa tuum nomen super ætheris axem,
Non immemor tui, feret.
Quaq; patet tellus vasta circunsona Ponto,
Seri canent te posteri.
At tu non tituli decus aspiras, nec honoris
Ambis caduci gloriam.
Attamen inuitum te fama æterna sequetur
Omnes per orbis angulos.
Illustres noctu pronis in turribus ignes
Lucere desinent priùs:
Quàm tua se virtus occultet nomine cassa,
Silentij & nube obruat.
O felix iterum, o felix Mauortia Roma,
Cui talis Æsculapius

Contigit! Hic faciet limoso e gurgite tractam
Vitæ potiri munere;
Dum circum astriferi voluetur machina mundi.
Pingentq́; cœlum sidera.
Romule, concedes, si præripit hic tibi palmam
Boißardus atque gloriam.
Mœnia tu dederas saltu superanda volucri
Remo, laboreque minimo.
Romani imperij fines hic Solis ab ortu
Cubile ad Hesperi vehit.

NICOLAI CLEMENTIS
Viselisij.

NOn veterum sunt hæc spirantia marmora regum;
Non procerum moles, pyramidesve ducum.
Eruta sunt, Boissarde, tibi monumenta ruinis,
Omnibus in mundi conspicienda locis.
Plus Romana tuis durabunt rudera chartis,
Quam saxis olim condita Roma suis.
Roma sui tumulus per te rediuiua resurget:
Plus tumulis viuet, quàm lapidum cumulis.

SONNET DE PAVL PERROT SEI-
gneur de la Sale: sur les mesmes an-
tiquités.

L'Obscure Antiquité dans soymesme perdue.
A l'aide d'un airin, & de noz curieux,
Sembloit pouuoir brider le temps iniurieux
Et eschaper l'oubli qui la tenoit vaincue.
Mais ny l'airin retif, ny la recerche drue
Du ieusneur Antiquaire auec ses grans yeux
N'eut rien fait, si Boissard tuteur des siecles vieux
N'y eut presté la main pour la remettre en veue.
Avecques son pinceau ses couleurs il luy rend;
L'auiue par ses vers ou l'ame elle reprend:

Et de vieille quelle est au iour il la rapelle.
Admirable Boissard i'admire en ce faisant
Ta science, qui fait le iour passé present:
Et de l'Antiquité une chose nouuelle.

AD LECTOREM BENEVOLVM

Boissardus.

SI primum placuit tibi volumen,
Acceptum tibi non minùs secundum
Spero, candide Lector, qui maligno
Non es iudicio. Heic mihi paratur
Currendum stadium patente Circo:
Quod sunt mensi alij quidem probato
Successu, & populi fauente plausu.
Quòd si curriculum ingredi hoc parem; nec
Præstem quicquam aliud peritius, quàm
Quod præstasse alios priùs fatemur,
Fiam ridiculus; pudorq; nobis
Infami feriet genas rubore.
Mazochiq; & Amantij labores,
Et quæcunque Apianus exarauit,
Maximè Smetij librum eruditum
(Cui doctam imposuit manum, togæque
Gemmatum Tyriæ addidit monile
Magnus Lipsius ille, Clusiusq;
Gloria Atrebatum & decus perenne)
Quisquis viderit, haud fuisse dicet
Necesse hæc mea publicare: cùm sint
Vna res eademque. Vt illi honorem
Suæ sedulitatis, ingenijque
Mercedem accipiunt, suisq; dignam
Lauream meritis (mali viri esset
Inuidere bonis) & inuidebunt,
Opinor, mihi non magis vel illi,
Lector qui bonus audis, hæc tuis si
Nunc proponam oculis videnda, quæ sunt
Non solùm locupletiora cunctis,

Primis

Primis edita quæ fuere prelis,
Sed, quod nemo negat, venuſtiora.
Nam, ne mancum opus hocce diceretur,
Nihil non hieroglyphum reliqui.
Commentaria & Explicationem
Singulorum alios ſinam docere.
Nobis ſufficit ordine indicare
Quæ ſunt ad Latii fluenta Tybris
Priſcorum monumenta temporum: quasq́;
Hoſpes in medijs ſtupet ruinis
Romæ relliquias. Scopum mihi iſtum
Solum propoſui, tuo relinquens
Cuncta Iudicio probanda. Quòd ſi
Hæc induſtria tam laborioſa
Fauorem potis eſt tuum mereri:
Nunquam me ſtudij huius, atque ſumptus
(Quem me oportuit, vt tibi hæc dicarem,
Olim ſuſtinuiſſe) pœnitebit.

B 2 DE

DE FVNERIBVS ET MODO SEPELIENDI VSITATO APVD Antiquos.

VM in hoc ſecundo volumine, ſicut & in priore factum eſt, proponantur diuerſæ inſcriptiones, quę in hodiernum vſque diem in marmoribus Romanis conſpiciuntur. Ex iis aliæ ad res diuinas pertinent, nempe ad titulos Deorum, ad templorum & ſtatuarum dedicationes, aliæ ad ædificia publica, vtpote ad porticus, pontes, aquęductus, circos, portas vrbis, locorum terminos, & alias ſtructuras illuſtriores: Reliquæ autem, quibus maior huius libri pars occupatur, ad Epitaphia mortuorum referri debet. Cúmque de ſepulchralibus inſcriptionibus hîc ampla fiat mentio, exiſtimaui ad Lectoris delectationem conducere, ſi pauca hic adnotem, quæ de funeribus & modo ſepeliendi apud ſcriptores paſſim occurrunt.

Conſtat enim apud Antiquos magnam ſepeliendi mortuos obſeruatam fuiſſe curam. Nam cùm parentum, liberorum, cognatorum, amicorumque præſentia deſtituerentur, eorumque deſiderio mirificè tangerentur, non eſt mirum ſi nihil intẽtatum reliquerint, quod ad conſolationem & mœroris diminutionem faceret. Cui acceſſit & religio, qua conſcientiæ & mẽtes hominũ plurimùm mouẽtur. Nemo enim fuit vnquam, exceptis aliquibus atheis & prophanis, qui non exiſtimauerit Deum eſſe mundi totius creatorem, & conſeruatorem, hominemq; ad eius ſimilitudinem factum, rationiſq; capacem, vt ſuum conditorem cognoſceret, illi ſeruiret, illum veneraretur & coleret. Vtque Diuina illa maieſtas ęterna, infinita, & omnipotens eſt, ſic quoque pura, perfecta, ſcelerum vltrix, & virtutum remuneratrix: quæque nihil habet commercij cum vitio & peccatis. At è cõtrario, nemo eſt tam vecors, nemo tam ſtupidus, qui ſe non agnoſcat multis in rebus imperfectiſſimum, & peccato obnoxium, imo vitam omnem continuationem eſſe peccati. Cumq; Deus ſcelera

&

& crimina auerſetur, nemo dubitat aliquando reddendam eſſe noſtrarum actionum rationem coram tribunali Iuſtitiæ Diuinæ: Et vnũquemq; recepturum ſecundũ opera ſua. Hæc doctrina licet propriè ad Chriſtianos pertineat, gentes tamen quæ Dei verbum non audiuerunt, ab ea non fuerunt alieni: Imo docuerunt animas mortuorum poſt obitum ad Inferos ferri, & à Plutone Inferni Deo tradi ſeueriſſimis iudicibus Minoi, Rhadamãtho & Æaco, qui incorrupta trutina omnium anteactam vitam trutinabant, nulloque reſpectu, aut ratione habita ſtatus, conditionis, dignitatis, ſexus, aut ætatis, de omnibus incorruptam ferrent ſententiam: ſontes & noxios pœnis & torturis atrocibus pro magnitudine delicti adiudicabant: alios rotis, alios vulturibus, alios Eumenidibus furiis infernalibus conſcindendos flagellis & verberibus, alios vadis Cocyti & Phlegethontis, flamma & ſulphure ſtagnantibus immergendos præcipiebant, tandiu donec iuſtitiæ diuinæ ſatisfactum eſſet, pœnaq; iuſta crimen admiſſum elueretur. Boni verò & Dei cultores, quique per virtutem vitam tranſegerant, plurimis profuerant, obfuerant nemini, hi Diuinum fauorem & gratiam conſecuti ad beatam & æternam tranquillitatem & felicitatem transferebãtur ad Elyſios campos: vbi flumen Lethes proni adibant, & de eo potabant, vt inde malorum & laborum in vita tranſactorum obliuionem conciperent: & ſeſe ad loca deſtinata, & beatorum conſortia reciperent: vbi delitiis omnibus doloris & triſtitiæ immunes fruerentur: iiſque ſtudiis vacarent, quibus in vita maximè fuerant delectati: vtpote literati cum literatis, milites cũ militibus, virgines cum virginibus, matronæ cum ſimilibus, qui omnes Philoſophia, rerum arduarum meditatione iucũda, militaribus exercitiis, choris, cantu, & reliquis eiuſmodi exercitiis ſeſe oblectabant.

At cùm incertum eſſet quo modo quiſque tractaretur apud Inferos, mortuorumque curam non poſſent deponere viuentes, omnem mouebant lapidem, vt defunctorum neceſſitatibus prouiderent, tam legitima ſepultura, quàm precibus, & ſacrificiis, quibus DEVM placari, & clementem reddi iudicabant: hoc ante omnia procurantes, vt animabus

defunctorum Deos manes propitios & fauentes redderent. Existimauerunt enim antiqui, hominibus, cum primùm in lucem venirent, duos Genios tutelares committi, qui hominem, dum in vita esset, nunquam desererent, sed eius omnes actiones bonas & malas obseruarent, & exactè notarent; vt post mortem anima ad Inferos delata, & Iudicum examini subiecta, reciperet præmia felicitatis, aut pœnas admissorum criminum, prout testimonio Manium probabantur benè vel malè egisse in corporibus: Hinc apud Vergiliũ Anchises Æneæ filio inquit, *Quisque suos patimur Manes.*

Prima igitur apud antiquos post suorum mortem cura fuit, vt legitimè sepelirentur. Quotannis enim certos dies instituerunt, quibus parentationes fierent, nempe tertium, septimum, nonum & trigesimum post obitum diem. Græci ἐναγίσματα vocabant obsequias, & oblationes, quæ Dijs Manibus offerebantur pro animabus defunctorum. νεκύσια erant sacrificia pro mortuis. ταφήματα conditura & inhumatio. κλερίσματα & ἔννατα erant nouendiale illud sacrum, quod nono post obitum die fiebat. τρίακαδες καὶ τριάκονδες, quæ celebrabantur post trigesimum diem. Latini ea omnia comprehendebant sub nominibus iustorum, exsequiarum, inferiarũ, parentationum, nouemdialium, denicalium, februorum & feralium. Quæ omnia didicerunt à Græcis: Græci ab Ægyptijs, Ægyptij à Chaldæis, Æthiopibus, Gymnosophistis, & Brachmanibus: qui omnes spe resurrectionis futuræ ea sacra inter suos instituerunt. Licet hanc de resurrectione doctrinã Plinius more suo irridet, lib. 7. c. 55. vbi ait. Similis & de asseruãdis corporib. hominũ, & reuiuiscendis promissa à Democrito vanitas, qui non reuixit ipse. De hac resurrectione ita scribit Phocylides:

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλύεμεν ἀνθρώποιο.
Καὶ τάχα δ᾽ ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν.
Λείψαν᾽, ἀπειχομένων ὀπίσω δὲ θεοὶ τελέθονται,

Non est pulchrum harmoniam corporis humani soluere, quem statim ex terra speramus in lucem rediturum, & postea inter deos numeratum iri.

Ex hac opinione natus est inter Ægyptios mos ille curiosus cõdiendi corpora: quẽ tantis sumptibus obseruarũt Seso-

stris,

ſtris, Amaſis, Sinandius, & alii Satrapę, imo & ipſi plebeii, qui omnes hanc futuram reſurrectionem exſpectabant: quorum vnuſquiſq; pro ſuis facultatibus ſuorum corpora condiebāt, vt integra ſeruarentur, ſi fieri poſſet, vſq; ad cōſummationem ſæculi, quo tempore corporum reſurrectionem futuram exiſtimarunt. Neque defuerunt plurimi, qui ſepulturam viſi ſunt negligere: vt de Diogene factitatum legimus: qui amicis rogantibus quid poſt mortem de ſuo corpore faciendum vellet. Hoc, inquit, aut in profluentem abijcite, aut exponite deuorandum alitibus & feris. Et Anaxarchus dum iuſſu Nicocreontis tyranni Cyprij pilo tunderetur in mortario. Tunde »
tunde, ait, Hunc Anaxarchi corticem, quo ipſe inuolutus eſt, »
nihil enim hinc damni accipio. Sed illi ſepulturam corporis ideo negligere viſi ſunt, quòd maximè ad eam hominis partem, quę præcipua eſt, ſpectare videretur, nempe ad animam, cuius quaſi theca, vel veſtis, vel domicilium eſt corpus hoc caducum & corruptibile, cùm anima ſit immortalis. Quod Ci- »
cero teſtatur in ſomnio Scipionis. Tu verò ſic habeto, inquit, »
te non eſſe mortalem ſed corpus hoc. Nec enim tu is es, quem »
forma iſta declarat, ſed mens cuiuſque is eſt quiſque, non ea fi- »
gura quæ digito demonſtrari poteſt. Hanc opinionem ſecuti »
ſunt alij multi: qui corporis mortales exuuias cōtempſerunt, de anima tantùm ſoliciti: vt de Mæcenate legimus.

Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

Et Vergilius introducit Anchiſen dicentem: *facilis iactura ſepulchri eſt.* Seneca inquit: Omnibus natura ſepulchrum de- »
dit. Naufragorum idem fluctus qui expulit: Suffixorum cor- »
pora crucibus in ſepulturam ſuam defluunt: eos qui viui cre- »
mantur pœna funerat. Lucanus lib. 7. inuehitur in Iulium Cæſarem, qui iuſſerat Pompeianorum cadauera inſepulta relinqui.

Nil agit hac ira; tabes ne cadauera ſoluat,
An rogus, haud refert. placido natura receptat
Cuncta ſinu: & paulo poſt: *capit omnia tellus*
Quæ genuit: cœlo tegitur qui non habet vrnam.

Cyrus quoque Perſarum rex, teſte Xenophonte, morti proximus filiis ſuis præcepit, vt poſtquam expiraſſet corpus

ſuum

ſuũ humo ſtatim mandarent, de pompa funebri, & ſumptuoſiore ſepulchro neutiquam ſoliciti: beatum ducens, corpus ſtatim reſolui in terram, vnde ortum duceret.

Maior tamen meliorque pars hominum exiſtimarunt ſemper eſſe infeliciſſimum ſepultura carere. Neq; certè corpus hoc terreſtre, licet infirmum caducumque ſit, omni honore indignum eſt. Cùm enim ſit animæ domicilium, & per id ipſa anima, tanquam per idoneum inſtrumentum, multa laude digna operetur, quæ ad Dei optimi honorem, & ad conſeruationem ſocietatis humanæ faciant, conſentaneum rationi videtur, vt id ab anima ſeparatum honorificè tumulo mandetur. Nihil enim ſtructura corporis humani præſtantius, nihil admirabilius videri poteſt. Si quis exactè contempletur ſingularum partium compoſitionem & ſymmetriam, exiſtimabit ad eius ſtructuram concurriſſe omnes Diuinæ ſapientię theſauros. Nihil enim aptius, nihil perfectius formari poterat, ad recipiendam eam hominis partem quæ præcipua eſt, & Deo ſimilis, nempe animam, cuius imaginationes & conceptus, hoc corpus exequitur. Admiranda ſunt; ſi benè perpendamus, tot & tanta opera, quæ manibus hominum perficiuntur, ex quibus iudicium internum quale ſit clarè perſpicitur. Hinc Hermes Triſmegiſtus tradit Deum procreaſſe duo maximè admiranda, Mundum, in quo ſe exerceret & luderet per infinitas creaturas; & Hominem, in quo ſe oblectaret & delectaretur: quibus diuinitatis omnipotentia & bonitas manifeſtatur, vt enim mundus imago Dei eſt, ſic homo eſt imago mundi. Propterea Philoſophi hominem vocarunt μικρόκοσμον: Et Paulus hominis corpus templum Dei appellat: Neque vlla creatura inuenta eſt, quam DEI filius ſibi adiungeret, quàm homo. Nam Chriſtus ſeruator noſter Deus eſt & homo, ſicut homo eſt anima & corpus inſeparabiliter coniuncti. Deus enim animam creauit ad ſuam ſimilitudinem, quæ vnita cum corpore efficit hominem. Cumque verbum Diuinum cum homine fuerit vnitum, credendum eſt hoc corpus, quod hominis pars eſt, cum Chriſto ſuo capite reſurrecturum, & cum Deo vniendum eſſe. Æquum eſt igitur vt diſſoluto hoc homine, corpus ab anima ſeparatum ſingu-

ſingulari honore excipiatur, & ſepulchro aliquo tumuletur: quo moneat mentes viuentium eos mortales eſſe. Seneca exiſtimat monumenta ideo dicta, quod mentes hominum moneant ſuæ conditionis, & a metu mortis eos reuocent. Plato quoque ſolebat dicere præcipuum Philoſophiæ ſcopum in eo verſari, in perpetua mortis meditatione. Auguſtinus ſuper 2. lib. Regum cap. 2. vbi benedicitur iis qui Saulis corpus ſepeliuerant, ait: Corpori humano quicquid impenditur, etiam ſi id non fiat ad præſidium ſalutis, tamen eſt ad humanitatis officium. Et Varro indignatur Licinium quendam Auguſti tonſorem ſumptuoſo ſepulchro ad viam Salariam conditum, cum alii præſtantiſſimi viri eo carerent honore.

Marmoreo tumulo Licinus iacet: at Cato paruo,
Pompeius nullo. credimus eſſe Deos?

Abrahamus hunc honorem ſepulturæ adprobans, Geneſis cap. 23. prouidet de conditorio ſibi, vxori, poſteriſq; ſuis. Et in id monumentum (quod eius auus coëmerat a filijs Hemor) Iacobus in Ægypto moriens inferri cupiuit: Præcepitque filiis, vt poſtquàm eorum poſteritatem Deus liberaſſet a ſeruitute Ægyptiorum, & eos introduxiſſet in terram Cananęorũ (quã Deus promiſerat Abrahamo & ſemini eius) vt eius oſſa ſecũ ex Ægypto auſportarent, & conderent in ſepulchro Abrahami. Legimus Cimonem Miltiadis filium captiuum ſe reddidiſſe, & carceri incluſum, tantiſper dum pater ſepulchro mandaretur, quod à creditoribus impediri poterat: tanta fuit apud omnes populos ſepulturæ cura, vt nemo ea carere voluerit. Vnde Plutarchus in vita Lycurgi ſcribit: præceptum fuiſſe non minus alacriter pugnandum pro ſepulchris maiorum, quàm pro focis & aris. Quia apud omnes ſepulchra ſacroſancta iudicabantur, & inuiolabilia: vt teſtatur Plinius libro ſecundo cap. 65. Et in legibus duodecim tabularum ſcriptum eſt: Vbi corpus demortui hominis condas, locus ſacer eſto. Infeliciſſimi ſemper iudicati ſunt omnes qui honore ſepulchri deſtituerentur: Vnde Poëtæ fabulati ſunt defunctorum, qui ſepultura carebant, animas circa Stygiam paludem palantes & vagabundas errare cum

gemitu & mœrore triſtes, neque cymba Charontis excipi, vt ad quietem transfretarent, donec terra tumularentur eorum cadauera. vt apud Homerum legimus de Elpenore: & apud Vergil. 6. Æneid. de Palinuro, qui ad Acherontem Æneæ occurrens hæc cum gemitu exclamat:

Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta
Transportare prius, quàm ſedibus oſſa quieſcant.

Et paulo poſt ſubiicit,

Eripe me his, inuicte, malis, aut tu mihi terram
Inijce.

Homerus quoq; Odyſſeæ 3. ait: Si Menelaus inueniſſet Ægyſtũ in domo fratris Agamemnonis, corpus eius expoſuiſſet feris deuorãdum, & canibus nocturnis: idq; omni honore ſepulchri priuaſſet, tanquam ſummum malum, quod defunctis & inimicis inferri poteſt. Vnde apparet ſepulturã vltimũ beneuolentiæ, ac pietatis eſſe officium, quod defunctis agnatis & amicis impẽdimus: quoq; viuentibus acquiritur conſolatio, & deſiderium abſentium quoquo modo leuatur, & imminuitur. Monumenta etiam non paruum ad virtutem ſtimulum præbent. Nam cùm ſuperſtites animaduertunt, viris laude dignis, & de republica bene meritis ſepulchrales honores tribui & conferri, ad eaſdem virtutes ſequendas non mediocriter excitantur & compelluntur.

At cùm ſepeliendi mortuos apud omnes populos receptus ſemper fuerit mos: non vna eademque ratio apud omnes fuit vſitata. Ægyptij (qui in religione Deorum fuerunt ſuperſtitioſiſſimi) corpora ſuorum mortuorum poſt lotiones, exenterationes, & expurgationes ab omnibus excrementis & immunditijs, & ijs omnibus quæ putrefactionem admittunt, ſi tenuioris eſſent conditionis, nitro ac ſale præparato totum corpus ſpargebant, ceraque tegebant, & ita ſepulchris mandabant. Qui verò erant locupletioris fortunæ, vt reges, principes & magnates, non ſolùm nitro lauabant, ſed integrũ corpus opobalſamo linibant, quod apud eos copioſum creſcebat: & vſq; ad hodiernum diem aliquot plantæ adhuc ſeruantur in hortis Sultani, in oppido Metanrea non procul à Memphi, quæ ſumma diligentia coluntur: & ſuccus qui

exar-

ex arbusculis ferro incisis, diebus canicularibus destillat, ad Othomannum Imperatorem, tãquam thesaurus exquisitus, Constantinopolim defertur. Hoc balsamo, preciosissimisque aromatibus præparata corpora munda syndone inuoluebantur, & sepulchris marmoreis tegebantur: quæ vsque ad nostra tempora seruata sunt; & eruta è sepulchris in Europam deportantur, ad medicorum vsum, qui ea Mumiam vocant: diuersa tamen ab inuicem, prout balsamo vel leuioribus aromatibus olim sunt imbuta, ita alia aliis præstant: neque solùm apud Ægyptios id vsitatum fuit, sed etiam apud antiquos Italos hunc morem seruatum animaduersum est, nempe Hetruscos qui ex Ægypto in Italiam nauigantes regnum tenuerunt apud Tyrrhenos & Ligures. Memini me audiuisse à clarissimo viro Iulio Roscio S. Mariæ Transtyberinæ canonico Romæ, suo tẽpore ad Arnũ ex fluminis inundatione detectum fuisse sepulchrum, in quo inuentũ est corpus humanũ adhuc integrum & incorruptũ: in cuius concauitate liber erat literis hieroglyphicis notatus, cũ phiala aurea plena nescio quo liquore oleaginoso. Verisimile est characteres illos continuisse aliqua mysteria sacra ad salutẽ animæ defuncti conducentia. quemadmodum factitatum animaduertimus ab Ægyptiis, qui in concauitate thoracis mortuorum inserebãt libros papyraceos, vel volumina corticũ arborũ, vel membranas characteribus hieroglyphicis plenas, cũ imagunculis gypseis Canopi, Dei apud illos summa veneratione culti: quem proculdubio credebant placatũ & conciliatum sacrificiis reddi propitium animæ defuncti. Eiusmodi imagunculæ gypseæ cyaneo vernice desuper litæ seruantur multis in locis, in conclauibus principum: quales vidi olim duas Pisauri, vnam Rom in cõclauiæ Cardinalis Strozzæ, & alibi: adferuntur enim crebrò ad nos Alexãdria à mercatoribus qui illic negotiantur. Superioribus annis Lusitani quidã mercatores ex Ægypto in Hispaniam nauigantes cum mercibus, quas ex Asia & Alexandria comportabant, tempestate acti sunt ad littus Massiliensiũ: qui quia essent Hispanicæ factionis, eorũ naues à Præfecto vrbi retentæ sunt, & merces fisco regis adplicatę. Mercatores, vt hanc iacturã auerterent, ad

Henricum Galliæ regem huius nominis tertium sese contulerunt, suppliciter rogantes, vt liberi cum nauibus & mercibus dimitterētur: mercatores se esse dicebant, nihil hostiliter gessisse, ne cogitasse quidem, ventorum violentia se ad littus Gallicum compulsos, non voluntate, vtq; munusculis leuioribus regis amicos & assessores sibi conciliarent, ducem potissimum Epernonium, qui præcipua autoritate valebat apud Regem, cui obtulerunt statuam Canopi elegantissimis characteribus hieroglyphicis circunquaque insignitam. Eam ex Ægypto aduectam asserebāt, & repertam in corpore Mumiaco magni precij, quod à Prosultano ad Imperatorē Turcicum Constātinopolim missum erat. Statuam (quòd palmi longitudinem non excederet, & ex gypso fragili esset cōflata) neglexit dux, militiæ potiùs quàm antiquitatum studiosus, eamq; clarissimo viro Petro Lepido Metensi Regiorum negotiorum Procuratori (qui tunc fortè adstabat) dono dedit, Lepidus verò mihi. Atqui eius statuæ typum, Deo volente, inseram postremo libro mearum antiquitatum, qui continebit inscriptiones Gallicas, potissimùm Metenses.

Funerum igitur horum præcipuæ ceremoniæ consistebāt in lotionibus, conditura, pompa funebri, pullis vestibus, & sepultura: quibus ritè exactis orationes funebres declamabātur in laudes defuncti, & expiationes obsequiarū pro anima, sacrificiaq; fiebant Plutoni Sūmano, & Dijs Manibus animæ tutelaribus, Proserpinæq;, qui oēs dij erant inferni animarū potētes. Potissimū Dij Manes officiosè placabātur, qui à principio natiuitatis tribuebātur à Deo Opt. Max. custodes animæ hominis recèns nati, vt essent eius tutelares, & obseruatores omniū actionū per totam vitā, hortatoresq; ad virtutē: post obitū aūt animam comitabātur ad Inferos, & eā sistebant corā Iudicibus Minoe, Rhadamātho, & Æaco: quas ꝓ ratione virtutum, vel peccatorū anteactorum in vita, seuerissimis pœnis puniebāt, vel quieti ęternę adiudicabant, apud Elysios cāpos, ad quos mittebantur beatorū animæ. Nam, vt paulò antè diximus, hæc omnia tam curiosè obseruabant, cōsiderantes futuram corporis resurrectionē, quod simul cū anima potiturū est vita æterna. Ideo æquum esse videtur, vt reiectis omnibus abusibus,

abuſibus, & ſuperſtitione, aliquid impendatur in ſepultura mortuorũ, quod ſemper & vbiq; à pijs patribus obſeruatum fuiſſe animaduertimus. Ethnici nullũ modum in his obſeruãtes, hinc primã Idololatriæ deſumpſerũt originẽ. Ninus Aſſyriorum rex tertius, vt ſuis poſt mortẽ prouideret, ac eorũ memoriam ad poſteritatẽ extẽderet, ſepulchra Saturno Nẽbroto avo, patriq; Belo Ioui, Rheæ auiæ, & Iunoni matri ſplendidiſſima ſtruxit ſepulchra, ſacrificia inſtituit, & ea omnia quæ ad pompas funerum pertinere videbantur: neq; his contẽtus, ſtatuas, quæ mortuorũ ſimilitudinem referrẽt, publicè erexit, templa illis ſtruxit, & diuinos honores, ſacrificiaque ſolemnia illis inſtituit: non tantùm propter memoriam defunctorum, ſed vt aliquam conſolationem adipiſcerentur in dolore amiſſorum parentum, quorũ præſentia, auxilio, & tutela priuabãtur poſt eorum mortem. Diophantus Lacedæmonius lib. 4. antiquitatũ recitat apud Ægyptios fuiſſe Syrophanem Satrapam locupletiſſimũ, qui filium habuit vnicum ſucceſſorẽ & hæredem futurum nominis & facultatum. Cuius morte tãto dolore & mœſtitia cruciatus eſt, vt nihil omiſerit intẽtatum, quod ad Iuuenis obſequias facere putaret. Mortui imaginem artificioſiſſimè elaboratã in medijs ſuæ domus penetralibus ſtatuit, quã recentibus ſemper floribus redimibat, & alijs ornamẽtis ſumptuoſioribus. Eam deniq; iuſſit à ſuis domeſticis coli & inuocari, & tanquã participẽ alicuius diuinitatis adorari: quiq; ex ſeruis aliquid admiſiſſet, quod punitionẽ mereretur, ſi ad altare illius imaginis ſupplex cõfugiſſet, veniã conſequebatur. Et hæc ſuperſtitio ſtatim poſtea ad aliorũ Principum ſepulchra & imagines trãſijt: vt monet Clemens Alexãdrinus in ſuo Protreptico: dum loquitur de ſepulchro Acriſij, quod erat Lariſſæ. Et de Cecropis, ꝙ videbatur apud Atheniẽſes. Tanti, certè, apud oẽs fiebat honos ſepulturę, vt infeliciſſimi ſemper iudicati ſint, qui inſepulti relinquerẽtur. Ideo lex antiqua iubebat eos ſepultura remouendos, qui ſibi manũ intuliſſent. Qui ſibi manũ admouerit inſepultus eſto. Et Barbari oẽs ſuorũ ſepulchra ſacroſãcta ſemper habuere: quod ab Epaminonda Thebano dici erat ſolitũ, Mortem ſacram animo imperterrito ſubeundam eſſe, pro defenſione patriæ, pro

ſepulchris maiorũ,pro aris & focis. Inuiolabilia apud omnes iubebantur maiorum ſepulchra. Leges duodecim tabularũ hoc expreſsè continebant. VBI CORPVS DEMORTVI CONDAS LOCVS SACER ESTO. Quod etiam Cicero lib.2. de legibus autoritate Pontificum ſancitum fuiſſe teſtatur. De hac re lege Plinium lib.2.cap.66.

Primum ſepulchrorum conſtitutorem,& funerũ curatorem hiſtoriæ perhibent fuiſſe Samothem, qui apud Gallos regnauit,& DIS Pater vocatus eſt,& Summanus, quaſi ſummus Maniũ: & Soranus à vocabulo σῶρος quod eſt ſepulchrũ: de quo lege Plin.lib.2.c.54.& Auguſt.lib.4.de ciuitate Dei.Is parentationum, & funerum ceremonias inter ſuos inſtituit. Ideo potens animarũ poſt obitum iudicatus eſt, diuinitatiſq; particeps,& Inferorũ rex,ad quos defunctorũ animæ deſcendebãt,cuius vxor Perſephone fuit,ſiue Proſerpina,quę à Romanis Libitina vocabatur:in cuius templo vendebantur,vel locabantur quæcunq; ad funera pertinebant: & Libitinarii dicebantur Veſpillones,& funerũ curatores.Plutarchus quęſtion.23. Licet Libitina eadem crederetur cum Venere:quæ natiuitatis & mortis erat procuratrix & promotrix.

Ægyptiis mos erat,quoties Rex è vita deceſſiſſet,corpus mortui ſyndone inuolutum deferre ad Acheruſam ſiue Stygem Paludem non procul à Memphi, vel vt teſtatur Seruius poſt Senecam,prope Sienem. Lacus enim erat limo craſſo & nigro plenus, carectis & harundinibus circunquaq; ſeptus, horridus& terribilis aſpectu:in cuius medio aſſurgebat inſula parua nomine Abatos.Cymba,qua eò traiiciebatur,ſecundũ Herodotum vocabatur βάρις· ſecundũ Græcos dicebatur ἐπιβάτερα: nauta verò qui corpora ducebat Charon. & naulum ꝙ pro vectura ſoluebatur, δανάκη vel δανός. In illa inſula conueniebãt quadraginta iudices, ex integerrimis & incorruptiſſimis ſelecti,qui in hemicyclum ſedentes defuncti corpus ſibi proponi iubebant, & denudari; eiuſq; vitã exacta inquiſitione examinantes,& æqua trutina benè facta, vel peccata trutinãtes,iudicabant an ſepulturæ dignum eſſet honore, vel cõtra. Quæ ſententia non tantũ ad reges,verùm etiã ad omnes alios pertinebat.Si dignũ ſepulchro pronunciarét, tũ indicebatur

luctus publicus, per ſeptuaginta duos dies, quibus vniuerſus populus fractis veſtibus, & luto fœdatis capitibus triſtis ſedebat: templa omnia claudebantur, ſacra intermiſſa, & vacatio ab omni opere præcipiebatur: nemo interim thermis vtebatur, nemo balneis corpus immergebat: nemo vino, cibis coctis, vel quoquo modo præparatis veſcebatur, nemo lecto decumbebat, vel rei venereæ vacabat. Hoc enim tẽpore corpus regis per Pollinctores tractabatur, & præparabantur omnia quæ ad exequias erant neceſſaria.

Modus condiendi corpora apud Ægyptios tribus potiſſimũ modis fiebat, qui tamen omnes eò tendebãt, vt defuncti corpus à putredine vindicaretur & integrũ ſeruaretur. Corpus igitur poſt mortẽ exquiſitis lauacris accuratè lauabant, & abluebant omnes ſordes, ſi quę cõtractę eſſent ex morbo, vel alia ratione. Ea deinde munda cõmittebantur Pollinctorib., qui procurabãt euiſcerationes, euacuationes, & alia quę à cadauere propter putredinẽ erant eximenda. Hi primũ omniũ pręparatis ad hunc vſum inſtrumentis argenteis, vel aheneis, vel ferreis vncinis, & volſellis per narium cauitatẽ & meatus cerebrum extrahebant, vacuumq; cranium replebãt odoriferis & fragrantibus aromatibus. Poſtea cultello acutiſſimo, confecto ex lapide Æthiopico, ventrẽ inſcindebãt, & eximebant omnia inteſtina & viſcera, præter cor & renes: diligẽtiq; lotione ex vino Phœniceo abluebãt omnia interiora corporis, quæ replebant myrrha, cinamomo, caſia, & aliis precioribus balſamis, odoribus, & liquorib. putredinẽ & corruptionẽ prohibentibus: excepto thure, quod quia ad ſacra Deorũ deſtinatum erat, non exiſtimabant licitum eſſe, id applicare ad vſus funebres, vel etiã profanos. His peractis, cooperiebãt corpus totũ gũmi liquido cedri, & macerabãt ſale pręparato: totaq; hæc cõdiendi cura producebatur per dies triginta, vel ſexaginta, vel etiam 70. prout ſumptus exquiſitiores fiebant: & ad ſummũ luctus ſeptuogeſimo die finiebatur. Demũ cadauer faſcia xylina oblonga, & lata dimidium pedẽ inuoluebatur à capite vſq; ad pedes: poſtea includebatur ſimulachro ligneo, ꝙ defuncti formã exprimebat: feretroq; impoſitũ, vel lecto funebri, proponebatur ante ſepulchrũ cũ ſcripto, quod

omnia gesta mortui continebat: quæ quiuis obuius ex lege poterat taxare, impugnare, & accusare. Ex opposito stabant alii qui defunctum laudabant, & eius vitam recitabant coram sacerdotibus, qui præsentes aderant, arbitri & iudices eorum quæ proponebantur ab accusatoribus & defensorib. ita vt aliqui reges malę conuersationis in vita conuicti, sepulchri honore post mortem priuati sint.

Eundem modum seruabant in sepeliendis mulieribus: quæ si è vita decessissent forma integra, & ætate iuuenili, essentque nobilium & locupletum vxores vel filiæ, earum corpora non committebant vespillonibus ante quartum vel quintum diem, cùm putrescere & fœtere inciperet. Propterea quod compertum esset Vespillones iis corporibus fuisse abusos ad turpitudinem: De his legendus est Herodotus in Euterpe: Diodorus Siculus lib.2.cap.5.& Plutarchus in Symposio Sapientum. Nonnunquam cum aromatibus immiscebant gemmas, monilia, & alia ęiusmodi, quibus maximè vsi essent dum viuerent. Addebant etiam aliquando libros Magicos & Chimicos, aut qui continebant totam vitæ anteactæ seriem: plerunq; characteres inserebant hieroglyphicos corticibus cedri, vel papyro, vel intestinis animalium mãdatos, vel sigilla metallica, clausa phialis crystallinis, aureis, argenteis, vel aheneis, vel etiam onychinis.

Plebeii eundem modum sepeliendi suos mortuos seruabant pro facultatibus vniuscuiusque: Nam corpora benè lota, & ab omnibus fecibus & excrementis expurgata nitro vel sale tegebant, & aromatibus minùs exquisitis & preciosis linibant, interdum melle, vel cera tegebant. Vnde fit vt Mumia illa, quæ ex Ægypto in Europam adfertur ad vsus Medicos, cum nihil aliud sit, quàm cadauera defunctorum condita, alia aliam longe superet dignitate & efficacia, prout balsami copia, & aromatibus preciosioribus constat. Non enim dignitas ex carnibus humanis censetur, sed ex aromatibus, quibus humana corpora tecta, & imbuta sunt. Vnde apparet ridendam esse ignorantiam eorum, qui hanc Mumiam dicãt esse cadauera mortuorum, qui suffocantur in desertis, incursu arenarum mobilium, quas venti agitant & aceruatim accumu-

cumulant, & coaggerant in illis ſolitudinibus aridis & ſiticuloſis, imo non deſunt hodie chirurgi qui ex patibulis mēbra ſuſpenſorum detrahant arida & ſole torrefacta, quæ ad vſum ſuum ſine magno fructu adplicant. Certum enim eſt corpora principum & magnatum, in quorum funeribus tam precioſa impenſa ſunt aromata, multo plus efficaciæ habere, quàm plebeiorum, in quibus condiendis nihil præter ſal, mel, nitrū, vel ceram impenſa ſentiunt diligentes talium rerum & docti exploratores.

Iudęi eundē morem ſepeliēdi ſuos ſeruauerunt, ſed minùs exquiſitè. Nā, vt refert Strabo lib. 16, & Ioſephus vltimo Geneſis, corpora mortuorū lota priùs & expurgata tegebāt bitumine & aſphalte, ꝙ naſcitur in lacu Gomorrhæ. Iacobi Patriarchę corpus hoc modo curauit Ioſephus eius filius per dies quadraginta, leſſum celebrante Ægypto per dies ſeptuaginta.

Æthiopes, vt refert Diodorus, & Sextus Empiricus, ſuos mortuos in fluuios & mare demergebant, vt à piſcibus deuorarentur: potiſſimùm Ichthyophagi.

Macrobij, teſte Herodoto, corpora, defunctorum gypſo tegebant, priùs tamē lento igne exſiccata: quæ poſtea feretro vitreo includebant, & per annum integrum videnda omnibus exponebant: ijſq; proponebantur edulia, & omne ciborum genus, quibus in vita fuiſſent delectati: exacto tandem anno ea ſepulchro mandabant.

Scythas morem hunc habuiſſe refert Herodotus in Melpomene, vt quoties rex vel princeps moreretur, vna ex cōcubinis vel vxoribus, quam præter cæteras maritus adamaſſet, viua ſepeliebatur cum mortuo ſplendidis ornata veſtibus, & omni mundo muliebri: neq; id ſine contētione fieri erat ſolitum inter vxores vel concubinas, decertantes inter ſe cōmemoratione beneficiorū, & oſtenſione munerū, quæ à viuente acceperant amoris teſtimonia. Et hunc morem ſeruatū fuiſſe ſcriptores teſtātur, non ita pridem à Caicis Principibus oriētalibus. Cum vxore ſimul ſepeliebatur pincerna, coquus, ſtabularius, cubicularius, & curſor: qui ſoli in futura vita cum Principe habitare, & eadē beatitate fruiſci credebātur. Anno exacto poſt ſepulturam, quinquaginta ſelectiſſimos equos

ſtrangulabant, quibus totidem adoleſcentes imponebant: quos omnes affixos validis palis ſtatuebant tumulo altiore, quo defuncti Caici corpus ſepultum iacebat. Qui autem fortunæ eſſent tenuioris: corpora ſuorum mortuorum exenterata & præparata curru tecto circumuehebant, amicis & cõſanguineis ſequentibus funus, quibus opiparũ adponebatur cõuiuium: ac poſtquam oẽs funebribus epulis eſſent ſaturati, tum demum corpus inhumabatur ſpectãtibus omnibus.

Indi antequam ad decrepitam perueniſſent ætatem, & morbis eſſent ſubiecti, incommodiſq; quibus anxium redditur ſenium, premerentur, ſuos maturè immolabant, & ſolẽnibus epulis poſt ſacra peracta in partes corpora mactata cõſcindebant, & comedebant, viri viros, & fœminæ fœminas. Qui autem inter illos Philoſophiam profitebatur, ſenex redditus publicè per præconem funebrem proclamari iubebat ſe paratum eſſe ab hoc imbecillo corporis ergaſtulo diſcedere, vt vita meliore frui poſſet: ideo rogabat omnes conuenire in deſtinatum locum, vbi ſtructa ingenti pyra, multa præfatus de immortalitate animæ, lætus & hilaris ſe in ignem præcipitabat præſente omni populo: quod ſpectante Alexandro magno factitatum eſſe legimus à quodam Calano Gymnoſophiſta Indo: qui ſine doloris vllo ſenſu viuus crematus eſt & ſub Auguſto Cæſare idem præſtitit Athenis quidam Zarmanotegas, qui ſpectante tota ciuitate ſe igni conſumendum vltro commiſit.

Iberi Colchidis prope Trapezuntem, ſuos vulturibus deuorandos præbebant, & oſſa humo tegebant, vt ſcribit Silius Italicus lib. 3. bellorum Punicorum. Iberos hos vocamus hodie Georgianos, vicini ſunt Armenijs, Chriſtianam ſequentes religionem, ſed Perſæ Scacho militantes.

Naſamones in Libya vel mortuos in mare demergebant, vel ſedentes arenis tegebant.

Hircani ſuos exponebant canibus ſepulchralibus, qui ad hunc vſum publicè alebantur, hanc rationem adferentes, quòd ex omnibus animalibus quæ cum homine conuerſantur, nullum eſt cane fidelius.

Græci, qui reliquas oẽs nationes ſcientiarũ cognitione, comitate

mitate & humanitate ſuperarunt, ſuorum mortuorum corpora cremabant: & oſſa quæ ſupererant collecta cum cineribus, vrnis vel alijs vaſibus incluſa cōditorijs & ſepulchris inſerebant: exiſtimantes id non abs re fieri: nam quod in nobis eſt diuinum, igneæ naturæ eſt, & ad altum tendit: ideo igne exceptum facilius aſcendit ad cœlum, humi relicta parte ſui craſſiore, quæ terrenæ ſubſtantiæ conformis eſt, quod Lucretius hoc modo deſcribit:

Cedit item retrò de terra quod fuit antè
In terras: & quod miſſum eſt ex ætheris oris,
Id rurſum cœli fulgentia templa receptat.

Alij hac crematione quærebant in hoc mūdo ſubtiliorem purgationem animarum, quæ ſubmerſæ ſanguine & humoribus corporis, multum de ſua perfectione amittunt. Ideo Heraclitus ſcripſit æquum eſſe vt hæc corpora, quæ ex igne ſuum habent principium, in ignem reſoluantur. Thales tamen Mileſius cenſuit præſtantiùs eſſe hominibus terra inhumari, vt citò reſoluerentur in primam materiam, vnde ſuam habent originem. At conſtat comburendorum corporum poſt mortem conſuetudinem fuiſſe antiquiſſimam: vt patet in ijs Principibus qui ad Thebas cæſi ſunt: quorum cadauera ſolemnibus ceremonijs & apparatu cremata ſunt, excepto Capaneo, qui quia fulmine ictus fuiſſet à Ioue, propter inſultationem blaſphemam in Deum, tanquam execratio & anathema ſeparatim datus eſt rogo, in quem Euadne vxor, maritum ſingulari amore proſecuta, precioſis, ornata veſtibus & monilibus, inſilijt, & ſe in ardentem pyram præcipitauit, vt mariti funus honoraret, quod execratum alijs videbatur. Certum tamen eſt Græcos quoque ſuos mortuos ſepeliuiſſe integros: quæ inſtitutio à Cecrope (qui Ægyptius fuit apud quos corpora comburere nefas erat) ortum duxit, Poſtea is mos inhumādi ad legislatores Solonem & Draconem tranſijt: qui legibus mandarunt terram coli debere, vbi mortuorum corpora ſepelirentur: vt eius ſuperficies non eſſet inutilis viuentibus, & interiora eius eſſent quaſi piæ matris gremium, in quod reciperet filios quos procreaſſet.

Romani hunc morem non ita priſcum habuerunt: Nam legimus Numam ſub Ianiculo ſepultum fuiſſe integro corpore. Et Ennius, de Scipione loquens, hoc illi ſcripſit Epitaphium:

Heic eſt ille ſitu', cui nemo ciui' nec hoſtis
Quivit pro factis reddere operæ precium.

Et Æneas dicitur ſitus & ſepultus ad ripam Numici, qui fluuius eſt Latij Ardeę vicinus, in quo Æneas ſubmerſus fuerat. Licet apud Feſtum legamus ex Agathocle Æneam ſepultum fuiſſe in Phrygia, in vrbe Berecynthia ad Nolum amnẽ, eiuſq; nepotem Romum in Italiam veniſſe, & Romam condidiſſe. Sed aliter ſentiunt Vergilius, Titus Liuius, & alij oẽs ſcriptores.

Mos autem comburendorum corporum cœpit bellis ciuilibus ſub Sylla & Mario: quo tempore nullum ſæuitiæ genus in hoſtes, & contrariam factionem omiſerunt exacerbati ciues. Sylla ipſe Dictator Marij defuncti, & ad Anienem ſepulti corpus terra detrahi iuſſit, & eius oſſa diſpergi, vt inhumata iacerent. Ipſe verò Sylla rerum potitus, & iam ſenex, mortique proximus, veritus ne illi poſt mortem idem contingeret, quod in Marium patrauerat, teſtamento mandauit, vt eius corpus poſt obitum in cinerem redigeretur. De quo ita Plinius lib. 7. cap. 54. Primus ex Patricijs Sylla cremari voluit, ne illi idem poſt mortem contingeret, quod in Marium commiſerat: & reliqua. Titus Liuius tamen lib. 8. dum de Manlio Conſule loquitur, qui filium capite truncari præcepit, quòd iniuſſu Imperatoris cum hoſte manus conſerere fuerat auſus, ait: Spolijs contectum iuuenis corpus, quantum militaribus ſtudijs funus vllum concelebrari poteſt, ſtructo extra vallum rogo cremari iuſſit: Et id contigit ante Syllæ mortem annis fere ducentis & ſeptuaginta. Plutarchus in vita Numæ aſſerit regem teſtamento vetuiſſe, ne corpus eius poſt mortem combureretur: quod teſtatur comburendorum corporum morem communem fuiſſe tam apud Græcos, quàm apud Latinos: licet plurimi omnibus ſæculis voluerint ſepeliri integri, alij in cinerem redigi: quæ conſue-

consuetudo à Sylla dictatore durauit vsque ad Antoninos. Macrobius qui sub Hadriano vixit, scribit suo tempore morem cremandorum cadauerum ex maiori parte exoleuisse, de qua crematione lege Vergilium Æneidos 6. in sepultura Miseni: vbi morem conficiendi rogi ita describit:

Nec minùs interea Misenum in littore Teucri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant:
Principio pinguem tædis, & robore secto
Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt, decorantque super fulgentibus armis,
Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt, corpusque lauant frigentis, & vngunt:
Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt:
Purpureasque super vestes velamina nota
Conyciunt: pars ingenti subiere feretro,
Triste ministerium: & subiectam more parentum
Auersi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona, dapes: fuso crateres oliuo:
Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam
Ossaque lecta cado texit Corynæus aheno.

Apud Romanos hoc visitatum legimus in iustis mortuorum. Cùm æger animam ageret, & morti proximus extremum duceret spiritum, aliquis ex consanguineis aut amicis os ori admouebat, vt postremum vitæ halitum exsugeret; postea manu admota molliter illi comprimebat oculos, & claudebat palpebras & labia, vt mortis horrorem mitigaret, & oris distortionem corrigeret. Plinius lib. 11. cap. 37. hoc ideo fieri scribit, quòd oculi in homine primi moriantur: Neque æquum esset in hoc horrendo conflictu mortis cum vita, oculos videre pauenda deformitate miserãdos. Morientibus, ait, illos operire, rursumque in rogo illos patefacere Quiritium magno ritu sacrum est, vt neq; ab homine supremum eos spectari fas sit, & cœlo non ostẽdi nefas. Mortuũ cadauer post obitum pollinctoribus cõmittebant,

& libitinarijs, qui id aqua calida diligentiſſimè abluebant, vnctumq; pro vniuſcuiuſq; facultatibus reſeruabant vſq; ad ſeptimum diem: poſtq; extremam acclamationem, aut rogo corpus imponebant, aut integrum ſepeliebant. Veſtimenta & tegumenta, quæ ad funera requirebantur in templo Libitinæ conducebantur, corpuſq; ſepeliẽdum, ſi Plebeium eſſet, aut extremo ſupplicio affectum, Sandapila claudebatur, & à Sandapilarijs & veſpillonibus ſub veſperã deferebatur ad ſepulchrum cum funalijs, hoc eſt cum cereis, tædis, & facibus incẽſis. Corpus autem defuncti pura ſyndone amiciebatur & tegebatur, feretroq; impoſitum efferebatur frequẽti turba ſequentium cognatorum, amicorum, aut eorum qui inuitati eſſent ad funus, præcedentibus tubis, ſi grandis eſſet natu, aut fiſtulis lugubrè modulantibus ſi defunctus eſſet ætate iuuenili. Filij defuncti funus ſequebãtur velato capite atrati: mulieres verò lineis albiſque veſtibus amiciebantur, vt ſcribit Plutarchus quæſtionum Romanarum 14. Tubæ peculiares his ceremonijs adhibebantur, quæ Siciniſtæ vulgò vocabantur. Magnus facum incenſarum numerus præcedebat & ſequebatur corpus: præferebatur imago cerea, quæ faciem defuncti exprimebat. Corpus verò mortuũ lecto decumbebat tanquam ſomno ſopitum, velaminibus & linteis mundis contectum. Præcedebant Pontifices, Flamines, & reliqua ſacerdotum turba. Præferebãtur imagines maiorum defuncti, inſignia, trophæa, coronæ, & reliqua ornamenta, quæ honorem funeris augere poterant. Proximus adſtabat Archimimus, qui mortui geſtus, mores, verbaque quantùm fieri poterat exprimebat. Poſtquam autem cadauer perlatum eſſet, in Campum Martium, aut in forum publicum, humi cum lectulo deponebatur. Tunc aliquis ex agnatione ſuggeſtum aſcendebat, vnde populo audiente habebat orationem funebrem, qua declarabat genus, virtutes defuncti, & merita in rempublicam, quicquid generosè, magnanimiter & fortiter egiſſet aut dixiſſet in vita. In hac pompa hymni decantabantur læti & canori, qui mortui laudes continebant. Alij ſubſequebantur qui flebili harmonia adſtantibus lacrymas eliciebant & eiulatum: idque fiebat potiſſimùm à mu-

lieribus

lieribus, quæ funus comitabantur, vocabanturque Præficæ. Harum munus erat planctu & acclamationibus funebribus tristitiam mouere in animis sequentium. Et hæ post exactas omnes ceremonias alta voce exclamabant. I, LICET. hoc est absoluta sunt omnia, & iusta funeri reddita: Iam licet vnicuique domum reuerti. Tunc aqua lustrali & ramo oliuæ spargebant populum, & omnem turbam dimittebant, his verbis: Vale vale vale: nos te « ordine quo Natura permiserit sequemur. His peractis cor- « pus integrum sepulchro imponebatur, vel cineres in vrnas congesti cum ossium reliquijs conditorio adplicabantur, plerumque cum multis rebus preciosioribus, quibus in vita homo fuerat delectatus, aliquando phialæ vitreæ continentes amicorum lacrymas sepulchro inserebantur, vel vascula alia cum libaminibus lactis & vini: interdum etiam lampades oleo plenæ cum reliquijs imponebantur.

In obsequijs Principum & Magnatum ludi gladiatorij exhibebantur, & duella: conuiuiaque opipara præparabantur cognatis & amicis: ad hæc fiebant viscerationes quæ erant donaria carnium distributa in populo.

Aliæ quoq; funerum curationes fiebant apud Romanos: Vera funera dicebantur, quando mortuorum corpora ordine quem prius descripsimus, aut cremabantur, aut sepeliebãtur, lessum ducentibus agnatis & consanguineis, amicisque pullatis, reliquiæq; cum cineribus vrnis insertæ claudebantur sepulchris: quibus imponebantur arulæ marmoreæ, vel columnæ, vel cippi, aut tabulæ, quibus inscribebantur epitaphia, & ad quæ quotannis coronæ ex floribus adplicabantur, vel vinum & liba sacrabantur, aut etiam victima cædebantur dijs Manibus, ex qua epulum funebre fiebat cognationi & amicis.

Funera alia dicebantur Indicta vel Censoria, quæ denunciabantur per præcones Censorum iussu. Ea autem erant, quæ selectiore pompa, ceremonijs, & sumptu maiore fiebant: quæque permittebantur non cuilibet sed ijs potissimùm qui potentia & autoritate inter suos præstabant,

bant, quiq; de republica erant benè meriti, vel qui maiorum gloria erant celebriores: dicebanturq; ſub aſcia fieri, & ſepulchra ſub aſcia dedicata, quę legibus non permittebantur plebeijs, vel inferioris conditionis hominibus: ne heredum facultates imminuerentur, & vt ſuperflui ſumptus à ciuitate, & republica benè conſtituta remouerentur.

Translatiua funera erant Plebeiorum tãtùm, & ea quibus nihil præter communem conſuetudinem adplicabatur: ſed tantùm corpore cremato, vel ſepulto, ſacrificium fiebat Dijs Manibus: & epulum funebre celebrabatur ex cæſa victima inter cognatos & curatores funeris, qualia fere omnia vulgaria fiebant.

Imaginaria alia vocabantur, cũ is, cuius efferebatur funus, in exteris ac remotis regionibus vita caſſus erat: illius aũt abſentis funus per imagines celebrabatur, quæ faciẽ mortuorũ præ ſe ferebant: & illi ſepulchrum honorarium (quod Græci κενοτάφιον vocant) conſtituebatur: vt Suetonius in vita Claudij adnotat: dum de Druſo eius patre loquitur. De hoc monumenti genere Vergilius tertio Æneidos ſcribit: vbi Andromaches mentionem facit, quæ Hectori priori marito parẽtat in Epiro, dum ex inſperato illi occurrit ſacrificanti Æneas ex Phrygia in Italiam nauigans.

Solemnes tum fortè dapes, & triſtia dona
Libabat cineri Andromache, Maneſq; vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem
Et geminas, cauſam lacrymis, ſacrauerat aras.

Loca interim quę à Põtificibus deſignabãtur ad ſepulchra, duplicia erant, vel dicebantur Gentilia, quę ad integram gentem, familiam, & conſanguinitatem pertinebãt, & in his ſine differẽtia omnes mortui ex agnatione ſepeliri poterant. Alia dicebantur familiaria, quę tantùm vni familię propria erant, neq; licebat cuiquam alij ex eadem gente ſine peculiari dono in ea inferri. Erant & alia Hereditaria, quę ad Heredes defunctorum, qualeſcunque eſſe poſſent, ſiue conſanguinitatis Iure, ſiue teſtamento lecti, tranſibant. Alia erant, quorum vſum heredibus demebant peculiari inſcriptione H. M. H. N. S. hoc eſt, hoc monumentum heredes non ſequitur.

Sepulchro-

Sepulchrorum nomina diuersa leguntur apud autores. Dicūtur enim vel Sarcophagi, vel Sepulchra cum titulis, vel extra sortem, vel statuarum, vel militaria quæ erant cippi vel columnulæ concauæ, in quibus cineres locabantur: Vnde & loculi vocabantur cauitates illæ sepulchrorum quæ continebant cineres cum ossibus & reliquijs cadaueris. Polyandria dicebantur à Græcis loca sepulturis destinata, quę cœmiteria vulgò nominantur, quòd in ijs iaceant & quiescant multorū corpora. Campum sanctum vocāt Itali, Germani Gotsacker/ hoc est agrum Dei, propterea quòd sacer sit & sanctus, ab vsu ad quem selectus est.

Tumbam Galli vocant lapidem sepulchralem, quē Græci τύμβον: à quo Tymbades veneficæ vocitantur, quæ frequentes sint circa mortuorum sepulchra, vt inde incantationibus & exorcismis Manes eliciant ad Magica præstigia.

Cryptæ & Hypogea sunt subterranea loca, in quibus corpora defunctorum sepeliūtur in templis vel cœmiterijs: qualia videntur plurima apud Gallos in sacellis nobilium: sunt enim cellulę fornicatæ, in circuitu loculos dispositos habētes, in quibus corpora locantur. Conditorium appellat Iouianus Pōtanus, quod est in eius sacello Neapoli: cui est inscriptum, AB HOC PONTANORVM CONDITORIO NE MAS NE FEMINA EX AGNATIONE ARCEATVR. In eiusmodi locis concameratis & subterraneis fiebant Alueoli siue alueola, loculi siue loculamenta, arcæ, solia, vrnæ, & ollæ, quæ fiebāt ex coctili lapide, ex marmore, alabastro, metallo, ebore, iaspide, porphyro, vel alia aliqua materia preciosa, prout ferebant locupletum facultates.

Lectus vel lectulus, feretrum & Sandapila, & capulus dicebantur, quibus corpus demortui in funere efferebatur.

Suggrundia antiquis vocabantur sepulchra infantium, qui nondum attigerant diem quadragesimum.

Coragium erant exequiæ virginum.

Exequiæ pompa erant illa dum funus efferretur.

Reliquiæ dicebantur cineres & ossa mortuorum.

Conditum corpus erat cadauer mortui quoquo modo sepulti.

DE APOTHEOSI.

SATIS ſuperque opinor, licet breuiter, ſuperiùs oſtendimus, qui mos fuerit antiquitus apud diuerſos populos ſepeliendi mortuos. Quorum pars maior reſurrectionẽ poſtremam expectantes, corpora defunctorum ita præparabant, vt ab omni putrefactione vindicata, videbãtur poſſe integra reſeruari vſq; ad conſummationẽ ſæculorum: quando iubente Deo Opt. Max. animæ ſuis corporibus reſtitutæ ſimul fruentur æterna beatitate. Cuius opinionis fuerũt Indi Gymnoſophiſtę, Chaldæi, Ægyptij, Græciq; permulti: ſed potiſſimũ Iudæi, qui hanc doctrinam acceperunt à pijs patribus, ſucceſſoribus Noe, Semi, & aliorum Patriarcharum, qui à Deo peculiariter edocti, ſcriptis tradiderunt hanc tam vtilem & ſalutarẽ doctrinam, & ad Chriſtianos eiuſdem fidei participes trãſmiſerunt. Multi tamen apud antiquos corporis huius imbecilli corruptibiles exuuias contẽnentes, quod erat mortale & terrenum humo reſtituerunt, de anima tantùm ſolliciti, quæ ad Dei ſimilitudinem formata, poſt vitæ ſolutionem tanquam immortalis ad ſuum conditorem & principium reuertitur. Hinc factum eſt vt cremandorum corporum conſuetudo apud omnes recepta ſit: nempe vt per ignem purificatæ animæ, quicquid labis à terreno ergaſtulo (quo aliquandiu clauſæ, tanquam carceris cuſtodia difficili fuerant) contraxiſſe videbantur, id reſolutis in cinerem membris totum exuerent. At præter ea quæ in præcedentibus adnotauimus, alium Romani præcipuè modum obſeruauerunt in ſepultura ſuorum Principum: quos propter inſignia per totam vitam geſta, & egregia in rempublicam merita, diuinitatis participes eſſe crediderunt. Ideo ceremonijs exquiſitioribus, & magnificentioribus ſumptibus eorum funera procurauerunt: & eos autoritate publica, vnanimoq; omnium conſenſu inter Deos retulerunt, & Indigetes communi ſententia vocauerunt. Hæc conſecratio fiebat ſolemni apparatu: Congerebantur vndiq; donaria ex aromatibus, & precioſiſſimis odoribus, quæ ab amicis, conſanguineis, magnatibus & opulentioribus Populi Romani ciuibus, imo ab externis regibus

& Principibus, cæterisq; populis Romano Imperio subiectis mittebantur: quæ simul exstructo ad id altissimo tabernaculo ligneo diuersis peristromatibus purpureis clauatis, auroq; distinctis circunsepto, & alijs ornamentis excellentioribus referto, plenoq; siccis fomitibus, vnguentis, tædis, & alia materia arida, quæ facilè ignem conciperet, in vnum congerebantur: In hæc iniectæ flammæ, subitò rogum ingentem & odoriferam pyram excitabāt, qua absumebatur corpus defuncti Principis, spectāte Senatu totoq; Populo, faustis acclamationibus, & hymnis sacris celebrante nomen mortui. Cumque flammæ in altum exsurgerent, dimittebatur ex superiore tabernaculi constagnatione aquila, quæ simul cum fumo in altum eleuata, credebatur animam defuncti in cœlum deportare: vbi cum Ioue & superis recepta diuinitatem induisse putabatur: ac desuper in terras despiciens necessitatibus mortalium cōsulere & opitulari. Tum mactatis solemniter victimis per Flamines sacros, & sacerdotes ad sacra hæc destinatos, numen noui Dei incipiebat inuocari. Hunc cōsecrationis morē Romani mutuasse videntur à Græcis, qui suos quoq; Principes & Heroas cōsecratos inter Deos publicis ceremonijs referebant: diuinos illis honores tribuentes, templaq;, quæ Heroa appellabant illis statuentes. Et hanc consecrationem dicebant ἀποθέωσιν. De qua A. Prudentius in Augusto Cæsare:

Hunc morem veterum docili iam ætate secuta
Posteritas, mensa atq; adytis, & Flamine, & aris
Augustum coluit, vitulo placauit, & agno.
Strata ad puluinar iacuit, responsa reposcit:
Testantur tituli, produnt consulta Senatus,
Cæsareum Iouis ad speciem statuentia templum.

Hæc quia diffusè ac distinctè describuntur ab Herodiano lib. 4. c. 2. in Apotheosi Septimij Seueri, placuit auctoris verba heic inserere, ad Lectoris delectationem. Mos, inquit, est Ro- „
manis consecrare Imperatores, qui superstitibus filijs, vel suc- „
cessoribus moriuntur. Quiq; eo sunt honore affecti, relati di- „
cuntur inter Deos. Est aūt tota vbe quasi luctus quidam festę „
celebritati promiscuus. Quippe vita functū corpus ritu homi „
nū superstitioso funere sepeliunt. Sed certā imaginē defuncto „

quàm

„ quàm simillimā fingunt, eamq; in Regię vestibulo proponũt
„ supra eburneũ lectum maximum atq; sublimem, vestibus in
„ stratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti speciem pal-
„ lida recumbit. Circa lectum verò vtrinq; magnā partem diei
„ sedent, à lęua quidem Senatus omnis vestibus atris amictus: à
„ dextera verò matronæ, quas virorum aut parentum dignitas
„ honestat. Harumq; nulla vel aurum gestans, vel ornata moni-
„ libus conspicitur; sed vestibus albis exilibus indutæ, mœren-
„ tium speciem præbent. Hæc ita per septem dies continuos fa-
„ ciunt, Medicis ad lectum quotidie accedētibus, inspectum-
„ que velut ægrũ deteriùs se habere subinde pronunciantibus.
„ Dein vbi iam visus obijsse diem, lectum humeris attollunt E-
„ questris Senatorijque ordinis nobilissimi ac lectissimi Iuue-
„ nes: perque viam sacram ad vetus forum deferunt, vbi Magi-
„ stratus Romani deponere imperium consueuerant. Vtrinq;
„ autem gradus quidam sunt ad scalarum similitudinem con-
„ structi: in quibus altera ex parte puerorũ chorus est, è nobilis-
„ simis atq; Patricijs: altera feminarum illustriũ, hymnos in de-
„ functum pæanasq; canentium, verendo ac lamētabili carmi-
„ ne modulatos. Quibus peractis, tollunt iterum lectum, atque
„ extra vrbem perferũt in Martium campum: vbi quà latissimè
„ Campus patet, suggestus quidā specie quadrangula lateribus
„ æquis assurgit, nulla præterquàm lignorum ingentiũ materia
„ compactus in tabernaculi formam. Id quidem interiùs totũ
„ est aridis fomitibus oppletum: extra autem intextis auro stra-
„ gulis, atq; eboreis signis, varijsque picturis exornatum. Supra
„ verò alterum minusculum quidem positum est, sed forma &
„ ornatu persimile, portis ianuisque patentibus. Tertiumque
„ item, & quartum semper inferiore contractius: ac deinceps
„ alia, donec ad extremum, quod est omnium breuissimum,
„ perueniatur. Possis eius ædificij formam comparare turribus
„ his, quæ portubus imminentes, noctu igne prælato naues in
„ tutas stationes dirigunt. Pharos vulgò appellant. Igitur lecto
„ in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta
„ omnis generis, fructus, herbasq;, succosque omnes odoratos
„ conquirũt, atq; aceruatim effundunt. Quippe neq; gens est,
„ neque ciuitas, neque qui honore vllo, aut dignitate pręcellat,
quin

quin certatim pro ſe quiſq; ſuprema illa munera Principis ho- „ nori deferant. Vbi verò ingens aromatũ aceruus aggeſtus eſt, „ ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitãt „ vniuerſi equeſtris ordinis certa quadam lege ac recurſu, mo- „ tuq; Pyrrhichio, numeroq; in orbem recurrentibus. Currus „ item circumaguntur inceſſi purpuratis rectoribus, qui perſo- „ nas ferant Ducum omnium Romanorũ, Principumq; illu- „ ſtrium. Quę vbi celebrata ſunt, facem capit Imperij ſucceſſor, „ eamq; tabernaculo admouet. Tum cæteri oẽs vndiq; ignem „ ſubijciunt: cunctaq; illico fomitibus illis aridis, odoramentiſ- „ que referta, igni valido corripiuntur. Mox ab extremo, mini- „ moq; tabernaculo, tanquã è faſtigio quodã, ſimul cum ſubie- „ cto igni aquila dimittitur, quę in cœlum creditur ipſam Prin- „ cipis animam deferre. Ac iam ex illo vna cum cæteris Numi- „ nibus Imperator colitur. Hactenus Herodianus. Forma eiuſ-modi tabernaculorum videtur expreſſa in nummis aureis Antonini Pij, & M. Aurelij. Aquilæ verò deportantis ad Superos animam Principis defuncti figura cernitur in nu-miſmate Marci Aurelij Antonini aheneo: Et Fauſtinæ vbi pro aquila pauo ſculptus eſt: nimirum innuebant Auguſtæ animã Prouidentia Iunonis (cuius ales pauus eſt) ad cœleſtes deportatam: Neque defuerunt adulatores qui Auguſti ani-mam ſe vidiſſe aſſeuerarent rogo funebri ſuperuolitaſſe, tan-dem aquilæ inſediſſe, & in altum euolaſſe. Eius Apotheoſim his verbis deſcribit Dion Nicæus, in Auguſto ſub finem. Poſtquam eiuſmodi præcepta recitata ſunt, funus effertur. „ Erat lectus ex ebore & auro factus, ſtratus atq; ornatus peri- „ petaſmatis purpureis, atque auro intextis: ſubter quę tanquã „ in feretro corpus eius iacebat occultum. Ante omnia ſtatua „ cerea veſtitu triumphali videbatur, eaq; ferebatur ex Palatio „ ab ijs qui erant in ſequenti anno Magiſtratus futuri. Deinde „ ex Curia altera aurea, Tertia curru triumphali vehebatur: „ ſubſequebanturq; ſtatuæ Maiorum ipſius, atque propinquo- „ rum, qui è vita diſceſſerãt, aut tantũ Cæſare excepto: propter- „ ea quòd eſſet in numerũ Heroum relatus. Ferebantur deinde „ ſtatuæ Ciuium Romanorum, quicunq; Principatum vnquã „ tenuerant, capto ab ipſo Romulo exordio. Sed & quædam „

 Pompeij

„ Pompeij Magni statua ferri visa est. Aderant etiam omnes „ Prouinciæ pictæ, atque nationes, quæ partæ ab eo fuerant, „ & deuictæ. Post hæc lectus sistitur in Rostris, vbi solebat ha- „ beri concio. De quo loco vbi Drusus legisset nonnulla, Ti- „ berius Augustum pro Rostris, quæ Iulia nominantur, apud „ Populum decreto Senatus laudauit. Tum qui lectum antea „ ferebant, eundem tulerunt porta triumphali, vt Senatus de- „ creuerat. Aderat autem Senatus presens, mortuumque pari- „ ter efferebat. Aderant quoque omnes equestris ordinis, eo- „ rumque vxores. Intererant Prætoriani milites, cæterique o- „ mnes fere, qui tum in vrbe erant. Cùm esset impositus in ro- „ gum extructum in Campo Martio, eum primò cuncti Sacer- „ dotes circumeũt, deinde Equites, post ij qui Magistratu fun- „ gebantur: postremò cæteri milites, qui erant in præsidijs Vr- „ bis, concurrunt; præmiaq; victoriæ, quæ acceperant ob præ- „ clara facinora, dum in eius exercitu militarent, in eum conij- „ ciunt. Rogũ centuriones postea admotis facibus incendunt. „ Is comburitur. Mox aquila ex rogo demissa, quasi animam „ Augusti in cœlum ferret, euolauit. Peractis his rebus omni- „ bus, cæteri abeunt. Liuia in eodem loco cum primarijs equi- „ tibus mãsit dies quinque, ossaq; eius collegit, & sepeliuit: viri „ in luctu fuerunt perpaucos dies, vt erat consuetudo. Matro- „ næ eum decreto Senatus annum luxerunt. Ex his apparet „ quantum fuerit antiquitus circa funera studium, quanta cu- „ ra & sedulitate, quantisque sumptibus omnia impenderint, „ quæ ad honorem mortuorum facere videbantur, & eorum „ memoriam poterant ad posteritatem propagare.

Romani sua sepulchra circa vias regias vt plurimùm constituebant, additis tumulis & aris, quibus mortuorũ corpora tegebantur: Et hæc ornabant aliquando insignibus marmoreis, obeliscis, terminis, columnis, cippis, & pyramidibus prout ferebant vniuscuiusq; facultates. Extra pomœria tamẽ erigebantur hæc sepulchra: exceptis Regibus, Vestalibus virginibus, & Imperatore, qui triumphum erat adeptus. Ijs peculiari priuilegio concedebatur in Vrbe sepeliri, postquam eorum corpora extra vrbem fuissent cremata.

Sepulchrorũ forma diuersa fuit, pro vniuscuiusq; volun-

tate,

tate, aut facultatibus, proque inuẽtione artificum, qui marmoribus inſcidebãt diuerſa emblemata, ſigna deorũ, animalia diuerſa, aquilas, Sphinges, arbores, & alia eiuſmodi quibus conceptũ mentis ſuæ exprimebãt. Plerunq; etiã exſculpebãt ſtatuas defunctorũ vel nudas, vel veſtibus amictas, vel integras, aut pectore tenus: cuiuſmodi plurima videre poteſt Lector, tam in hoc ſecũdo volumine, quàm in priori iam edito.

Ex ſepulchris quę hodie extant omniũ ſumptuoſiſſimum iudicari debet id quod ad portam S. Pauli propè montem teſtaceum circo Olympico Romæ: Pyramis enim eſt ex puro marmore cãdidiſſimo: quę vt inſcriptio indicat, C. Ceſtij ſeptemuiri Epulonum fuit Sepulcrum: opus abſolutum cxxx. diebus. Quidã exiſtimant non ſolum Ceſtij cineres in eo monumẽto reconditos fuiſſe, ſed locum fuiſſe cõmunem toti Epulonũ collegio. Erant enim Epulones ſacerdotes conſtituti à Pontificibus ad præparandas Epulas ſacras & conuiuia, quę celebrabantur in ludis exhibitis numinibus Deorũ. Eorum enim munus erat cœnas illas Pontificũ ꝓclamare & opiparè cõdire, maximè in Epulo Iouis. Quotieſcunq; autem aliquid omiſſum animaduertebant in his ferijs & ſolẽnitatibus: id ad Pontifices referebant, vt eorum conſilio & animaduerſione quicquid omiſſum eſſet, aut deprauatè factum in ſacrificijs aut ceremonijs religionis, id emendaretur, corrigeretur, & reduceretur in integrum. Græci hos Epulones vocabant φράτορας: genus hominum circa cupedias & condimenta magis occupatum, quàm circa rem diuinam. Nihil enim tractabant præter cibos, comminiſcentes quicquid ad benè curandam cuticulam faceret: paraſiti, coqui, & lurcones.

Eſt & aliud ſumptuoſiſſimum ſepulchrũ ad viam Appiam prope circũ ſiue Hippodromũ Caracallę, ꝗ forma rotũda inſtar turris ampliſſimæ ſtructũ eſt ex cãdido marmore: dedicatũ Cęcilię Metellæ vxori Craſſi; in cuius circuitu ſculpta ſunt boum capita diuerſa, cũ pàtinis ſacrificiorum: & ea turris vocatur Capo di Boue, Sed de his pauca diximus ſuperiore libro; ſicut & de Mauſoleo Auguſti Cæſaris, de Mole Hadriani, de Septizonio Seueri, & alijs. Colũnæ item illæ cochlides Traiani & Antonini Pij, quę adhuc Romę erecta ſũt integrę,

pro

pro sepulchrorum ornamẽtis habitæ sunt. Nam in superiore earum parte seruabãtur Imperatorũ cineres, ad quos ascensus patebat per gradus: de his duabus colũnis tractauimus in nostra Topographia Vrbis Romæ. De Mausoleo Augusti ruinæ tantum restant ad Portam Flumẽtanam prope templum S. Rochi: cuius structura erat ex latericijs rhombis, opere reticulato: pars exterior tecta erat marmore Pario condido: constagnationes quatuor videbãtur, in quibus arbores frequẽtes erãt plantatæ, quæ sua vmbra locum reddebãt amœniorem. Totumq; hoc ędificium altum fuit pedes CCCLXXV. cõtinebat in medio sui areã, quæ in diametro habuit pedes CCLXV. Ab eius parte posteriore lucus erat densus & opacus, cũ porticu siue deãbulacris: in Mausolei summitate erecta fuit Augusti statua colossæa ahenea & auro perfusa, de his omnibus nihil restat præter ruinas, & duos obeliscos ex Thebaico siue ophite marmore, qui humi iacent fracti.

Quod ad obeliscum illum Vaticanum attinet, factum ex ophite orientali durissimo, qui præter basim longus est pedes 107½. in parte inferiore latus ped. 12. min. 5. In summitate
1586. verò latus ped. 8. min. 5. Is situs erat in circo Caij & Neronis. Sed iubente Xixto sexto Pontifice Maximo moles illa ingens lapidea ad templum Vaticanum posita suo loco dimota est, opera Dominici Fontanæ Nouo comensis Architecti nostra ætate ingeniosissimi, qui constructis ad id opus admirandis machinis obeliscum illum ponderantem libras 956148. è basi sua sustulit, & humi illæsum summo omnium miraculo strauit, iterumq; erectum transtulit in aream Vaticanam ante Põtificis palatium, & in nouam erexit basim, ex eius parte suprema sublatus est globus ille aheneus deauratus, qui superioribus sæculis falsò creditus est C. Iulij Cæsaris cineres continuisse: sed id experientia docuit falsum fuisse, nam in eo nihil fere pulueris repertũ est, præterquàm pauxillum, quod successu temporis ab annis plusquàm mille & quingentis contractum fuerat. Neque vllus inuenitur historiographus, qui vnquã scripto tradiderit obeliscos olim erectos fuisse, vt sustinerent vrnas vel cineres regum aut Principum, sed ad ornamenta sepulchrorum illustriorum adplicabantur,

bantur, aut in circis, vel deorũ tẽplis: erantq; Soli ſacrati Plin. lib. 37. c. 8. ſcribit Mithrẽ Ægyptiorũ regem qui Heliopoli regnauit, primũ obeliſcũ poſuiſſe ſomnio monitum, quẽ Soli ſacrũ eſſe voluit. Hũc alij reges poſteri ſunt imitati maximiſque laboribus & ſumptib. alios excidi iuſſerũt, quos publicè ſtatuerũt. Sochis enim quatuor numero erexit, quadragenorũ & octonum cubitorum lõgitudine. Ramiſes (ſub quo Iliũ captũ eſt) aliũ poſuit quadraginta cubitorũ, itemq; ſecũdum longitudine vndecenis pedibus, per latera cubitis qutuor. Et capite ſequẽte addit Plinius, obeliſcũ Thebaicũ perfectũ fuiſſe opera viginti milliũ hominũ: quẽ dũ rex ſubrecturus eſſet, vereretur q; ne machinæ põderi nõ ſufficerẽt, quò maius periculũ curæ artificũ denũciaret, filium ſuũ adligauit cacumini: vt ſalus eius apud moliẽtes prodeſſet lapidi. Alios duos erexerunt Smarres & Eraphius ſine notis, quadragenũ octonũ cubitorũ. Ptolomæus Philadelphus vnũ poſuit Alexãdriæ octoginta cubitorũ, quẽ Nectabis rex exciderat. Alexãdriæ quoq; alij duo fuerunt in portu ad Cæſaris tẽplum quadragenũ duũ cubitorũ, quos excidit rex Meſphees. Sed magnus ille obeliſcus, quẽ Auguſtus in circo maximo erigi iuſſit, factus erat à rege Sẽneſerteo, cẽtum & viginti pedum & dodrãtis, præter baſim ex eodẽ lapide confectã. Qui autẽ fuit in Campo martio ab eodẽ Auguſto poſitus, quique adhuc hodie videtur in cellis ſubterraneis domorũ prope Doganam veterẽ, fuit nouẽ pedũ ſuperiore minor, à Seſoſtride rege exciſus: inſcripti ambo literis hieroglyphicis, rerũ naturæ interpretationẽ Ægyptiorũ opera Philoſophiæ continent: At hic poſtremus in Cãpo Martio poſitus eſt ad deprehendendas Solis vmbras, dierumq; ac noctiũ magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinẽ. Cui Manlius Mathematicus in apice pilã auream addidit: cuius vertice vmbra colligeretur in ſemetipſam, alia atq; alia incremẽta iaculante apice. Hinc obeliſcorũ vſum cognoſcimus non ad ſuſtinẽdos cineres mortuorũ fuiſſe inuentũ, ſed ad ornamenta locorũ publicorũ, monumentorumq;: fuiſſeq; propriè Soli ſacros, ideo factos in ſpeciẽ radij Solaris.

De Sepulchrorum autẽ magnificentia decertarunt Ægyptij reges cũ omnibus totius orbis Principibus, vt tradit Herodotus in Euterpe. Cuius rei teſtimoniũ illuſtre perhibẽt in-

ſanæ

sanæ illæ Pyramidum moles, quæ adhuc hodie spectantium miraculo in Ægypto, monte saxeo erectæ, distantes à Mẽphi sex millibus passuũ, à Nilo verò quatuor millibus. Pyramidũ maximãChemmis regis sepulchrum trecẽta & sexaginta hominũ millia annis viginti cõstruxisse produntur. Tres reliquę factę sunt annis septuaginta octo, & mensibus quatuor. Quidam scripserunt in cõstructione tãti operis, in cepas, allia, raphanosq; mille & octingenta talẽta fuisse erogata de ijs fusiùs primo libro tractauimus, deq; earum altitudine & latitudine.

Ante has pyramides Plinius cap. 12. lib. 36. dicit esse Sphingem ex saxo naturali elaboratã & lubricam: cuius capitis ambitus per frontẽ centum & duos pedes colligit: longitudo est pedum CXLIII. altitudo à vẽtre ad summum apicem in capite LXII. Sub hac Sphinge corpus Amasis regis sitũ credunt.

Quin & Labyrinthũ in Ægypto fuisse à Petesuco siue Tithoe rege inchoatum, & ab alijs regibus auctũ, nouissimeq; à Psammetichi perfectum ferũt. Demoteles regiã fuisse Monetrudis dicit. Lycias sepulchrum Mœridis: Alij sacrũ Soli asserunt. Cuius structuræ magnificentiam Plinius fatetur, non posse describi, cum sit in regiones atq; præfecturas (quas vocant Nomos) sedecim diuisa: nominibus earundem totidem vastis domibus attributis. Præterea templa omnium Ægypti deorum contineat: superq; Nemeses quindecim ædiculis incluserit, pyramides cõplures quadragenarum vlnarum senos radice muros obtinentes. Fessi iã eundo perueniũt ad viarũ illũ inexplicabilẽ errorẽ. Quin & cœnacula priùs excelsa, porticusq; ascenduntur nonagenis gradibus oẽs. Intus colũnę de porphyrite lapide, Deorũ simulacra, regũ statuæ, monstrificę effigies. Quarundam aũt domorum talis est situs, vt adaperiẽtibus fores tonitruum intus terribile existat. Maiore autem in parte trãsitus est per tenebras: aliæq; rursus extra murũ Labyrinthi ædificiorum moles, pteron appellãt. Inde aliæ perfossis cuniculis subterraneę domus. Ad huius similitudinẽ Dędalus Atheniensis aliũ Labyrinthũ extruxit in Creta: sed centesimã tantũ portionẽ eius imitatus est, quę itinerũ ambages, occursusq; & recursus inexplicabiles cõtinet, nõ breui lacinia millia passuũ plura ambulationis continentẽ, sed crebris foribus inditis, ad fallẽdos occursus, redeũdumq; in errores eosdem.

Huius

Huius hodie nullæ ſuperſunt reliquiæ. Tertius in Lẽno fuit olim Labyrinthus Cretici ſimilis, colũnis tantũ centũ & quadraginta mirabilior: quarũ in officina turbines ita librati pepẽderunt, vt puero circũagente tornarẽtur. Architecti illũ fecere Smilus & Rholus, & Theodorus indigena. Quartũ in Italia ſibi extruxit ad oppidũ Cluſiũ Porſena rex Hetruriȩ ſepulchri cauſa lapide quadrato: ſingula latera pedũ lata tricenûm, alta quinquagenûm. Inq; baſi quadrata intus Labyrinthũ inextricabilẽ: quò ſi quis improperet ſine glomere lini, exitũ inuenire nequeat. Supra id quadratũ Strabo ſcripſit pyramidẽs erectas fuiſſe quinq;, quatuor in angulis, in medio vna: in imo latȩ pedũ ſeptuagenûm quinûm, altȩ centũ quinquagenũ: ita faſtigiatæ vt in ſummo orbis ȩneus, & petaſus vnus omnibus ſit impoſitus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quȩ vento agitata, lõgè ſonitus referãt, vt Dodone olim factũ Supra quẽ orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant pedũ cẽtenûm. Supra quas vno ſolo quinq; pyramides: quarũ altitudinẽ Varronẽ puduit adijcere. Inſanũ hoc opus extruxit rex Hetruſcus, vt externorũ regũ vanitas ab Italis ſuperaretur.

Sed omniũ magnificentiſſimũ fuit illud ſepulchrũ Simandij regis Ægyptiorũ: ꝙ forma fuit quadrata, & ad omnia latera ȩquali. Eius vnaquȩq; facies habebat trecẽtos paſſus Geometricos: quorũ ſinguli cõtinent pedes quinque, circuitus igitur erat mille & ducentorũ pedũ. Introitus in id tã vaſtum ædificiũ patebat amplius. Erat enim latus pedes quadringẽtos, altus ſexaginta ſeptẽ. Poſtquã in interiorẽ ambitũ peruentũ eſſet, ſtatim occurrebat periſtyliũ exquiſitiſſimis columnis, & marmoribus conſtructũ, ꝙ interiorẽ areã circuibat latam vndique pedes octingentos. Columnæ ſignis diuerſorũ animalium variegatæ erant, altæ pedes viginti quatuor. Fornix autem ſuperior conſtructa erat ex immanibus lapidibus, incruſtata vermiculato opere (quod Moſaicũ vocamus) ex auro & cyaneis lapidibus diſtincto diuerſis aſteriſcis. E regione primi oſtij aliud ex oppoſito videbatur: ad cuius introitũ tres ſtatuæ coloſſeȩ erant erectæ, Mẽnonis opus admirãdum: quarũ media erat altiſſima, duȩ ad latera minores, ſed quȩ naturalẽ altitudinem longè ſuperabãt. In fronte huius ædificij maiuſculis literis inſcriptũ legebatur. SCIRE QVI SIM CVPIS? EGO SVM

SIMANDIVS REX REGVM: AT QVANTVS QVALISQ. FVERIM SI AVES COGNOSSE, QVOQ. LOCO CONDITVS, MINIMVM EX HIS QVÆ SVSPICIS OPVS PERFICE, ET SVPERA. Paulò vlteriùs alia ſtatua muliebris capite tiara velato, alta pedes triginta: quæ regis filia mater & vxor fuerat. Subſeqbatur aliud Periſtylium minus quidẽ priore, ſed luculentius magnificentiuſq;: in cuius ambitu ſculptę erant victorię triumphiq; magni regis contra Bactrianos. In medio duæ ſtatuæ coloſſeę videbantur erectę, totumq; id ędificium precioſiſſimis colũnis fulciebatur: atq; in ambitu ordine iucũdo diſpoſitæ erãt infinitæ imagines ex cedro & cupreſſo: quæ facies repræſentabãt Principum, & eorum qui in adminiſtratione legum & Politię fuerãt verſati. In receſſu ſecretiore imago Regis erat Deis cœleſtibus dona offerentis ex tributis, quę illi cõferebantur à diuerſis prouincijs & populis bello deuictis, & ſuę dominationi ſubiectis. Proxima viſebatur bibliotheca locuples & omnis generis ſcriptorũ refertiſſima: ſuper cuius ingreſſum hęc legebãtur. VERA HVMANI ANIMI MEDICINA. Circunquaq; Deorum Ægyptiorũ pulchra ſerie imagines collocatæ erant. Paulo vlterius attollebatur ædificium ſumptuoſiſſimum: in quo viginti lectuli ad diſcũbendum diſpoſiti erãt, ſacri Ioui & Iunoni. Eoq; in loco corpus regis erat ſepultum: monumẽtum quo clauſum erat circulo aureo circundabatur, qui altus erat pedem ſemis: & in circunferentia continebat trecentos & ſexaginta quinque cubitos, in quo ſculpta videbantur aſtra omnia artificio ſingulari: is multis annis intactus ſeruatus eſt, donec in aduentu Cambyſis (qui omnia loca ſacra profanaq; polluit & diripuit, crudelibuſq; incendijs immaniter abſumpſit) hunc circulum cum alijs donarijs diripuit.

Sed de his ſumptuoſis monumẽtorũ ſtructuris ſatis ſuperq; dictũ eſt: ſupereſt vt pauca adijciamus, quę ad Epitaphia pertinẽt: quorũ numerus ferè eſt infinitus, tã in Gallia quã in Italia maximè Romę: nã in hoc ſcriptionis genere Romani Gręcos lõgè ſuperarũt. Ex qbus plurima lectu digniſſima lectori præbet hic liber, & qui priore prelo editus eſt. vnũ tamẽ hîc addã quod mihi cõmunicatum eſt olim à doctiſſimo viro Claudio Coladonio Bituricẽſi; quodq; ſuperioribus annis inuentum eſt in Gallia ad Soliacum oppidũ Lemouicenſium: id tale eſt.

FLAGI-

FLAGITIVM MAXIMVM VIATORES SCIRE SI VOLTIS HEIC SISTITE GRESSVM.

AC PRIMVM M. LVCIVS ET SARDICA HOC MARMORE CLAVDIMVR MISERI AMANTES.

QVI ET VNDE PROFECTI QVANDO HIC MEVS NON VOLT FAXO SCIERITIS. MIHI AFRICA HVIC ROMA PATRIA, CVIVS IN AMOREM INLECTA VRENTVR [O SI NON FVISSEM] DVM IVVENEM ROMAM CVM VICTORE EXERCITV SEQVOR REDEVNTEM TEMPESTATE ACTI SÆVA IN PIRATAS INCIDIMVS HEI MISELLE VAENIMVS AMBO NEGOTIATORI QVOIDAM: EGO GALLO QVI ME NOVIOMAGVM TRANSTVLIT: HIC NAVCLERO LVSITANO REMEX VT FVAT: QVO MINISTERIO! AH SCELVS! VNDECIM ANNOS APVD HOS ILLOSQVE FVNCTVS DVM PER MANVS [CEDO LVCI, SICCINE EST] DVM IN QVAM PER MANVS TRADITVS MVLTIS IN OBSEQVIVM CEDIT MISERRIME RVPTVS DEMVM......... NOCTE CONCVBIA ASSVLA CLAM EXIT IN LITTVS: TANTISPER PER SALTVS ET SYLVAS LIBER DONEC VAGVM IN VIA LATRONES CAPIVNT: A QVEIS POST DIVTINÆ LATROCINALIS SERVITVTIS LABORES EXANTHLATOS HERI MEI FILIO VEH DISTRAHITVR PER ORAM DALMATIÆ FORTE TVNC NAVIGANTI. EI FILIO CONIVX A PATRE DESTINABAR. QVOI REVERSO IPSA [VT FIT] OCCVRRENS BASIOLVM IMPRESSVRA: ATAT! LVCIOLVM MEVM PONE CVM SARCINVLIS SEQVENTEM INTVEOR, HÆREO COGITABVNDA SICVBI HOMONEM NORAM [ERAT ENIM VVLTV SQVALIDO CONTRACTOQVE MACIE] O DILECTAM MI QVONDAM FACIEM! MINIMO MINVS IN HVMVM LÆTITIA CONCIDI EXANIMIS. ATQVI RETINERE LABENTEM FESTINANS CORCVLVM INFIT MEVM. PAPE! QVÆ MOMENTO TVNC ADMIRATIO OMNIBVS! IVSSA AB HERO CVNCTA RETEXO ORDINE ANNORVM NOSTRORVM. EVAX, O PLAVDITE. MISERETVR HERVS. ET MEVM LVCIOLVM VOLT PATREM MI FAMILIAS DARIER. NVPTIIS DICTVS EST DIES. ADVORTITE. DVM ACCVMBITVR, PVER E PROXVMA VICINIA ARVNDINE [QVA IN AD IACENTIS HORTVLI ARBORE CONSIDENTEM AVEM INDIPISCERETVR] PER FENESTRAM INTRORSVM ARCV ADACTA MALEDESTINATO ICTV [PROH DOLOR] MIHI EST MISELLO HVIC [EHODVM LVCI ADESTO NARRANTI] LACRVMÆ VERBA SORBILLANT] NOBIS IN ALTERIVS CONSPECTV VTROQVE CONVIVANTI VITAM PECTORIBVS TRANSFIXIS AVFERT.

HOC PVTO ME VOBIS SARDICA
VOLEBAT FARIER. ABITE.

At cùm heic Epitaphiorum fiat mentio, placet hoc loco quædam adscribere, quæ lectori, opinor, neutiquam displicebunt.

Romæ ad Pontem Iudæorum.

HOSPES QVOD DEICO PAVLVLVM EST.
ASTA ET PELLEGE.
HEIC EST SEPVLCHRVM HAVD PVLCHRVM
PVLCHRALI FOEMINÆ.

NOMEN PARENTEIS NOMINARVNT CLAVDIAM.
SVON MARITVM CORDE DILEXIT SOVO.
GNATOS DVOS CREAVIT.
HORVNC ALTERVM IN TERRA LINQVIT.
ALTERVM SVB TERRA LOCAT.
SERMONE LEPIDO TVM AVTEM
INCESSV COMMODO.
DOMVM SERVAVIT. LANAM FECIT.
DIXI. ABEI.

Metis Mediomatricum: apud C. V.

Petrum Lepidum Procuratorem Regium.

AVL. SEMPR. ASPERNATI
FLAMINI DIALI
CONIVGI OPTVMO
BENEMERENTI
HECALE FLAMINICA
P. C.
BIX. ANN. XXCI.
M. IV. D. VII.
ET IVLIO MODESTINO
LEIB. B. M.
ET SIBI ET SOVEIS.

ÆMILIÆ SYR:
ADI. VIX. ANN. LII.
M. IV. D. IIX.
VETVRIA PRIMIGE-
NIA MAMMÆ PIEN-
TISSIMÆ P.

In domo N. V. Claud. Antonij Clereuantij hæc duo saxa videntur.

L. POPLIO APOLLINARI
VERNÆ SVO B. M.
ET IVL. FESTO LEIB.
QVIBVS IVS
OLLARVM DVVM
A PATRONO
CONCESSVM EST

TIB. SOSÆ
VICTORINÆ LIB.
CVI EX DECRETO
DECVR.
OLLA PVBLICE
DATA EST.

In eiusdem domo Copetij ad lacum Lemannum.

D. M.
PHILETI BRITTAI
ANNORVM XXIIII. DEFVNCT.
.... CLAVDIANVS
FILI VNICI ET PIISSIMI
B. C.
SVB ASCIA DED.

Versoij ad lacum.

D. M.
LAVR. RESPECTO IVRE
NI ERVDITO CAVSIDICO
BIS CIVI VALINSÆ
ET IOVIS TRIDEI VNC-
TO ANNORVM XVIII.
FILIO PIENTISSIMO
L. AVR. RESPECTVS
PATER PONENDVM CVRAVIT.

Camerti Vmbrorum oppido in Picentinis montibus inuenta est hæc inscriptio.

Ɔ. TIBVL. C. SEMPRONII F. MAM.

L. NEP. INFERNO PLOTONI TRICORPORI
OXORI CARIS. TRICIPITIQVE
CERBERO MVNVS MEVM FERENS
DAMNATAM DEDO ANIMAM ꟻIꟻAM
QVÆ HOC ME CONDO MONIMENTO
NE OBRVTIS DOMVS LAPSV FILIIS SEX
QVOS P. SCIPIO PATRIIS
CAMERTIBVS A SALO ET LIBYA
INCOLVMES RESTITVERAT
INDESOLATA ORBITATE SVPERSIM
MISERA ꟻ. ANN. L. M. I. D. I.
HOR. SCIT NEMO. QVIETEM
POSTERI NON INVIDEANT.
QI SECOS. MANES
SENTVAT IRATOS. ꟻALE ꟻITA.
INFR. P. XX. IN AGRO P. XXXIX.

Non procul à Nouocomo iuxta Larium lacum.

L. CÆCILIVS L. F. CILO
IVL. VIR. A P.
QVI TESTAMENTO SVO HS. N. XXX. MVNICIPIBVS COMENSIBVS
LEGAVIT. QVORVM REDITV QVOTANNIS PER NEPTVNALIA OLEVM
IN CAMPO ET IN THERMIS ET BALINEIS OMNIBVS QVÆ SVNT
COMI POPVLO PRÆBERETVR T. F. I. ET
L. CÆCILIO L. F. VALENTI. ET L. CÆCILIO L. F. SECVNDO
ET LVTVLÆ F. CONTVBERNALI.
ÆTAS PROPERAVIT. FACIENDVM FVIT. NOLI PLANGERE MATER
MATER ROGAT QVAMPRIMVM DVCATIS SE AD ILLOS.

Labelli oppido Apuliæ.

P. LARTIVS P. F. BROCCHVS
LARTIA HORREA BONEIS PROBATA.
INVEISA SVM A NVLLA PROBA.
PARENS DOMINEIS SENIBVS.
HVIC AVTEM OBSEQVENS. ITA
LEIBERTATE ILLEI ME: HIC
DECORAT STOLA ET PVPVLA.
ANNOS VIGINTI OPTIMI
DOMVM OMNEM. SVPREMVS
FECIT IVDICIVM DIES. MORS
ANIMAM ERIPVIT. NON VITÆ
ORNATVM ABSTVLIT. EPIRVS CHILO
VIAT. PR. PL.

Beneuenti oppido Hirpinorum.

D. M.
I. SCENNI ANNEI AFRICANI
FIL. DVLCISSIMI. QVI VIXIT ANN. XII.
M. VIII. DIES X. PARENTES INFELICISS.
AMISSIONE EIVS PERPETVIS TENEBRIS
ET QVOTIDIANA MISERABILI
VLVLATIONE DAMNATI.

Ibidem.

T. NONIO MARCELLINO V. C. COS. COP.
PATRONO DIGNISSIMO OB INSIGNIA BENEFICIA

QVIBVS LONGA POPVLI TABEDIA SEDAVIT.
VNIVERSA PLEBS BENEVENTANA
CENSVIT PONENDVM.

Patauij: pars hac tabula marmorea videtur cum hoc inscriptionis fragmento.

INFERENDI IN AREA. HVMANDI. SEPELIENDI IVS
POTESTASQVE ESTO. VT HVIC AREÆ QVAM EGO DEFINII
ET A FRONTE MACERIÆ DVXI. ET TITVL. POSVI
VLTRA EAM AREAM ET MACERIAM IN FRONTE IN AGRO
VERSVS LATE PED. X. RETRO VSQVE AD CANABETVM
HVIC AREÆ CEDIT. IN QVA PEDATVRA VSQVE HVMARI
NEQVE TVMVLVM FIERI VOLO. VT HABEAT
EA AREA ET A LATERE ACCESSVM SVVM.

EIVSMODI sepulchralibus inscriptionibus plena est Italia, cęteræq; regiones vicinæ, ad quas Romani colonias miserunt, vel suo imperio subiectas tenuerunt. Quas omnes recitare in immensum opus extenderetur. Sufficiat Lectori paucula quæ hic inserui legisse. Ego Deo volente librũ peculiarem editurus sum, quo continebuntur huius materiæ inscriptiones diuersæ, cum suis signis & marmorum forma. cuiusmodi duos hos Romanarum inscriptionum publicaui. At ne prolixior videar, molestiamque legentibus ingeram, claudam tractatulum hunc breuem duobus Epitaphijs iucundis, & lectu non indignis. Quorum primum repertum est Brixiæ vrbe Transpadanæ regionis. quod tale est.

D. M.

QVI ME VOLENT. VALETE
MATRONÆ MATRESQVE FAMILIAS
VIXI. ET VLTRA VITAM NIHIL CREDIDI,
ME VENERI ALVMNÆ ADDIXI
QVOS POTVI PELLEXI FILTRIS ET ASTV
VIRO HVMATO NON VIDVA FVI.
NEC MARITÆ NOMEN ADEPTA.
QVÆSO NON INVIDETE.
PORTIA FAMILIA EST VENERIS DOMVS.
ILLICIVM CVPIDINVM.
CAVE VIATOR NE ME DIV CALCATAM CALCES.

Romæ legitur Epitaphium Mulæ P. Crassi.

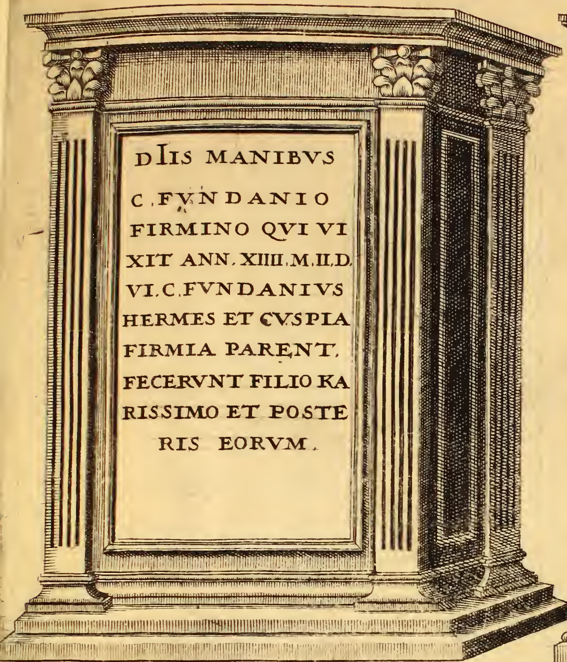
D. PEDIBVS SAXVM.
CIVCIÆ DORSIFERÆ ET CLVNIFERÆ.
VT INSVLTARE ET DESVLTARE COMMODETVR.
PVBL. CRASSVS MVLÆ SVÆ CRASSÆ BENEMERENTI
SVPPEDAMENTVM HOC CVM RISV POSVIT
VIXIT ANNIS XI.

FINIS.

DIONYSIVS
GOTHOFREDVS
I. C.
POSVIT.

QVOD H B H AEVITERNAE
SENECTVTEM SATVRNIAM
A DIS MANIBVS INVIDIA
SACRA OCCVLTAM
QVOESITAM DIV ET IREPERTAM
MVLTIS SAECVLIS
HERCVLEO LABORE
MANIBVS EORVM AVLSAM
IANVS BOISSARDVS
AEVITATIS ANTISTES
RELIGIOSISSIMVS RESTITVIT
OLLI IANO BOISSARDO
SATVRNIA SENECTVS
H B H AEVITERNA
DVLCISSIMI FOEDERIS
ET CONIVGII MEMORES
H B HN IN SENECTA
SENECTAM IN H B H
MERITISSIMVM PRAEMIVM
MEMORI DEDERE.

DIIS MANIBVS
C. FVNDANIO
FIRMINO QVI VI
XIT ANN. XIIII. M. II. D.
VI. C. FVNDANIVS
HERMES ET CVSPIA
FIRMIA PARENT.
FECERVNT FILIO KA
RISSIMO ET POSTE
RIS EORVM.

DIS MANIBVS
P. MARI. TERIS.

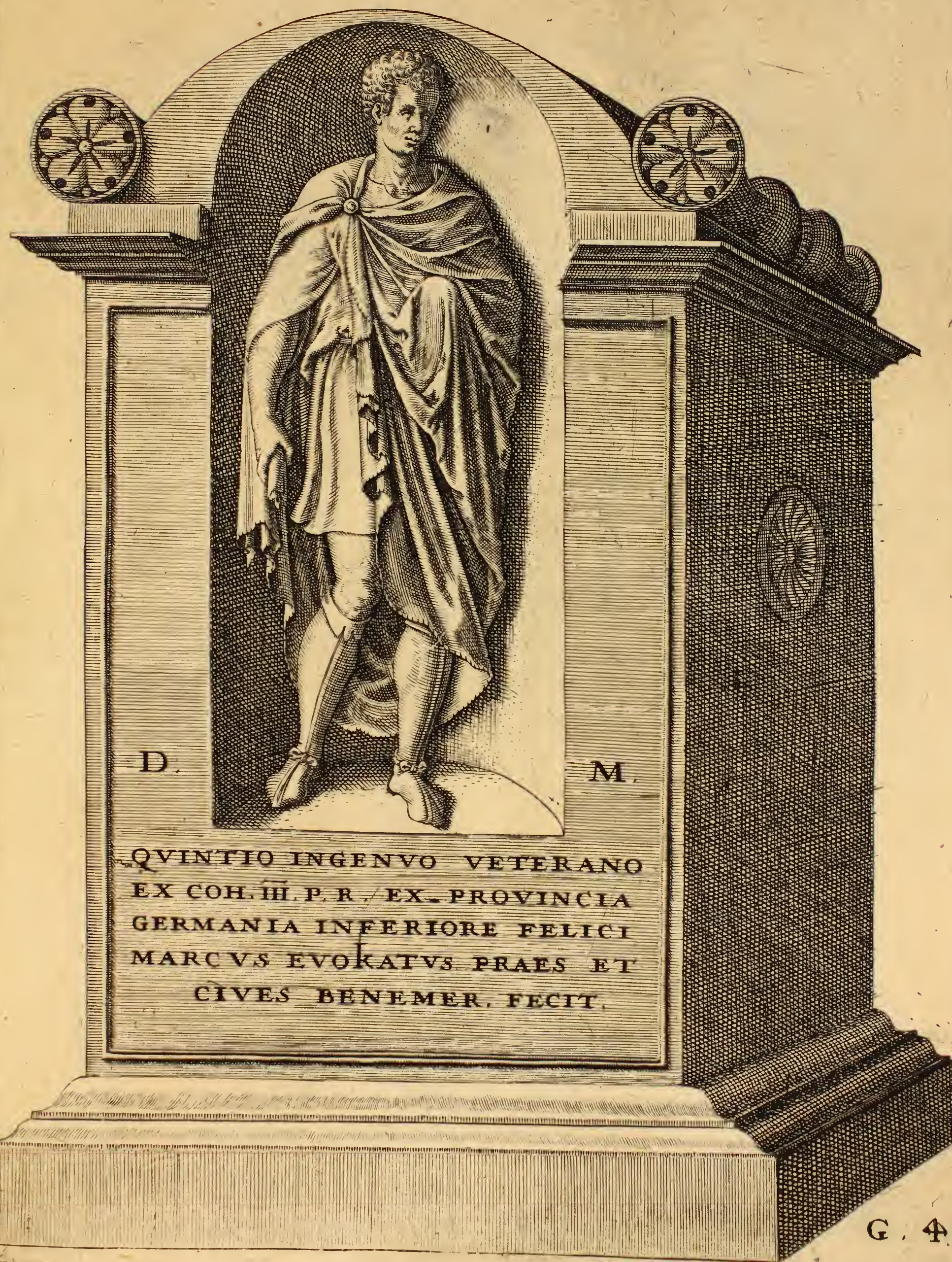

CAESIA CLEVLIMENE
C. CAESIO G. L. PHILARISTO VIRO SVO
ET SIBI FECIT.
D. CORNELIVS HILARIVS AMICVS
LOCVM OLLARVM DVARVM DEDIT.

Apud Titum Celsum

M. AVRELIO M. F. SEVERIANO PREF. VRB.
M. AVR. SYNTYCHVS FILIVS ET
FLAVIA NICE PARENTI OPTVMO
FECERVNT VIX. A. L. M. III. D. I.
ET IVLIAE ZOSIMAE LIB. ET HYLLO.

In domo . Cardinalis Medichini translatum Tibure

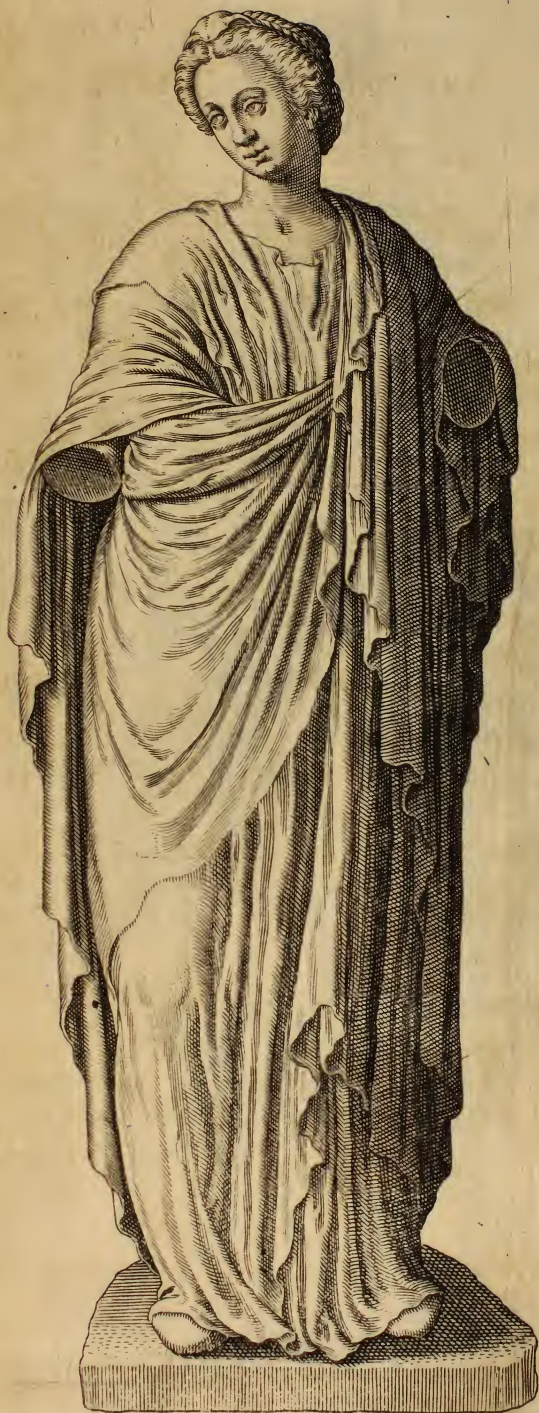

In palatio Cardinalis Medichini Tybure Romam adportatum.

ΠΡΟΥϹΙΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ ΚΟϹϹΩΝ ΥΠΑΡΧ
ϹΤΡΑΤΗΓΙΚΩϹ ΚΑΙ ϹΟΦΡΟ

In domo Titi Celsi

B . 62.

I 2

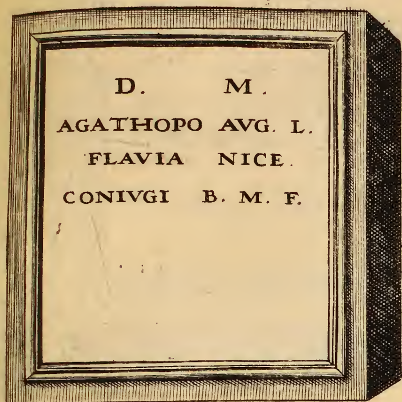
A· 63.

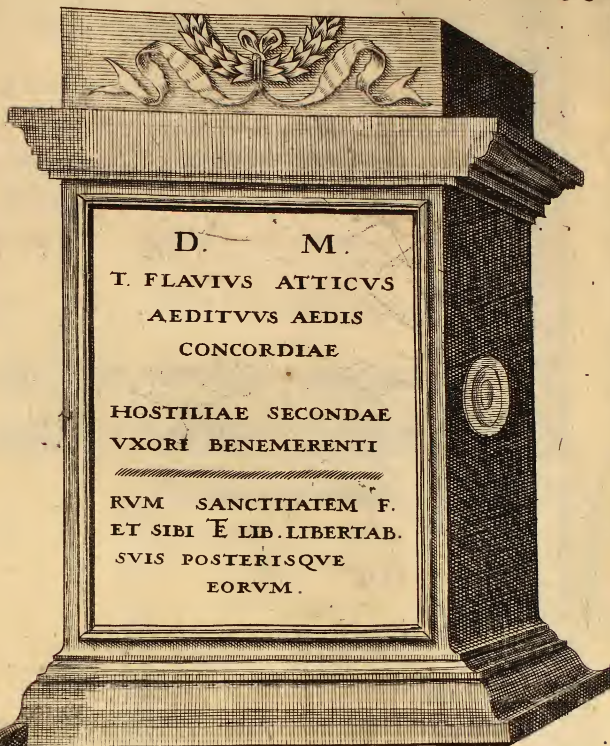

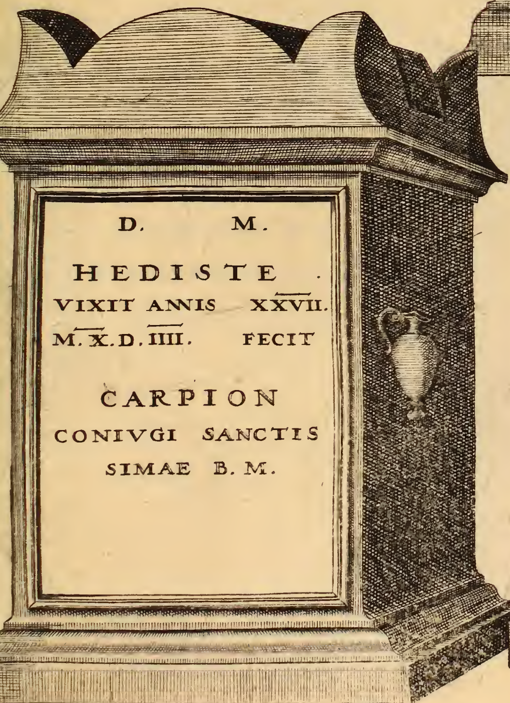
ΗΡΑΚΑΗΤΩΙ ΜΟΥϹΑΓΗΤΗΙ
ΜΗΝϹΦΙΑΟϹ.

I . 3

In Quirinali.
In area domus Carpensium hortorum
Sub Statua Serapis.
64.
C. IVNIVS POSTVMI L. EVCOMVS
IVLIAE POSTVMI L. LYRIDI FEC. ET
FAVSTILLAE MATRI EIVS.

D. M.
AGATHOPO AVG. L.
FLAVIA NICE.
CONIVGI B. M. F.

D. M.
T. FLAVIVS ATTICVS
AEDITVVS AEDIS
CONCORDIAE
HOSTILIAE SECONDAE
VXORI BENEMERENTI
RVM SANCTITATEM F.
ET SIBI E LIB. LIBERTAB.
SVIS POSTERISQVE
EORVM.

D. M.
HEDISTE
VIXIT ANNIS XXVII.
M. X. D. IIII. FECIT
CARPION
CONIVGI SANCTIS
SIMAE B. M.

DIS MAN.
ASCLEPIADI
ATHICTVS L. N.
A FRVMENTO
VICARIAE CARISSIMAE
BENEMERENTI
FECIT ET SIBI.

D. M.
M. AVRELIVS AVGG. L. SECVNDVS
SEVIVVS FECIT SIBI ET CAELIAE MARCELLINAE
CONIVGI SANCTISSIMAE ET SECVNDO FILIO
DVLCISSIMO Q.V. A. VIIII. M. III. D. X. ET LIBERTIS
LIBERTABVSQVE POSTERISQVE EORVM.

IN FR. P. XVI. S. IN AGR. PED. XVIII. ET ANTE FRONTE.
LAT. PED. X.

In hortis Carpensibus.

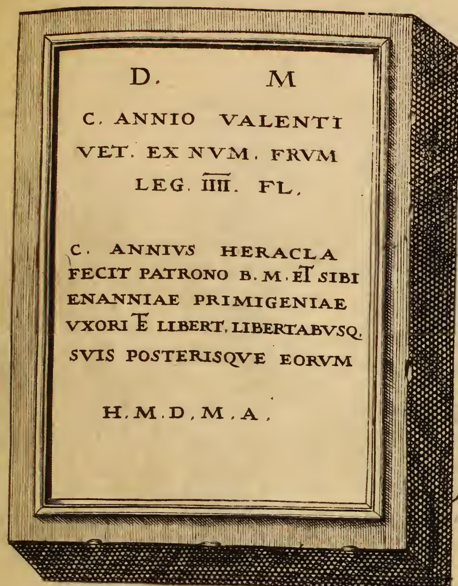
ATTALVS TI. AVGVSTI.
SIBI ET

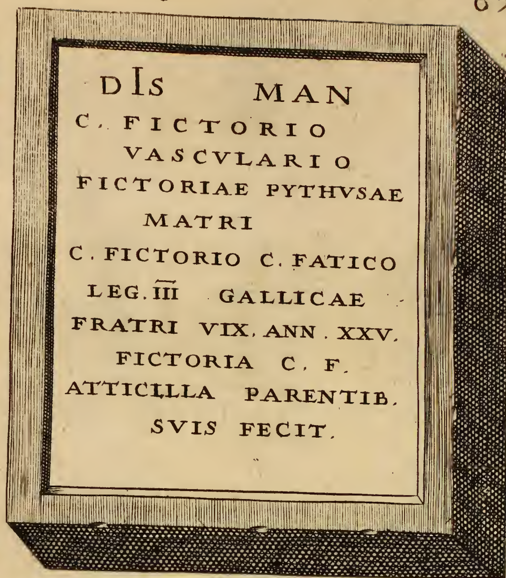
VENVVIAE POSTHVSAE SVAE.

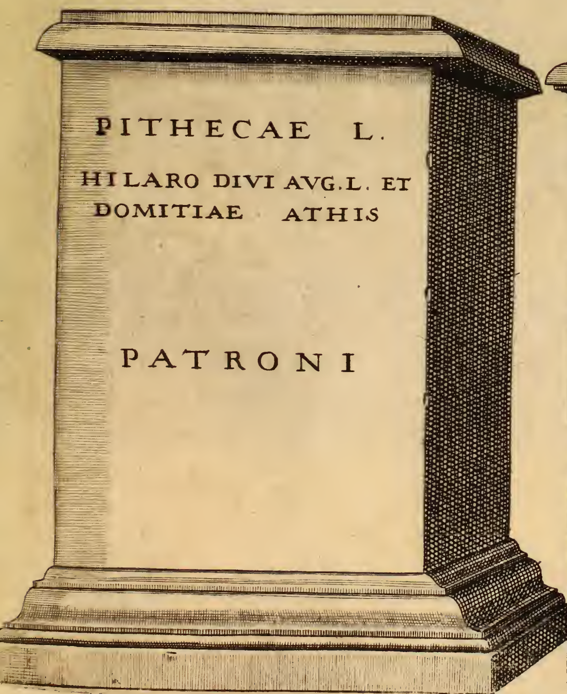
DEO HERCVLI
COMITI ET
CONSERVATORI
DOMINORVM
NOSTRORVM.

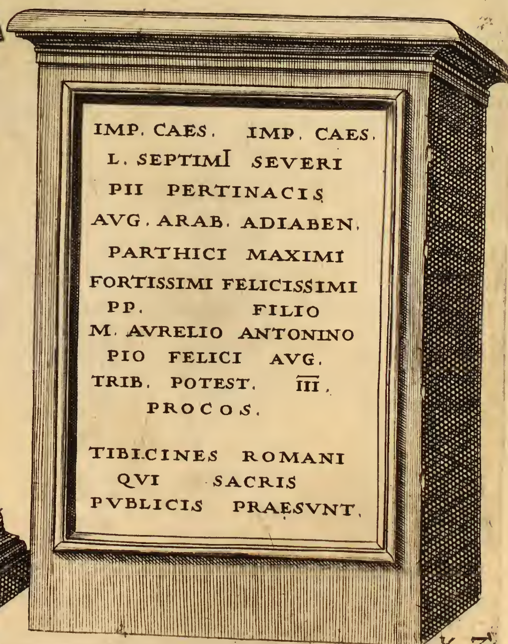
DIS MANIBVS
FLAVIAE ATHENAIDI
APOLLONIVS
IMP. DOMITIANI AVG.
GER. SER. PECVL. ET
FLAVIA PALLAS PARENTES
FILIAE CARISSIMAE FECER.

VIXIT MENSIBVS VII. DIEB XVIII.

D. M
C. ANNIO VALENTI
VET. EX NVM. FRVM
LEG. IIII. FL.
C. ANNIVS HERACLA
FECIT PATRONO B. M. ET SIBI
ENANNIAE PRIMIGENIAE
VXORI E LIBERT. LIBERTABVSQ.
SVIS POSTERISQVE EORVM
H. M. D. M. A.

DIS MAN
C. FICTORIO
VASCVLARIO
FICTORIAE PYTHVSAE
MATRI
C. FICTORIO C. FATICO
LEG. III GALLICAE
FRATRI VIX. ANN. XXV.
FICTORIA C. F.
ATTICILLA PARENTIB.
SVIS FECIT.

PITHECAE L.
HILARO DIVI AVG. L. ET
DOMITIAE ATHIS
PATRONI

IMP. CAES. IMP. CAES.
L. SEPTIMI SEVERI
PII PERTINACIS
AVG. ARAB. ADIABEN.
PARTHICI MAXIMI
FORTISSIMI FELICISSIMI
PP. FILIO
M. AVRELIO ANTONINO
PIO FELICI AVG.
TRIB. POTEST. III.
PROCOS.
TIBICINES ROMANI
QVI SACRIS
PVBLICIS PRAESVNT.

Jn domo Card: vallæi in diambularris ſuperioris domus
Sub Statua Neptum B. 68.

TERENTI VI. C. CL. ANTERO
LVMINARIVS VIVOS SIBI ET
TERENTIIS HILARO ET EPAPHRODITO
PATRONIS
CAECILIAE C. L. CHIAE VXORI
RENTIAE L. MVSAE LIBERT.
ET HOC Ↄ HILARO MVSAE FR.

D. M

ATTILIO KA
RO FILIO
DVLCISSIMO
ATTILIVS
EVTRAPELVS
PATER F.

D. M
IVLIA PATHV
SA QVAE VIX.
ANN. XVI. MENS.
II. DI. XXIIII.
MARTIA DORCAS
FILIAE INCOMPA
RABILI F.

In hortis Carpensibus.

HERCVLI PLACIDO
IABOLENVS AVG. LIB. D.

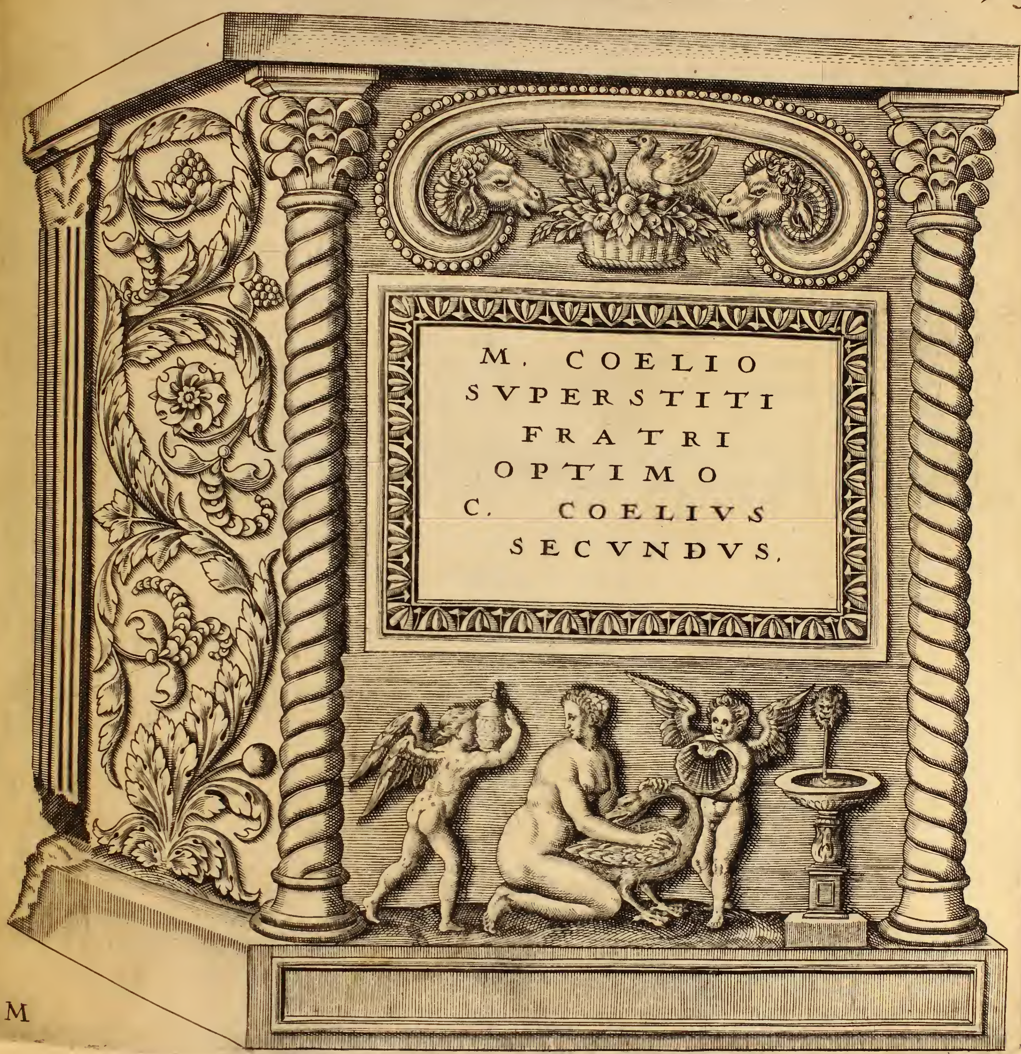
In hortis Carpensibus super porta qua descenditur ad fontem

ET SECVRA QVIES ET NESCIA FALLERE VITA.

CN. CALPVRNIVS
CN. F. PISO

QVAESTOR PRO P. R. EX S C.
PROVINCIAM HISPANIAM
CITERIOREM OBTINVIT.

M. COELIO
SVPERSTITI
FRATRI
OPTIMO
C. COELIVS
SECVNDVS.
M

SALVIANVS AVG.
LIB. FILIVS
VLPIAE DORCADI
MATRI DVLCISSIMAE
ET SANCTISSIMAE ET
INCOMPARABILI FEC.

ΘΕΑΙ ΕΠΙΚΘΩ.
ΑΡΤΕΜΙΔΙ

ΑΥΛΙΙ CΩΤΗΡΗ
ΑΥΡ ΕΛΠΙ ΝΕΙΚΗ.

N. OGVLNIO
RHODONI
VIXIT ANN. XXIIX.
MENSE I. DIES XX.
OGVLNIA HILARA
FILIO DVLCISSIMO
FEC.

D. M.
SCANTIO IVLIANO
P. SCANTIVS
AVGVSTALIS PATER ET
SERVILIA C. F. ISIAS
MATER FILIO PIISSIMO
FECERVNT
QVI VIXIT ANN. VIII.
MENS. V. DI. XII. HOR. VI.
CVIVS ANNOS INGENIVM
EXCEDEBAT.

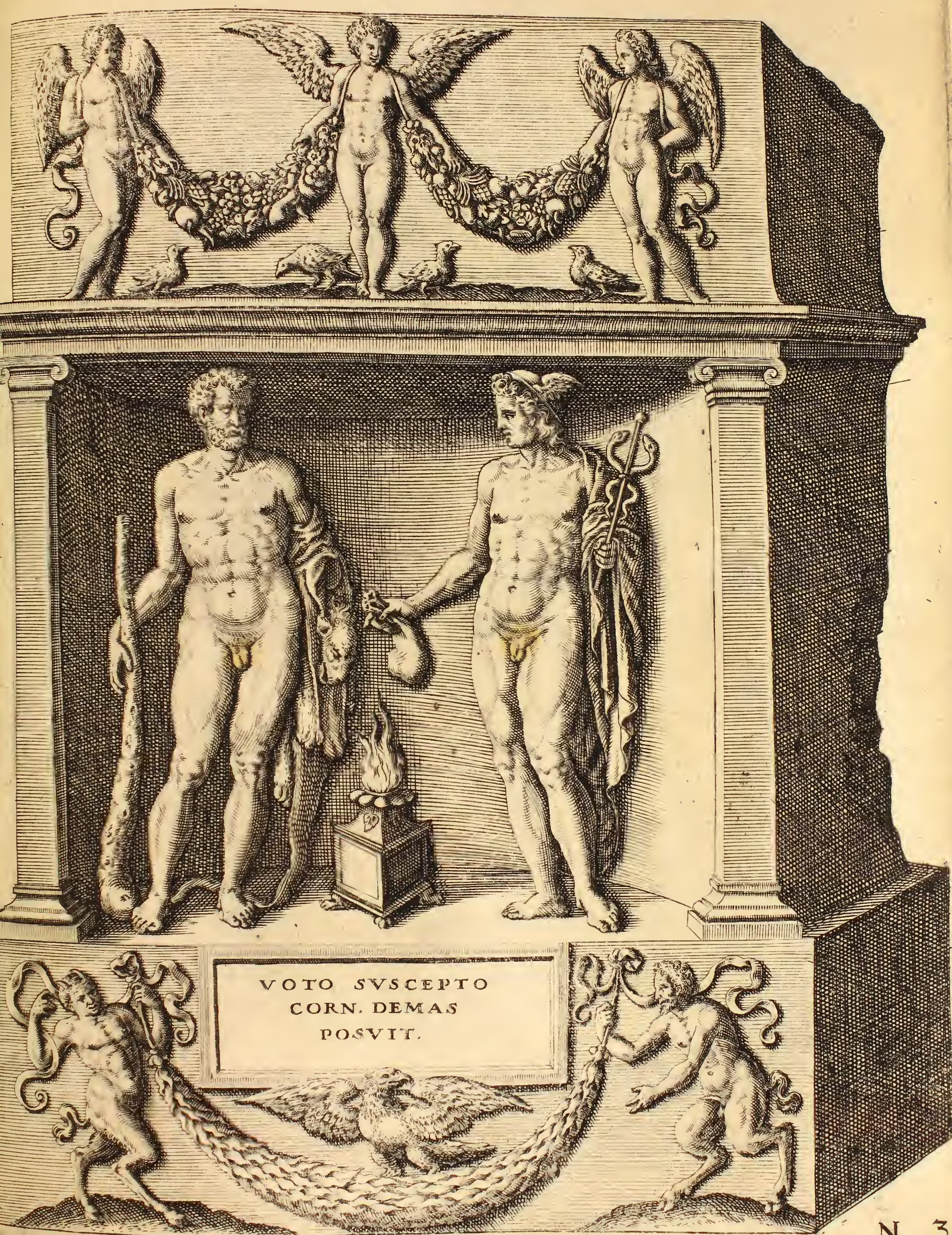
D. M.
BASSO AVG. LIB.
PROX. AB. EPISTVLIS
GRAECIS PROC TRACTVS
CARTHAGINENSIS.
GABIA Q. F. PRISCILLA
MARITO PIISSIMO
ITEM CLAVDIVS CONON
PATRI BENEMERENTI
FECERVNT

D. M.
L. CORNELIO
PAVSANIAE
PAPE B. M. FECIT
C. L. CETEGILLA.

FLAVIAE
ATHENAIDI
AVGVSTALIS
AVG. LIB. TIBVL.
A MVNERIBVS ET
APPIA IVSTINA
FILIO DVLCISSIMO

Q. CORIO
Q. F. VOL.
ANTIQVO

DIIS MANIBVS
SACRVM
HERBASIAE
CLYMENES
SEX HERBASIVS
NAVTILLVS SIBI ET
CONIVGI SVAE
SANCTISSIMAE FECIT.
IN. FR. P. XVIII.
IN AGR. P. XVII.

N. 3

IMP. CAESARI DIVI NERVAE FILIO
NERVAE TRAIANO AVG. GERMANICO
DACICO PONT. MAX. TRIB. POTEST. VIIII
IMP. IIII. COS. III.

DIS MANIBVS
P. EGNATI
NICEPHORI
IN FR P. XVIII. IN AGR. P. XVII.

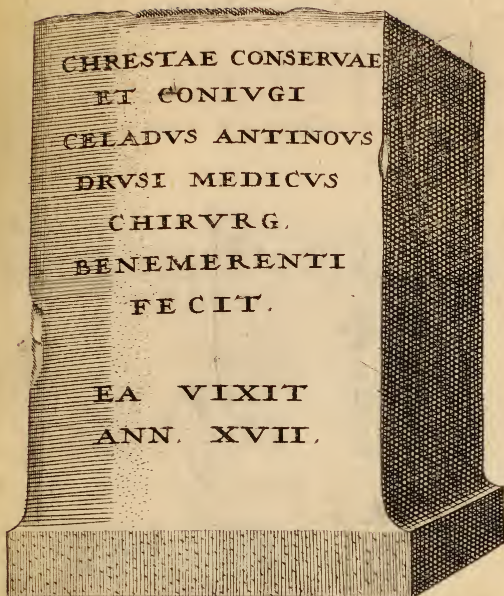
SECVRITATI

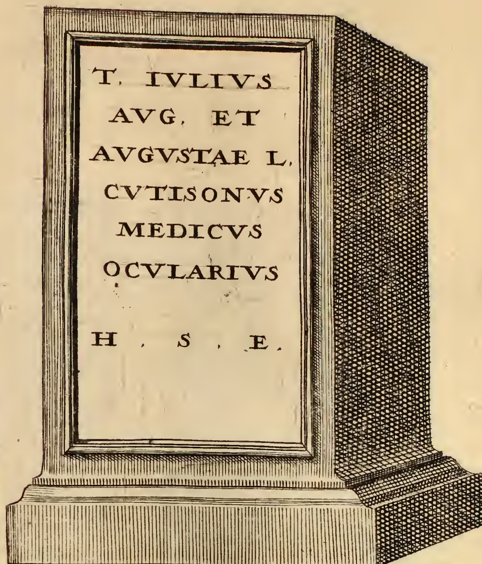
HEMATHION ET

CARPO.

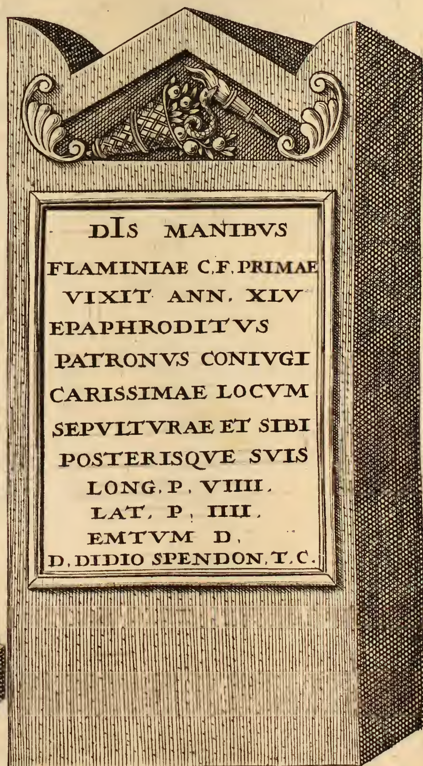
In hortis Carpensibus

CHRESTAE CONSERVAE
ET CONIVGI
CELADVS ANTINOVS
DRVSI MEDICVS
CHIRVRG.
BENEMERENTI
FECIT.
EA VIXIT
ANN. XVII.

T. IVLIVS
AVG. ET
AVGVSTAE L.
CVTISONVS
MEDICVS
OCVLARIVS
H. S. E.

MAIES. D.
I. O M
IVSSA
OCTAVIA SVCCESSA P.

DIS MANIBVS
FLAMINIAE C.F. PRIMAE
VIXIT ANN. XLV
EPAPHRODITVS
PATRONVS CONIVGI
CARISSIMAE LOCVM
SEPVLTVRAE ET SIBI
POSTERISQVE SVIS
LONG. P. VIIII.
LAT. P. IIII.
EMTVM D.
D. DIDIO SPENDON. T. C.

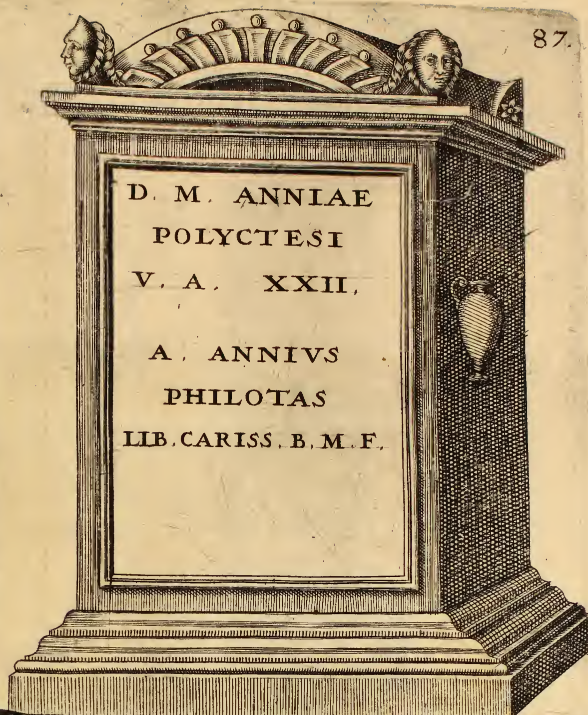
In Carpenſibus hortis in quirinali
ad ingreſſum vineæ majoris ſub ſtatua virginis

DIS MANIBVS
T. LARCI
CERINTHI
T. LARCIVS
SPANIVS ET
T. LARCIVS
THEOPOMPVS
PATRONO BENE
MERENTI QVI VIXIT
ANNIS LXIII.

DIS MAN.
SERGIO EVCOMO
VIX. ANN. XX
DIEB. VI. HOR. XII
EVCLIMENE
MARTIALIS
ET EVCOME
FRATRI PIIS
SIMO MOESTISSI-
MAE POSVERVN

C. SELICIVS C. L. GLYCO SIBI ET
RVTILIAE P. L. EROTINI
P. RVTILIVS SP. F. COL. LVPVS
RVTILIA LVPI LIB. OPORA
SELICIA C. LIB. MELETE
C. SELICIVS C. ET P. RVTILI LIB FELIX.

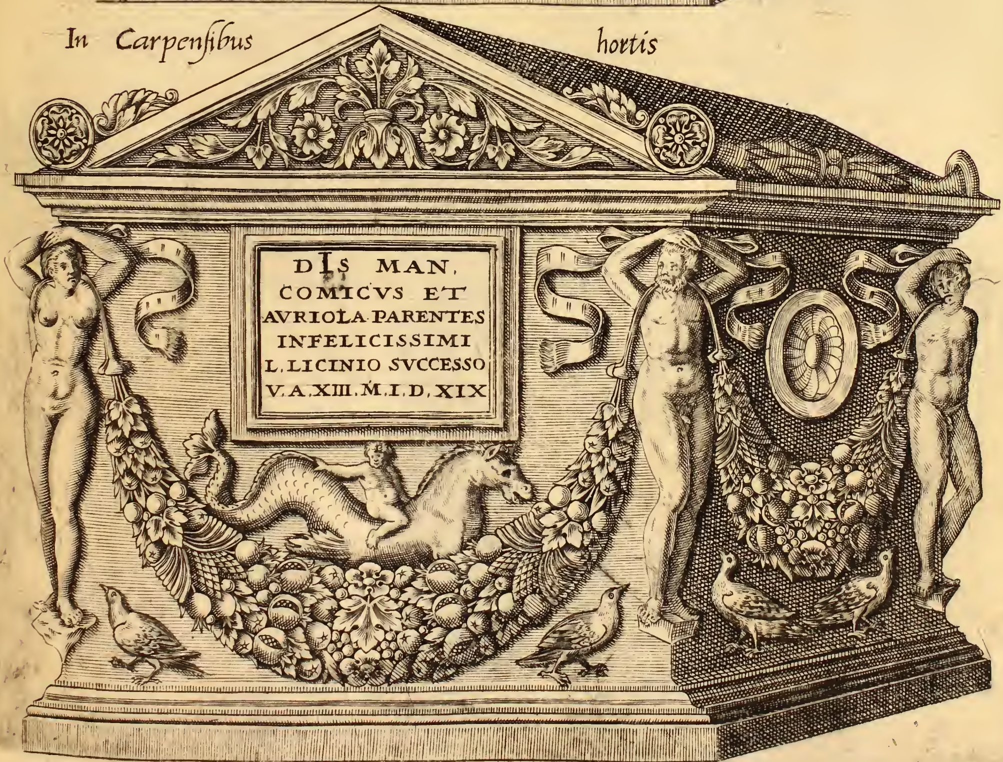

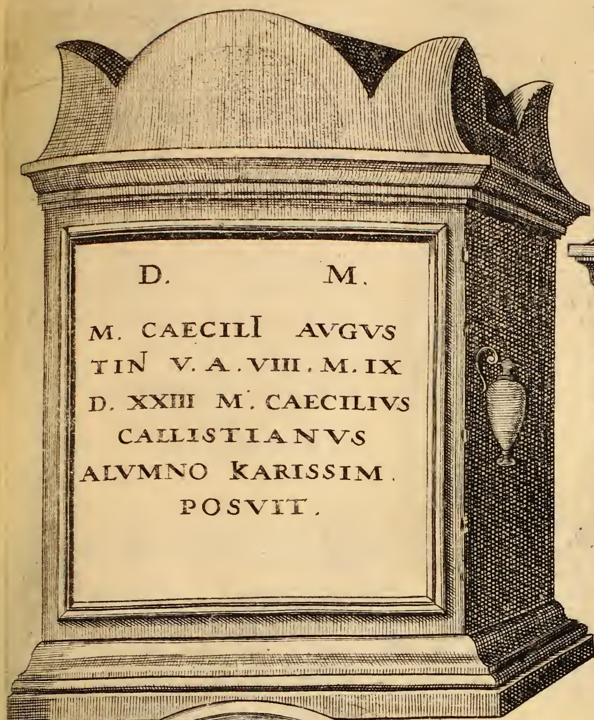
In hortis Carpensibus

P. CORNELIVS FAVSTVS
SILVANVM
CVM BASE
DEDICAVIT
IDIBVS APRILIB:

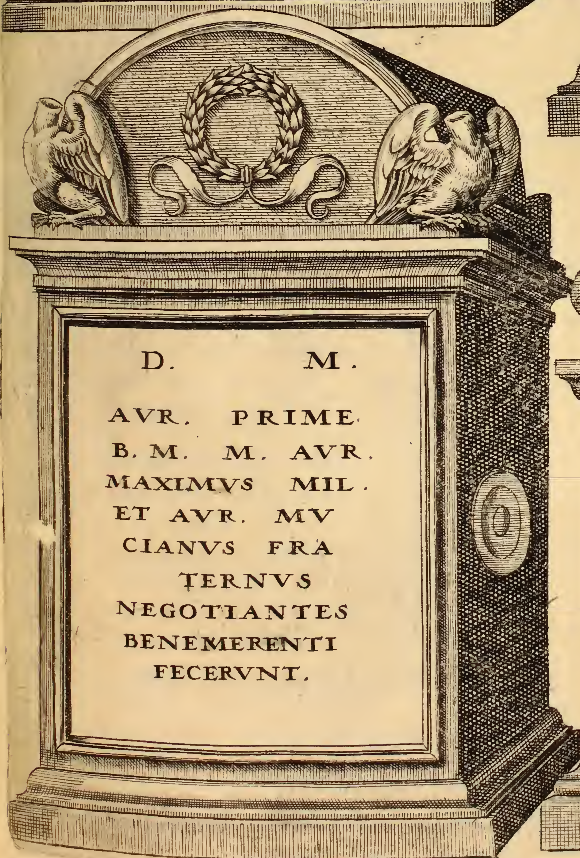
IMP. CAES. M. AVRELIO
ANTONINO I. IMP. VERO
AVGVSTO COS. II.

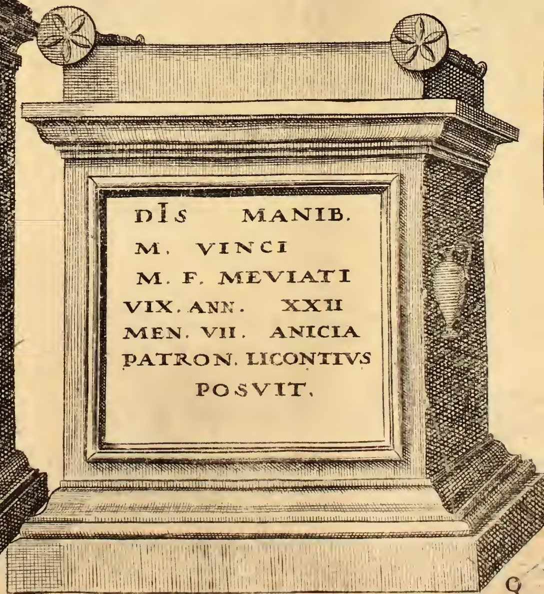
In Carpensibus hortis

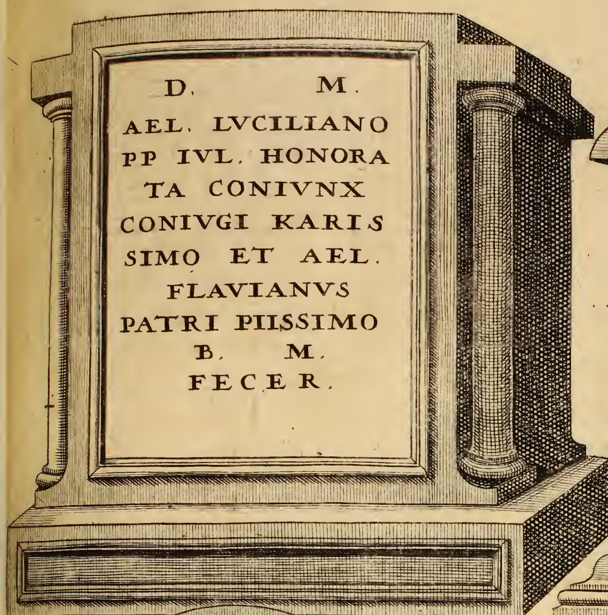

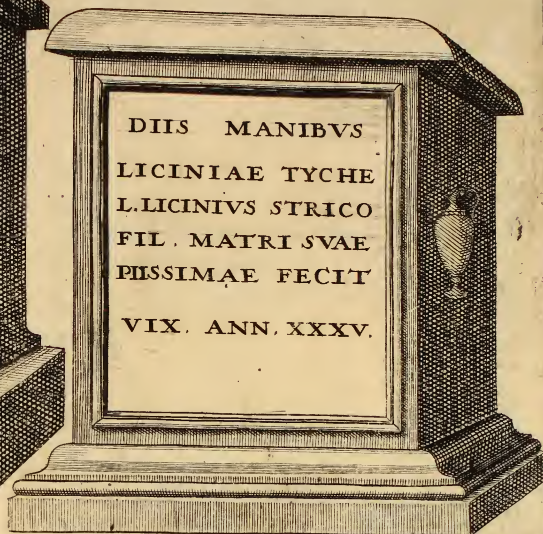

D. M.
M. CAECILI AVGVS
TIN V. A. VIII. M. IX
D. XXIII M'. CAECILIVS
CALLISTIANVS
ALVMNO KARISSIM.
POSVIT.

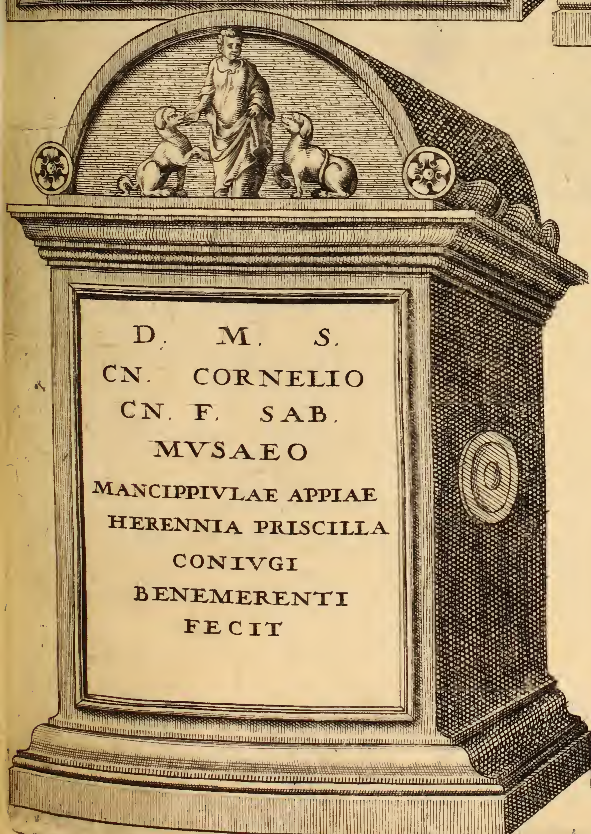

D. M.
T. FLAVIO RVFO
T. F. FLAVII
VENVSTVS ET
SATVRNINVS
FRATRI
PIENTISSIMO
FECERVNT.

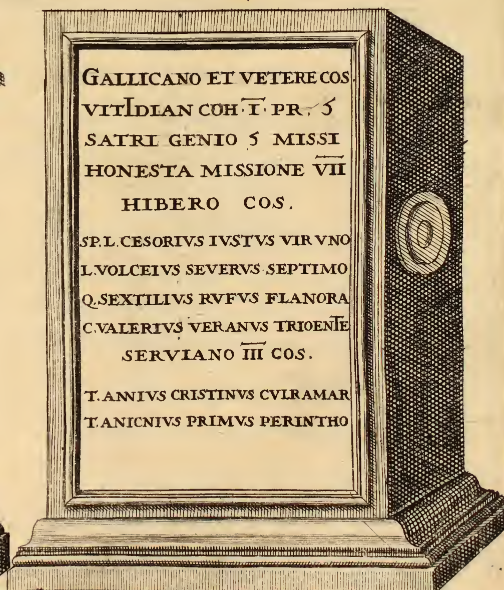

D. M.
AVR. PRIME
B. M. M. AVR.
MAXIMVS MIL.
ET AVR. MV
CIANVS FRA
TERNVS
NEGOTIANTES
BENEMERENTI
FECERVNT.

DIS MANIB.
M. VINCI
M. F. MEVIATI
VIX. ANN. XXII
MEN. VII. ANICIA
PATRON. LICONTIVS
POSVIT.

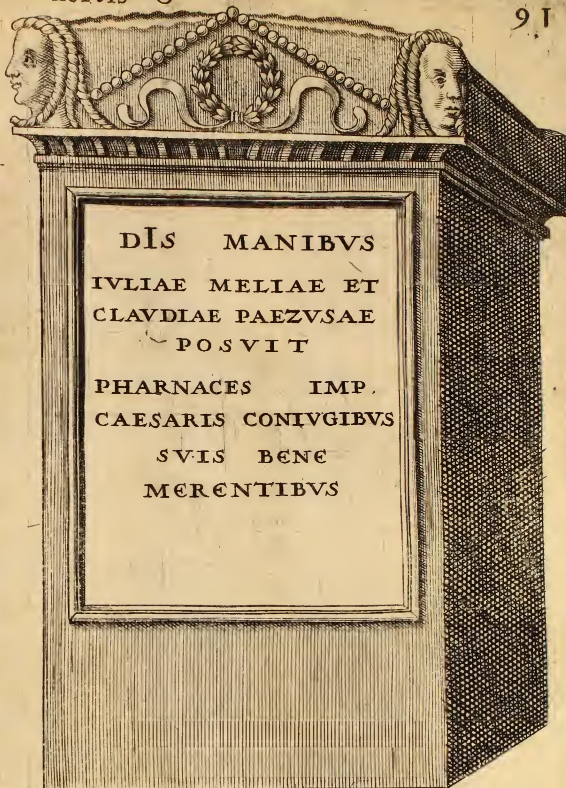

D. M.
AEL. LVCILIANO
PP IVL. HONORA
TA CONIVNX
CONIVGI KARIS
SIMO ET AEL.
FLAVIANVS
PATRI PIISSIMO
B. M.
FECER.

DIIS MANIBVS
LICINIAE TYCHE
L.LICINIVS STRICO
FIL. MATRI SVAE
PIISSIMAE FECIT
VIX. ANN. XXXV.

D. M. S.
CN. CORNELIO
CN. F. SAB.
MVSAEO
MANCIPPIVLAE APPIAE
HERENNIA PRISCILLA
CONIVGI
BENEMERENTI
FECIT

GALLICANO ET VETERE COS.
VITIDIAN COH I PR. 5
SATRI GENIO 5 MISSI
HONESTA MISSIONE VII
HIBERO COS.
SP.L.CESORIVS IVSTVS VIR VNO
L.VOLCEIVS SEVERVS SEPTIMO
Q.SEXTILIVS RVFVS FLANORA
C.VALERIVS VERANVS TRIOENTE
SERVIANO III COS.
T.ANNIVS CRISTINVS CVLRAMAR
T.ANICNIVS PRIMVS PERINTHO

L. VALERIVS L L.
ALEXANDER SIBIET
VALERIAE L L ATTICE
L. VALERIVS L L LIMEN F.
VALERIA L L. IRENE
L. VALERIVS L L. FAVSTVS
VALERIA L L VRBANA
VALERIA L L ATTICE
L. VALERIVS L L. IANVA-
RIVS

L. VALERIVS L Ↄ L
SELEVCVS SIBIET SVIS
VALERIA L Ↄ L ARTEMIS
L. VALERIVS L Ↄ L. HYLLVS
L. VALERIVS L Ↄ L. PHILEROS
L. VALERIVS L Ↄ L. DIOGENES
VALERIA L Ↄ L. MARTA
L. VALERIVS VRBANVS
VALERIA ARESCVLA

L. VALERIVS PAPIA HVNC LOCVM MONV RELIQVIT L. VALERIO HIERONI HEREDI SVO
HIERO L. VALERIO AMPHIONI ET DIOGENI HEREDIBVS SVIS IN PENORII K D

In vineam Carpensi prope portam superiorum
qua itur ad Quirinalem

In Carpensi Vinca superiore

M. TERENTIVS AL.
THEOPHILVS
CLODIA P. F. VXOR.

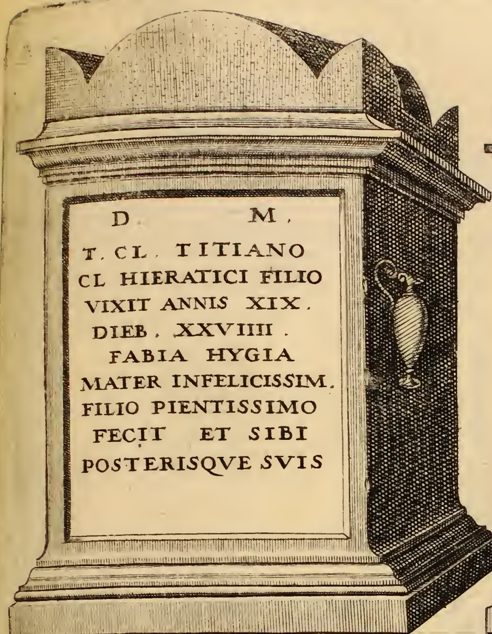

DEVAS
CORNISCAS
SACRVM.
I. O. M. SACR.
VOTO SVSCEPTO PRO SALVTE
AVG GERMANICI
PONT. MAXIMI. TRIB. POT.
D. VETVRIVS ANTIGONVS
D. VETVRIVS SP. F. PHILO
D. VETVRIVS ALBANVS
PATER CVM FILIIS POSVIT

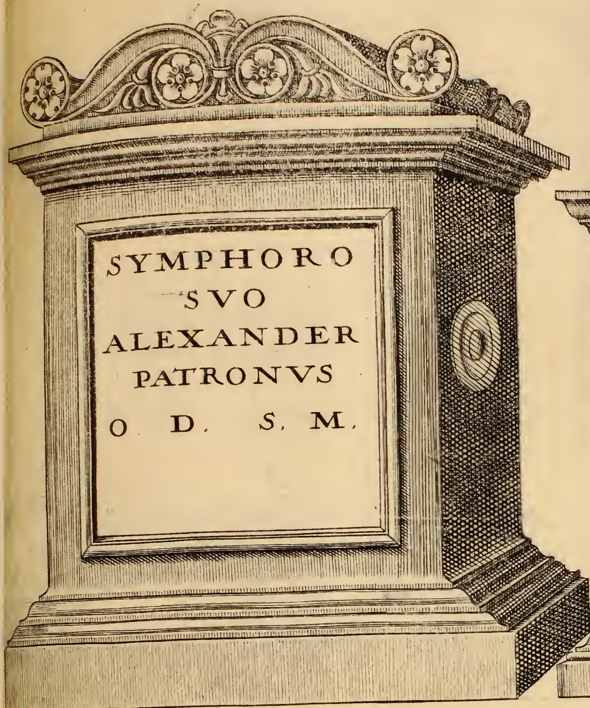
DEAE SYRIAE SACR
VOTO SVSCEPTO PRO
SALVTE
AVG. GERMANICI
PONTIFICIS MAXIMI TR. POT.
D. VETVRIVS ANTIGONVS.
D. VETVRIVS SP. F. PHILO.
D. VETVRIVS ALBANVS
PATER CVM FILIIS POSVIT

L. CASSIVS L. F.
ROMNIGER.
DOMOATESTAE
MILES COH. I. P. R.
MILITAVIT ANN. XVII
VIXIT ANNIS XXXVI

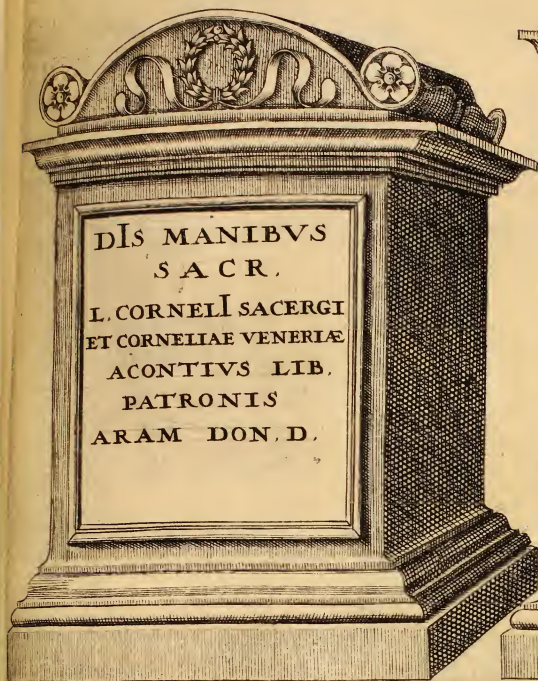

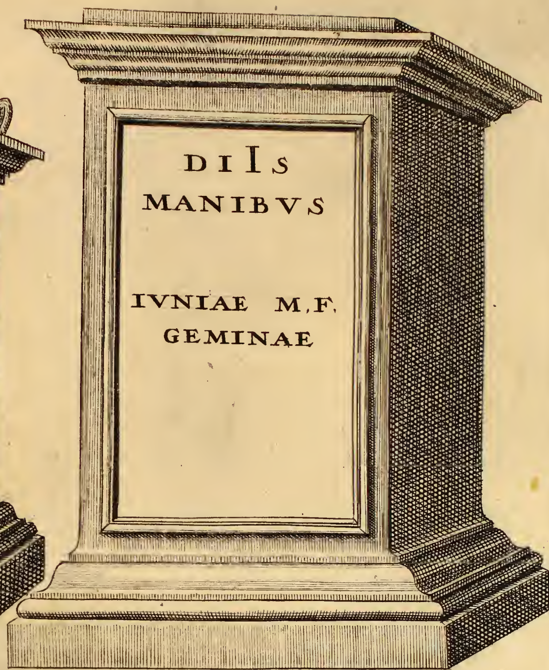
C. AFIONIVS C. FIL. QVIRINA LVCILLVS
AI.R. RVFINIANVS COS. FRATER ARVALE
PRAEF VRBI ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CAESARVS
COGNITIONES PROCOS. PROV. AFRICAE XX. VIRO EX SENATV
NORI CVRANDAE CVRATOR AQVARVM EI MINI
NI ET TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS ECALVS PROV.
AFRICAE EODEM TEMPORE VICEPROCONSVLIS CVRATORI RE
LOIANORVM CVRATORI REIPVBLICAE SVESSANORVM
PRAETOR KANDIDATVS QVÆSTOR KANDIDAT.
ELECTVS IN FAMILIAM PATRICIAM X VIRO
ET LITIBVS IVDICANDIS.

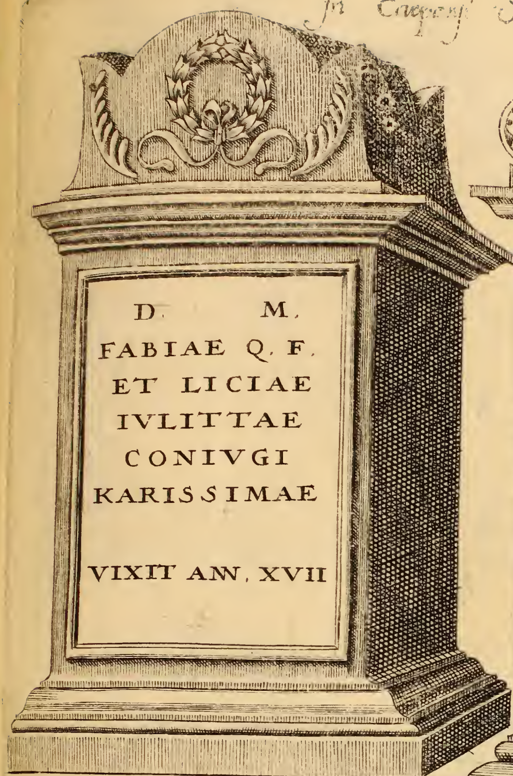
PIISSIMO AC FORTISSIMO
FVNDATORI PACIS
AC PVBLICAE
LIBERTATIS
AVCTORI
D. N. FLAVIO VAL.
CONSTANTIO
NOBILISSIMO CAES.
VAL. HONORATVS V. P.
RAT. S. R. D. N. M. Q. EIVS.

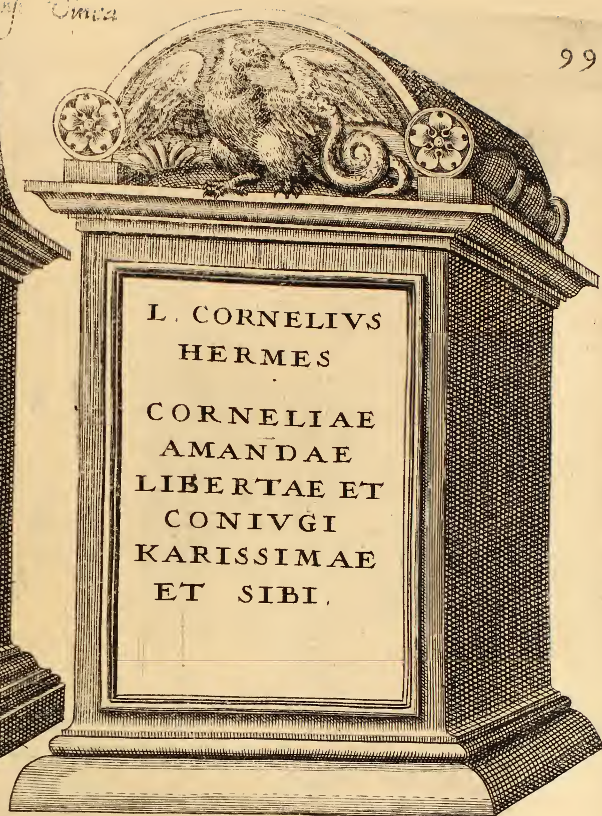

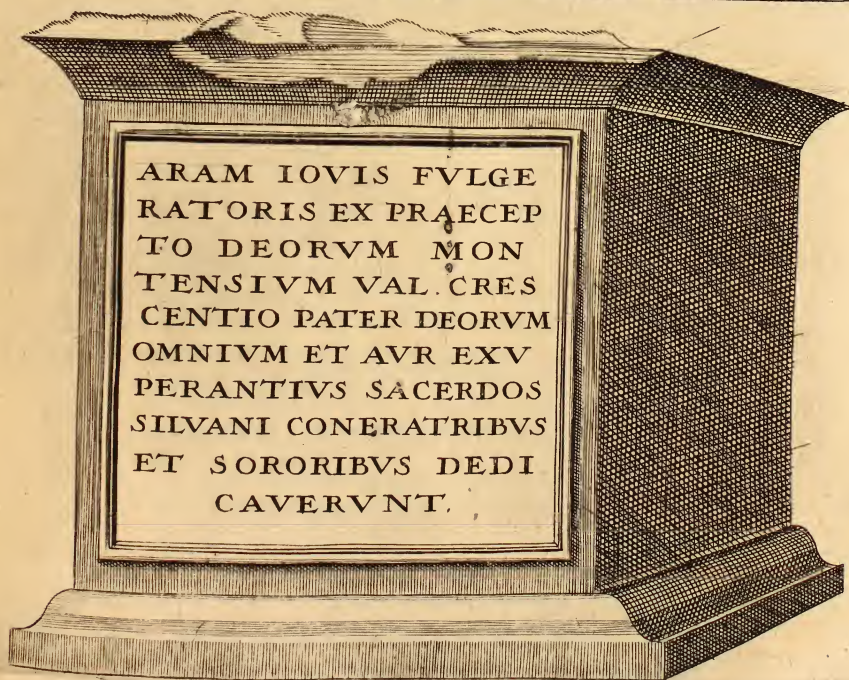

PHO TEMPLVM
EX VISO A SOLO IMPENDIIS
RESTITVIT COLONVS AL
ES NVTRICIS FECIT CONSER

SILVANO
SANCTO SACRO
LARVM CAESARIS
N. ET COLLEGI MA
GNI CN. TVRPILIVS
TROPHIMVS VOTO
SVSCEPTO ARAM
DE SVO D D.

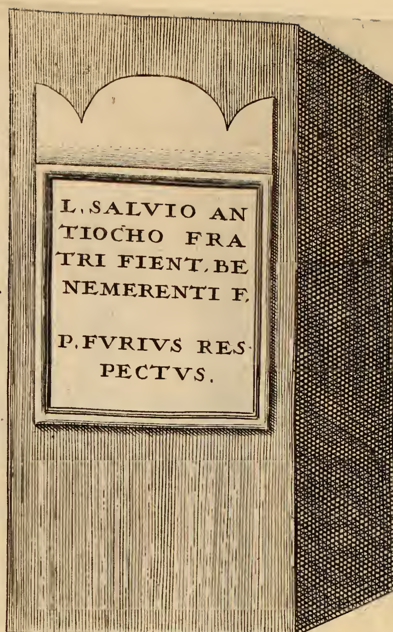

D. M.
FABIAE Q. F.
ET LICIAE
IVLITTAE
CONIVGI
KARISSIMAE
VIXIT ANN. XVII

L. CORNELIVS
HERMES
CORNELIAE
AMANDAE
LIBERTAE ET
CONIVGI
KARISSIMAE
ET SIBI.

ARAM IOVIS FVLGE
RATORIS EX PRAECEP
TO DEORVM MON
TENSIVM VAL. CRES
CENTIO PATER DEORVM
OMNIVM ET AVR EXV
PERANTIVS SACERDOS
SILVANI CONERATRIBVS
ET SORORIBVS DEDI
CAVERVNT.

In Vinea Carpensi

DOMINO NOSTRO
CL. IVLIANO
NOBILISSIMO AC
FORTISSIMO CAES.

MEMMIVS VITRASIVS
ORFITVS V. C. ITERVM
PRAEF. VRBI IVDEX
SACRAR. COGNITION
TERTIVM D. N. M. Q. EIVS.

In Vinea superiore Carpensi

DIS MANIBVS
C. LICINI C. LIB.
PRIMIGENI ET
LICINIAE C. LIB.
HYGIAE.

In Vinea Carpensi

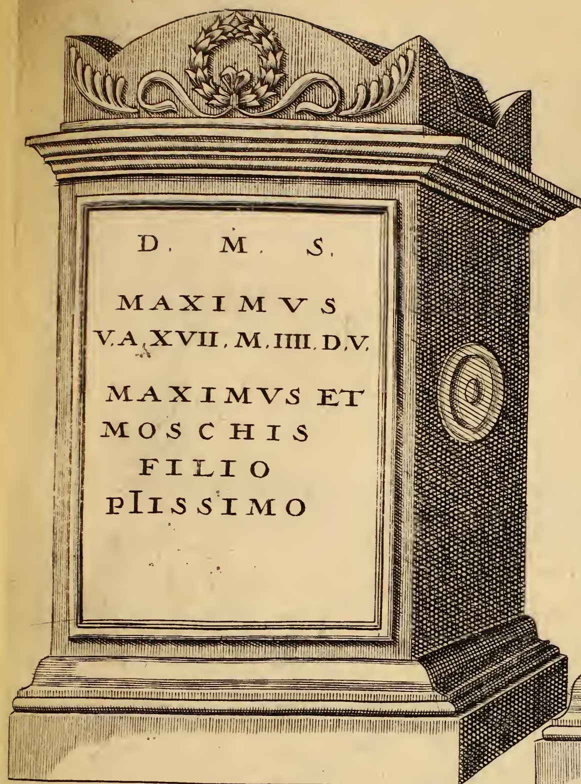
ΗΛΙΘΕΟΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΟΝ ΕΛΕΙ
ΤΟΔΕ CΗΜΑ ΛΙΠΟΥCΗC
ΦΥΧΗC ΑΘΑΝΑΤΟΥ
CΩΜΑ ΝΕΟΙΟΚΟΡΟΥ C
CΠΕΥΔΕΝ ΟΔΟΝ ΘΕΙΗΝ
ΓΑΡΑΤ ΠΡΟΔΙΠΟΥCΑ
ΜΕΡΜΙΝΑCΑ
ΓΕΥΚΕΔΑΝΟΙΟ ΒΙΟΥ
ΩΚΑΝΙΗ ΚΑΘΑΡΗ.

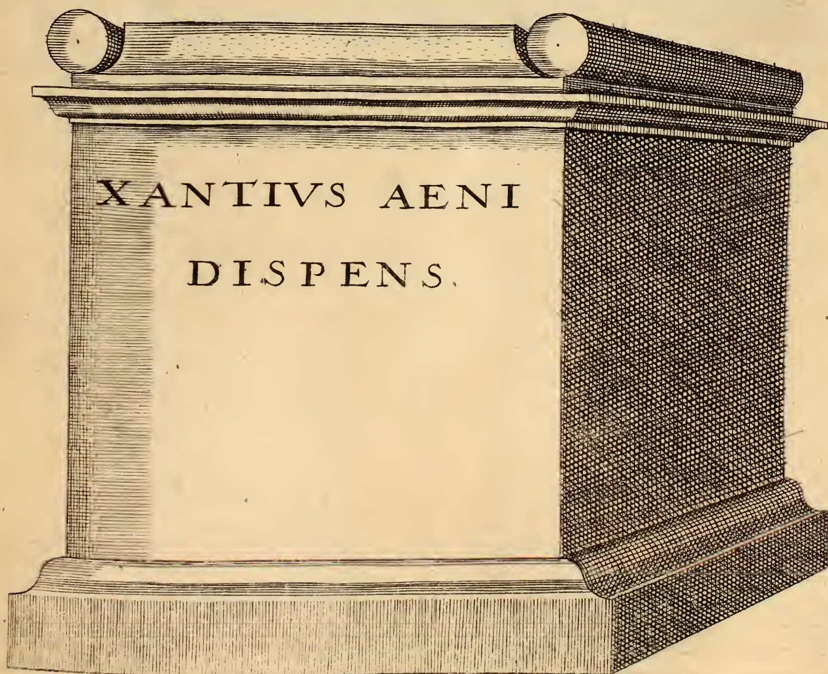
D I S
MANIBVS.
VERAE
SVAE
BENE
MERITAE
TITIVS
EVTRAPELVS

M D M
I D

ATILIA
NA.

D. M. S.
MAXIMVS
V.A.XVII. M.IIII. D.V.
MAXIMVS ET
MOSCHIS
FILIO
PIISSIMO

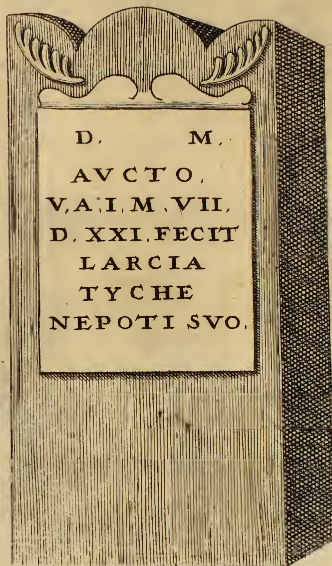

D. M.
AELIAE
POTITAE
NARA
CONIVGI
OPTIMAE
FECIT.

XANTIVS AENI
DISPENS.

BABBIAE M. F.
PRISCAE
P. QVINCTIVS NVMIDA
VXSORI.

VENERI
PLACIDAE
SACRVM.

D. M.

ET MMM.VLPI HELIADI
FECERVNT M. VLPIVS
PRAENESTINVS ET
AELIA AELIAS AELIO
DVLCISSIMO

V. AN. I. M. II. D. XXIIII.

D M
TIB. IVCVNDO
I. R. LEG. XXX. VLP.
FLAVI. FRVCT
SET VISTO RO.
I. R. LEG. EIVSDEM
HERED. F. C.

D. M.
HAELIA RODIAS Q. V.
ANN. DVOBVS M. VIIII.
DIAEBVS XIIII. FECIT
HAELIVS ALYPVS FILIAE
DVLCISSIM.

EX DOMO
CAESARVM ET
LIVIAE
LIBERTORVM ET SERVORVM.

L. CASSIVS L. F.
ROMNIGER.
DEMOATESTAE
MILES COH. I. P. R.
MILITAVIT ANN. XVII
VIXIT ANNIS XXXVII.

DIIS
MANIBVS
L. CAECILI
MAXIMI
MENSORIS
AEDIFICIORVM.

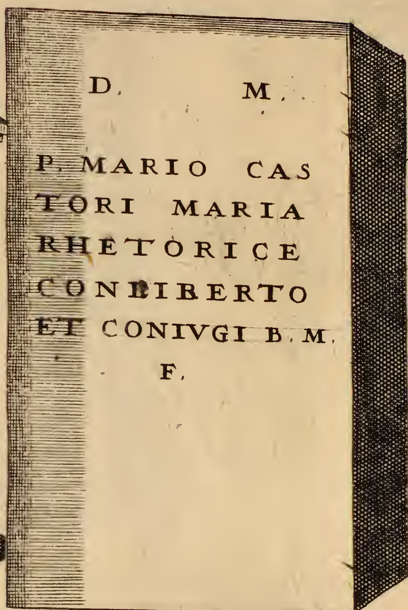
DIIS MANIBVS
HILARVS VIXIT ANN. VI
MENSIBVS VII.

CLAVDIA SPYCARIO
FECIT SIBI ET EVTYCHO
FILIO SVO PIISSIMO
IMP. DOMITIANI CAESARIS
AVGVSTI GERMANICI SERVO
DISPENSATORI MONTANIANO

ET LIBERTIS LIBERTABVSQVE SVIS
POSTERISQVE EORVM.
H.M.H.M.S.

D. M.
A. ATINIO A.F. PAL.
PATERNO
SCRIBA AEDIL. CVR.
HON. VSVS AB. IMP.
EQVO PVBL. HONOR
PRAEF. COH. II. BRACAR.
AVGVSTAN. TRIB. MIL
LEG. X. FRETENS. A DIVO
TRAIANO IN EXPEDITION
PARTHICA DONIS DITAT
PRAEF. ALAE VII. PHRYG. CVR.
KAL. FABRATER. NOR. NOVOR.
ATINIA A.F. FAVSTINA PATRI
OBTIMO FECIT.

D. M.
M. AVRELIO AVG. LIB.
ONESIMO CVBICVLI
ET ALOCIS CVBICVL STATI
M. AVRELIVS DIONVSEVS
PATRONO PIENTISSIMO
ET BENEMERENTI FECIT

OSSVA POSTTA SVNT
VI. IDVS NOVEMB. CRISTI
NO DECAELIANO COS.
ARA XV. KAL IANVAR.

D. M.

MESSIAE SP. F.
SVAVI
L. SERGIVS
HELENVS VXORI
KARISSIMAE
FECIT

D. M.

TALLIONE
AELIVS MARTIALIS
AVG. LIB.

B. M. FECIT

D. M.

CALPVRNIAE CEREALI
LIB. ET CONIVGI DVLCIS
SIMAE CALPVRNIVS
EVHEMER ET MON
TANVS FILIVS
B. M. F.

H M. E. HS ⅄ ⅄ ⅄ MN.
IN. FR P. XV. S. A' PETR. P.

D. M.

NORICAE
PIENTISSIMI
PARENTES
SVI FECERVNT

VIXIT ANN.
VIII. D. XXI.

ϢΤΑΚΙΛΛΙΑ ϹΕΡΑΠΙΑΔΙ
ΛΟΥΚΡΗΤΙϹ ΑΚΤΙΑ
ΚΟϹ ΤΗ ϹΥΜΒΙϢΙ
ЄΥϹЄΒΙΑϹ ΧΑΡΙΝ
ϹΥΝΒΙϢϹΑϹ ΗΜΟΙ
ЄΤΗ ΤЄϹϹЄΡΑΚΟΙ

D. M.
D. LVCILIO D. F. TERMINALI
VIX. ANN. XXV. M. V. D. X.
LVCILIA HELPIS MATER
BENEMERENTI FECIT.

D I S
MANIBVS IV-
NIA TETHIS
FECIT IVNIAE
SECVNDAE PA-
TRONAE SVAE
B. M. DE SE. SIBI
ET POSTERISQVE
SVIS S. I. I. I.

D M.
AELIA FELICITAS
CONIVNX IVLIANO CONIV-
GI BENEMERENTI HVNC
TITVLVM FECI

DIS MANIBVS

M. POBLICIVS
CHRYSEROS FECIT
CLAVDIAE TOSIMENI
VXORI BENEMEREN.
CLAVDI AGATHOPI LIB.

VIX. ANN. XXX.

D. M.

PELAGIVS ET
FORTVNATA
FILI PARTHEN
IO. PATRI BENE
MERENTI

AIMNESTVS CAESARIS
SER. VIXIT ANN. XXX.
IVLIA OLYMPIAS

D. S. F.

TI. CLAVDIVS Ↄ L. IANVARIVS VIXIT ANN. X. MENS. VI. DIES. XXII. HOC MONVMENTO EST CONDITVS

TI. CLAVDIVS SCARIPHIL VITALIS
ARCHITECHTVS V. A. XL.
FECIT SIBI ET SVIS
TI CLAVDIO VITALI F. V. A. IIII. M. VII. D. VIIII.
CLAVDIAE VITALIS L.
PRIMIGENIAE
CLAVDIAE VITALIS F.
OPTATAE.

M: COELIVS ABASCANT
EMPTO LOCO FECIT SIBI ET
SVIS POSTERISQVE EORVM
IN. FR. P. XI. T. IN AGR. P. XII.
ET AREA ANTE MONVMENTVM
COMMVNEM CVM POPILIO EVPHEMO
IN. FR. P. XII. IN. AGR. P. XII.

D. M.

MAVRELIVS AVGG
LIB. HERMADIO TABVL.
XX. HER. VIVOS SIBI
FECIT ET CALIOPE LIB.
SVAE KAR ET CAETERIS
LIB. LIB. SVIS POSTERISQ.
EORVM.

IN. F. P. XII. /. IN AGR. X.

M. H. N. S.

FABIAE PYPALLIDI OPTIMAE
ET SANCTAE PATRON. DE SE BENEMERI
ARTEMISIVS LIBERTVS

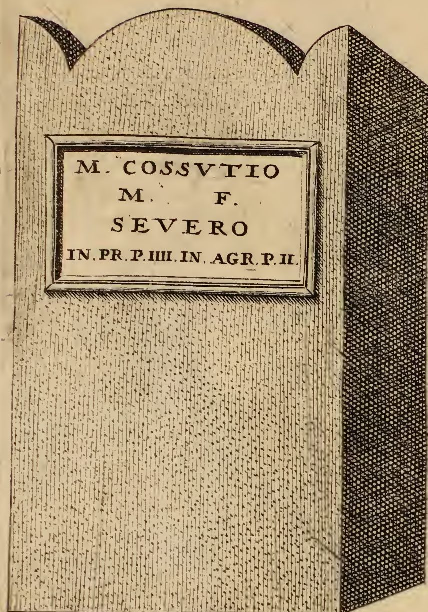
CVNCTORVM HAEC SVBOLI SEDEM
POST MORTE RELIQVIT ANTE
TAMEN NATO CONIVGE ET ANTE SVO.
NONDVM SECVRA DVM FLET MAES.
TISSIMA MENTE OCCIDIT ET
TRISTES DECEPIT MAESTA FOVENDO
SED NOS SOLLICITI MEMORESQVE
PARENTIS AMORE MATREM CVM
NATO CONIVGE CVMQVE SVO
SECVROS COLIMVS MEMORES VE
NOMINE NOSTRO. ET FACIET

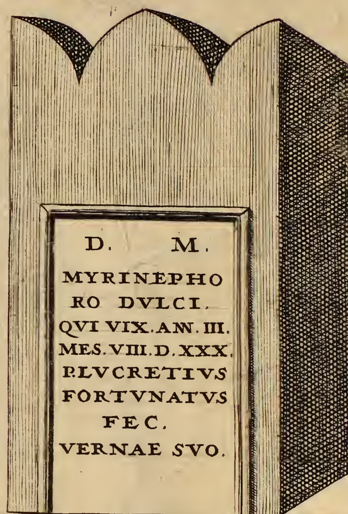
SVBOLES MVLTOS MEMORATA PER ANNOS
SACRA DEIS PATRIBVSQVE SVIS
MEMORESQVE PRIORVM ET MEMO
RES NOSTRI NOSTRORVMQVE ALTA
PROPAGO AETERNVM SERVENT
SEMPER MEMORABILE NOMEN.
QVISQVIS ES AVT OLIM NOSTRA DE
STIRPE FVTVRVS SIS MEMOR
ANTIQVI NOMINIS ET TITVLI. IN
QVORVM TITVLO HIC DATVR ESSE
LOCVS ET DOMVS AETERNAE
TV TVEARE FOCOS.

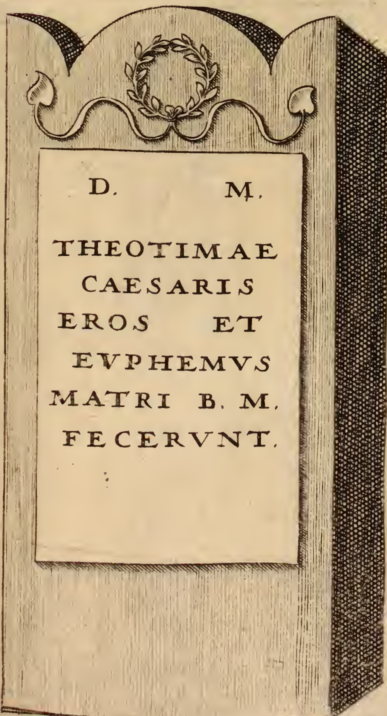

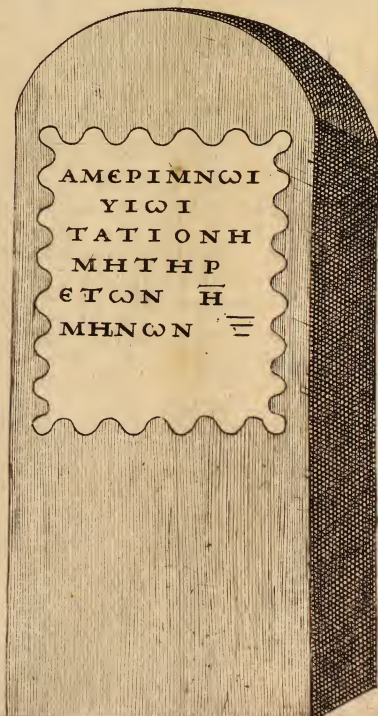

In Vinea Carpensi

In Quirinali ad oratorium Neronis

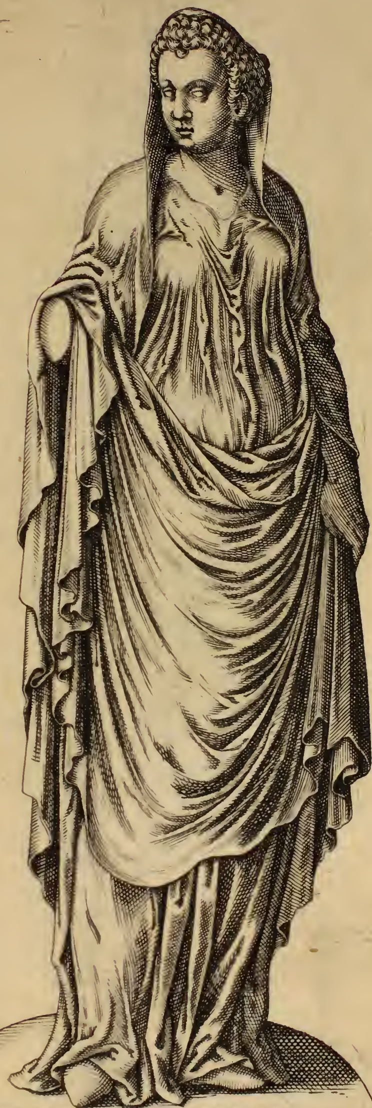

ΘΕΩΙ ΑΛΕΞΙΚΑΚΩΙ
ΓΛΥΚΩΝ.

IN HORTIS CARPENSIBVS.
A. 118.
ΦYCIC ΠΑΝΑΙΟΛΟC.
ΠΑΝΤ ΜΗΤ.
Z. 2

L. ANNAEVS
MER.
VICIT C IV.
SECVND. TVLIT
XX IIIIX.
TERT. TVLIT XIIX
PAL. ET COR V
DIVI TRAIANI
AVG. MVN.

Ad Thermas Diocletiani in Quirinali

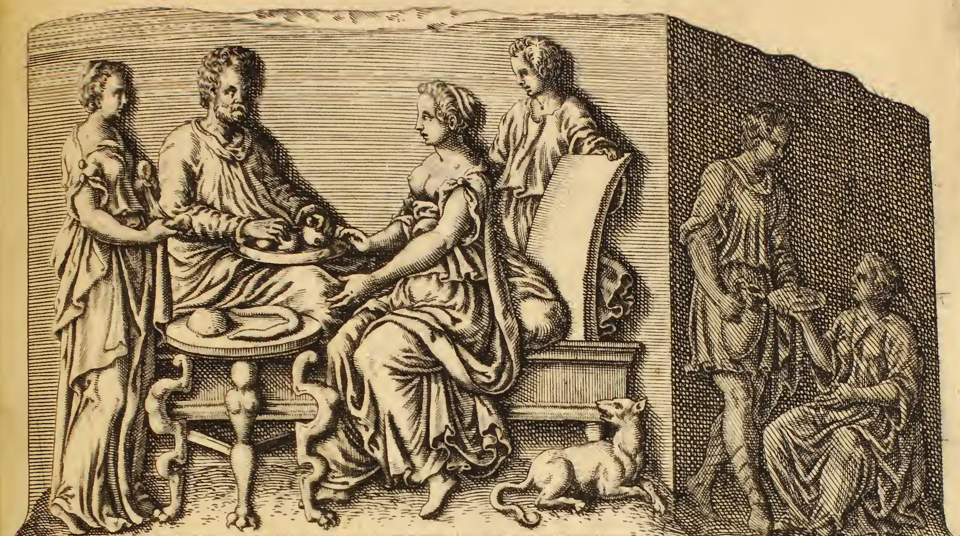

SALONINA AVG.

MYRRI. LINI. LYSIPPI.

In Quirinali.

In Quirinali non procul a templo S. Susannæ

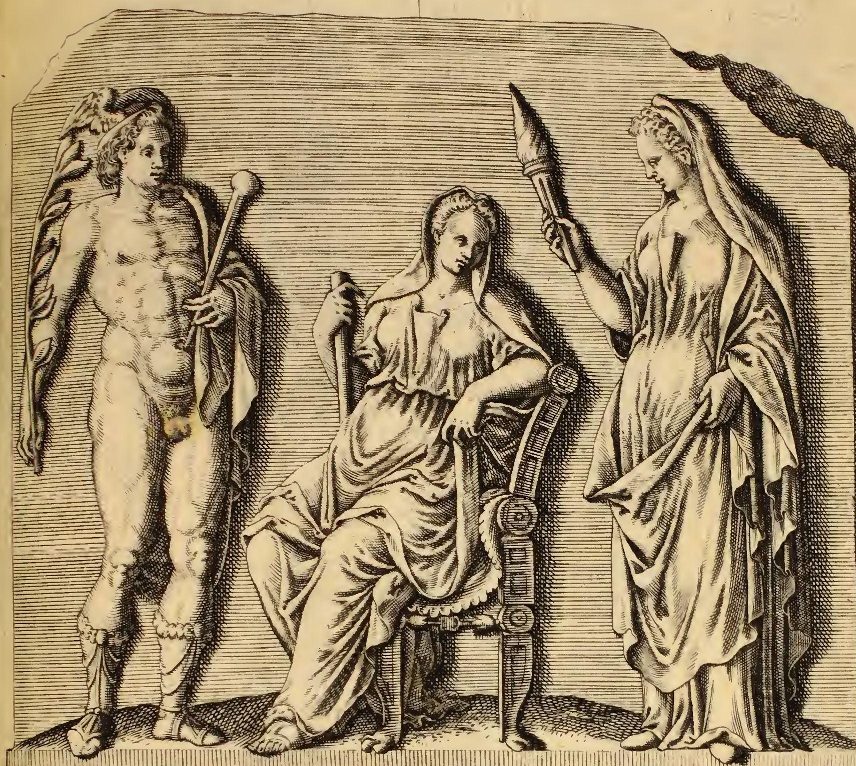
D. M.

L. STATILIO TENESIMO
TERENTIA SVCCESSA
PATRONO BENEMERENTI

F. F.

B B.

M. AVRELIVS
PACORVS M. COCCEIVS
STRATOCLES AEDITVI
VENERIS HORTORVM
SALVSTIANORVM
BASEM CVM PAE MENTO
MARMORATO DEANAE
D D.

IVNONI PLACIDAE
CONSEVATRICI AVGVSTAE

CLAVDIA SABBATIS
BVLLAM D D.

ADDIDIT ET SCYPHVM ET
TRIPODEM FORTVNAE AVG.

MENALIAE ET AGATHIAE
PARENTIBVS SANCTISSIMIS
EPAPHRAS
POSTREMVM PRAESTITIT OFFICIVM
BIXIT ANN. XXXVI. M. I. D. IIX. B. ANN. VL. M. IX. D. I.

In hortis Bellaianis

S FECIT SIBI ET LICINIAE ISAVRICAE CONIVGI
ATVRNINO ET LICINIAE BRASILANAE FIL.
ER. LIB. POSTERISQVE.

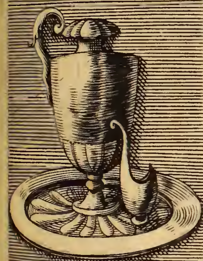
M. AVR . PACORVS . AEDI
TVVS SANTAE VENE
RIS IN . SALVST HORT.IS

SPEI

ARAM . CVM PAEMENTO
SOMNIO MONITVS SVM
TV SVO D D.

M. NAVIVS M. F.
THALES SARD.
TYG. ET. NON.
MYSIAE
COL.
STAT.

Sub Quirinali

D.D. NN. DIOCLETIANVS ET
MAXIMIANVS INVICTI SENIORES
AVGVSTI PATRES IMPERATORVM ET
CAESARVM CONSTANTIVS ET MAXIMIA-
NVS INVICTI AVGG. ET SEVERVS ET MAXI-
MIANVS NOBILISS CAESARES THERMAS
FELICES DIOCLETIANI FRATRIS SVI
NOMINE CONSECRAVIT COEPTIS AEDI
FICIIS PRO TANTI OPERIS MAGNITV
DINE OMNI CVLTV PERFECTAS
ROMANIS SVIS DEDICAV.

In arcu S. Viti supra Suburranam Viam

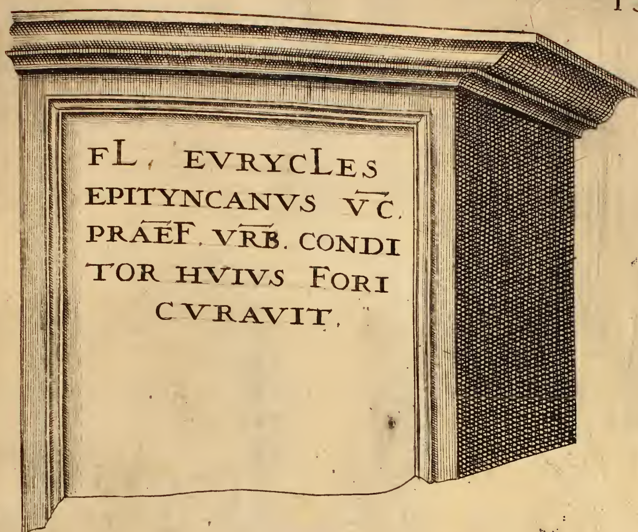
GALIENO CLEMENTISSIMO PRINCIPI
CVIVS INVICTA VIRTVS SOLA PIETATE
SVPERATA EST M. AVRELIVS VICTOR
DEDICATISSIMVS NVMINI MAIE
STATIQVE EIVS.

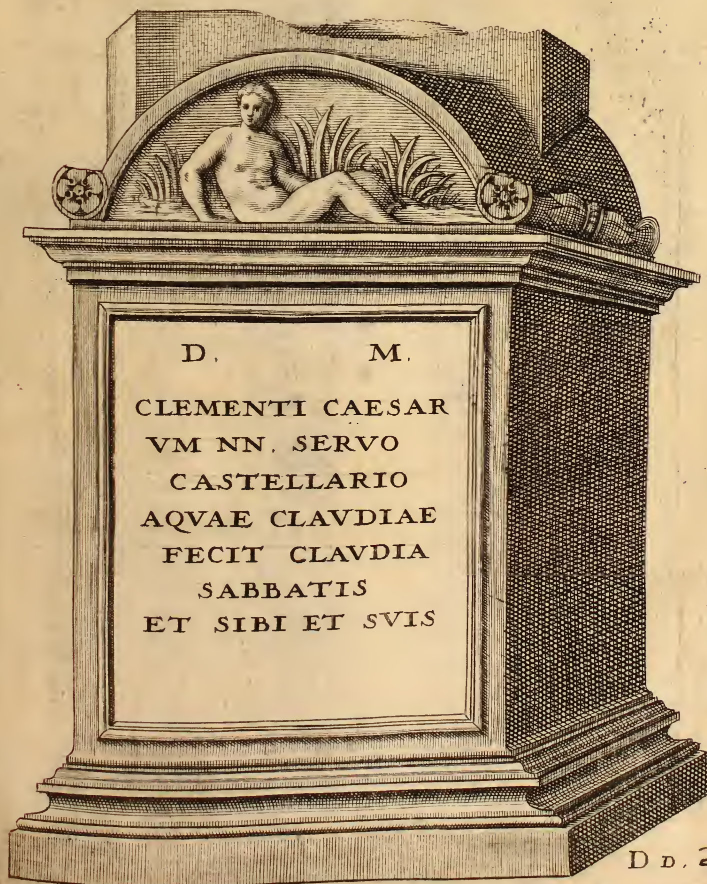
In Quirinali, ad templum S. Susannæ.

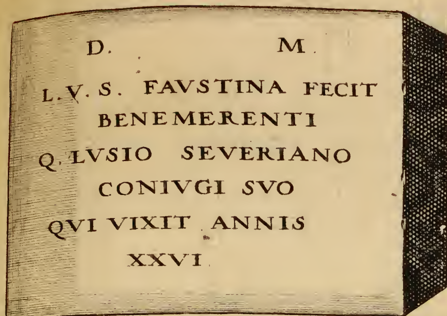

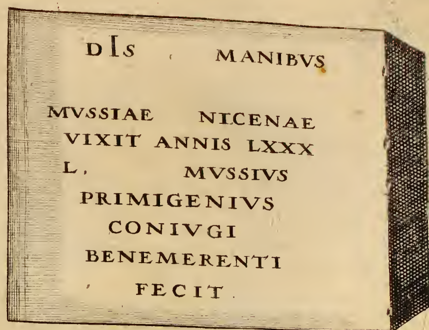
Q. LVCTATIVS Q. F. MENS.

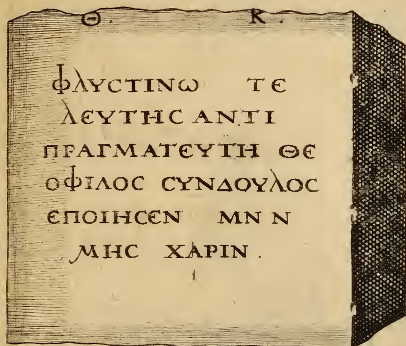
SILVANO
D D.

FL. EVRYCLES
EPITYNCANVS V.C.
PRAEF. VRB. CONDI
TOR HVIVS FORI
CVRAVIT.

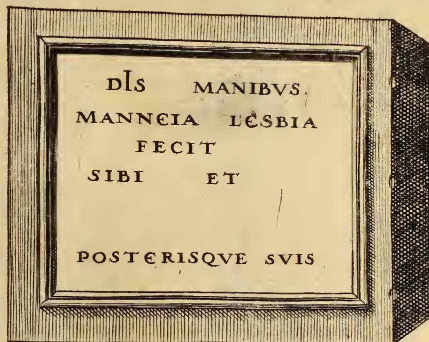

D. M.
CLEMENTI CAESAR
VM NN. SERVO
CASTELLARIO
AQVAE CLAVDIAE
FECIT CLAVDIA
SABBATIS
ET SIBI ET SVIS

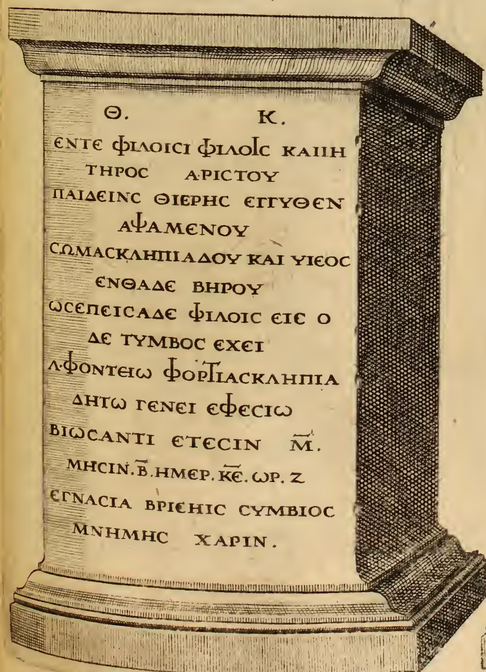

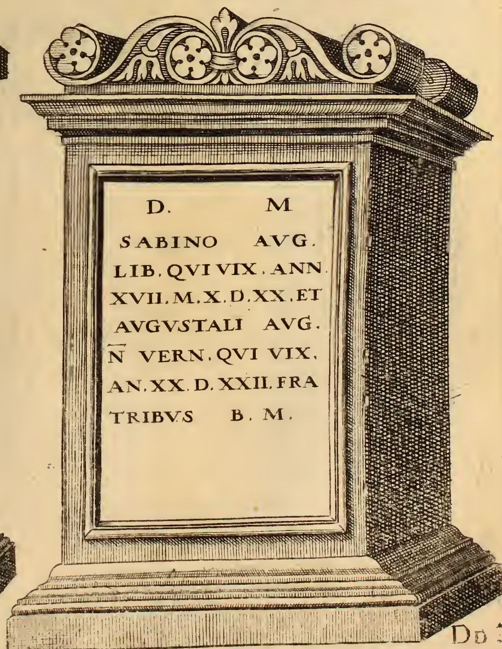

Vbi pecuniæ oblationum reconduntur.

prope altare.

D M

GENIO AVGG. LAR. SAL.

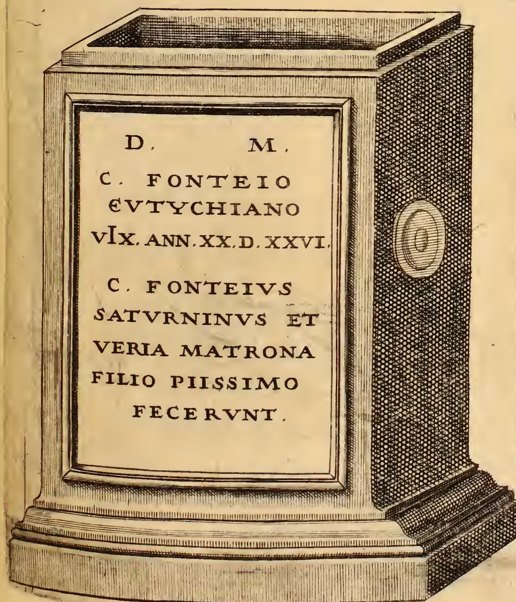
FORTVNATVS

AVG. LIB.

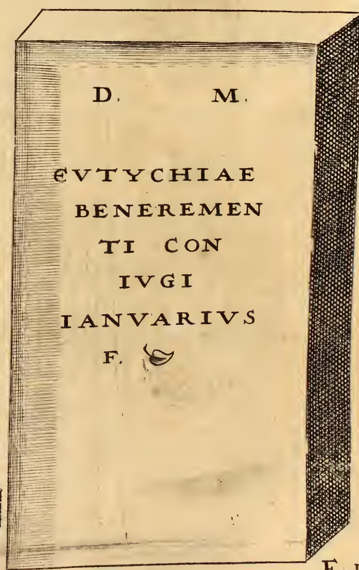
In templo S. Ioannis Laterani.

In templo Laterano.

In templo S. Clementis.

D. M.

MARTIA L. F.
EVHODIA
TI. CLODIO
EVMELO CONIVGI
BENEMERENTI

ET SIBI FECIT

Tabula hæc ænea affixa est parieti in Templo S. Joannis Laterani.

FOEDVS VE CVM QVIBVS VOLET FACERE LICEAT
ITA VTI LICVIT DIVO IVLIO CAESARI DIVO
AVG. TIBERIOQVE ET CLAVDIO CAESARI AVG.
GERMANICO

VTIQVE EI SENATVM HABERE RELATIONEM FACERE REMITTERE SENA
TVS CONSVLTA PER RELATIONEM DISCESSIONEMQVE FACERE LICEAT ITA
VTI LICVIT DIVO AVG. DI. IVLIO CAESARI AVG. TI. CLAVDIO CAESARI AVG.
GERMANICO

VTIQVE CVM EX VOLVNTATE AVCTORITATEVE IVSSV MANDATVVE EIVS
PRAESENTEVE EO SENATVS HABEBITVR OMNIVM RERVM IVS PERINDE
HABEATVR SERVETVR AC SI E LEGE SENATVS EDICTVS ESSET HABERETVRQ.
VTIQVE COS. MAGISTRATVM POTESTATE IN IMPERIVM CVRATIONEMVE
CVIVS REI PETENTES SENATVI POPVLOQVE ROMANO COMMENDAVERIT QVIB. VE
SVFFRAGATIONEM SVAM DEDERIT PROMISERIT EORVM COMITIIS QVIBVSQVE
EXTRA ORDINEM RATIO HABEATVR. VTIQVE EI FINES POMEAII PROMO
VERE CVM EX REPVBLICA CENSEBIT ESSE ITA VTI LICVIT TI. CLAVDIO
CAESARI AVG. GERMANICO

VTIQVE QVAECVNQVE EX VSV REIPVBLICAE MAIESTATE DIVINA
RVM HVMANARVM PVBLICARVM PRIVATARVMQVE RERVM ESSE
CENSEBIT EI AGERE FACERE IVS POTESTASQVE SIT ITA VTI LICVIT
AVG. TIBERIOQVE IVLIO CAESARI AVG. TIBERIOQVE CLAVDIO
AVG. GERMANICO FVIT

VTIQVE QVIBVS LEGIBVS PLEBEIVESCITIS SCRIPTVM FVIT NE DIVVS AVG.
TIBERIVSVE IVLIVS CAESAR AVG. GERMANICVS
TENERENTVR IIS LEGIBVS PLEBEIQVESCITIS IMP. CAES. AVG.
VESPASIANVS SOLVTVS SIT QVAE.Q. EX QVAQVE LEGE ROGATIONE
DIVVM AVG. TIBERIVMVE IVLIVM CAESAREM AVG. TIBERIVMVE
CLAVDIVM CAES. AVG. GERMANICVM EACERE OPORTVIT
EA OMNIA IMP. CAESARI VESPASIANO AVG. FACERE LICEAT. VTIQVE
QVAE ANTE HANC LEGEM ROGATAM ACTA GESTA DECRETA IMPERATA
AB IMPERATORE CAESARE VESPASIANO AVG. IVSSV MANDATVVE
EIVS A QVOQVE SVNT EA PERINDE IVSTA RATA SINT AC SI POPVLO
PLEBISVE IVSSV ACTA ESSENT

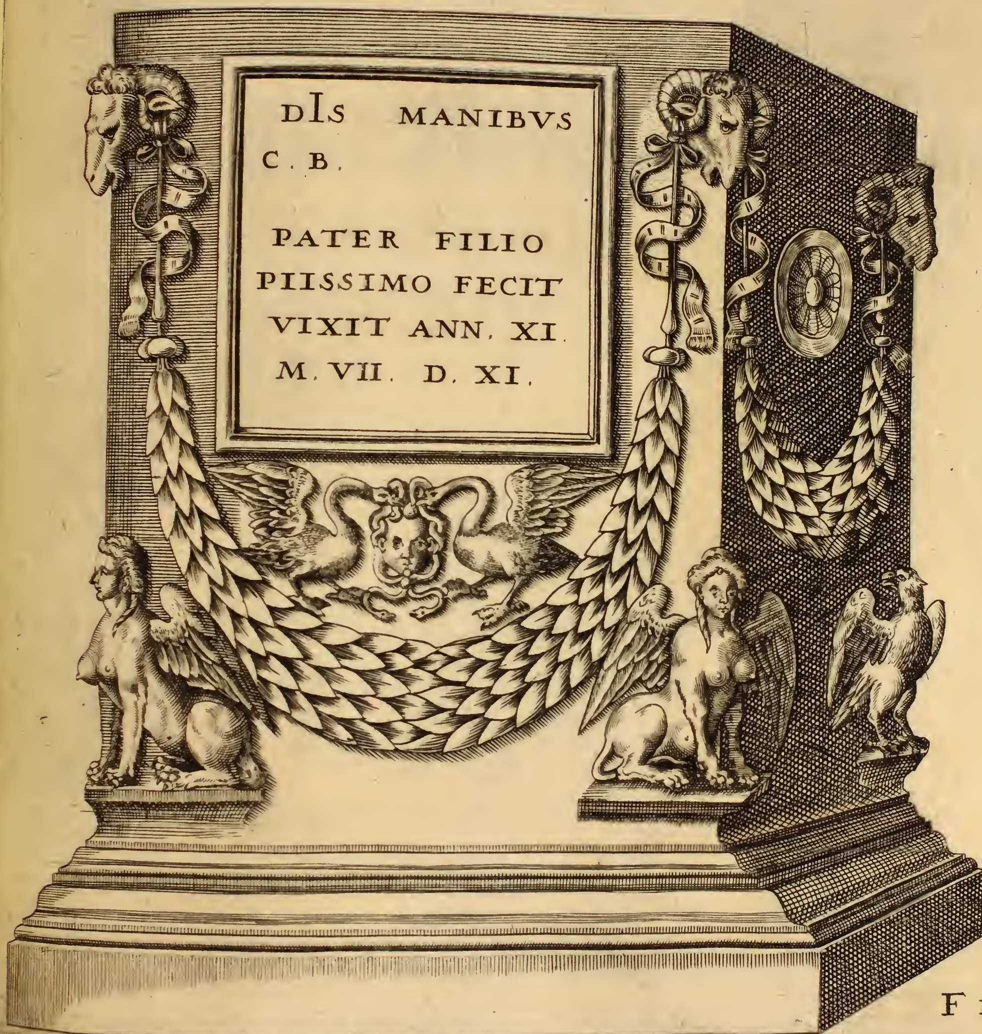
SANCTIO

SIQVIS HVIVSCE LEGIS ERGO ADVERSVS LEGES ROGATIONIS PLEBISVE SCITA
SENATVSVE CONSVLTA FECIT FECERIT SIVE QVOD EVM EX LEGE ROGATIONE
PLEBISVESCITO S. VE C. FACERE OPORTEBIT NON FECERIT. HVIVS LEGIS ERGO
ID EI NE FRAVDI ESTO. NEVE QVID OB EAM REM POPVLO DARE DEBETO.
NEVE CVI DE EA RE ACTIONE IVDICATIO ESTO: NEVE QVIS DE EA RE APVD
ALIQVEM AGI SINITO C L SINITO.

TI. CLAVDIVS TI. F.
NERO
PONTIFEX COS. ITERVM
IMP. ITERVM
LVDOS VOTIVOS
PRO REDITV
IMP. CAESARIS DIVI F.
AVGVSTI
PONTIFICIS MAXIMI
IOVI OPTIMO MAXIMO
FECIT

EX S C.

In templum S Clementis
repositorium aquae lustralis

D. N. CONSTANTINO PIO FELICI
AC TRIVMPHATORI SEMPER AVG.
OB AMPLIFICATAM TOTO ORBE
REMPVB FACTIS CONSILIISQVE
S. P. Q. R.
AEDEM CONCORDIAE
VETVSTATE COLLAPSAM IN
MELIOREM FACIEM OPERE ET
CVLTV SPLENDIDIOREM
RESTITVERVNT.

In Xenodochio Laterano

ΗΔΥC ΒΙΟC ΤΟ ΖΗΝ ΓΛΥΚΥ ΤΟ ΘΑΝ ΕΙ Ν ΥΠΟΦΙΑ.

In sacello Xenodochij Laterani

FL. PVBLICIAE V.V.
MAX. MERITO SANCTISSIMAE
AC PIISSIMAE QVAERITAE AC PERVIGILI
ADMINISTRATIONE OMNES GRADVS LAVDE
CVMVLATA SACRA SVA VENERATA VIVIT
VT SAECVLARI AETATE MINISTERIO
ADSIT ET IN FVTORO PERSEVERET

Q. TERENTIVS RVFVS ET CAENIA
VERISSIMA PARENTES

TERENTIAE RV. FILIAE V.V.
CVIVS MVTI TEMPORIS BONITATEM
ET HVMANITATEM EIVS CIRCA SE
IN BREVI SENSERVNT.

GERMANICO CAESARE
C. FONTEIO PITONE COS.
K. IAN.
STATAE FORTVNAE AVG.
SACR.

SEX. FONTEIVS Ɔ. L. TROPHIMVS
CN. POMPEIVS CN. L. NICEPHOR
MAG. VICI
SANDALIARI REG.
IIII. ANNI XVIII.
D. D.

Apud Hieronymum de pici

DIS. MAN.
ARTEMISIAE
CAESARIS
VIX. ANN. XXX.
HORREA FILIA
MATRI
BENEMERENTI
FEC.

TITO CONIVGI PATRI PARENTI
BENEDICTO BENEMERENTI
CLODIA DONATA

FLAVIA PROCVLA CLODONI
MATRI BENEMERENTI
FECIT.

In domo Marci Aemylini in Agone

